

• Visegrad Fund

**МИГРАЦИСКА ПОЛИТИКА ВО
ВИШЕГРАДСКИТЕ, ВО ЗАПАДНИОТ БАЛКАН
(WB) И ВО ЗЕМЈИТЕ ОД ИСТОЧНОТО
ПАРТНЕРСТВО (EaP)**

(Случајот на Чешка, Словачка, Македонија и Грузија)

ISBN 978-9941-525-24-7

9 789941 525247

**МИГРАЦИСКА ПОЛИТИКА ВО
ВИШЕГРАДСКИТЕ, ВО ЗАПАДНИОТ БАЛКАН
(WB) И ВО ЗЕМЈИТЕ ОД ИСТОЧНОТО
ПАРТНЕРСТВО (EaP)**

(Случајот на Чешка, Словачка, Македонија и Грузија)

Publishing House **"UNIVERSAL"**

Tbilisi 2025

Овој истражувачки извештај за политички документи, поддржан од Вишеградскиот проект N22410079 и развиен од претставници на четири универзитети низ Чешка, Словачка, Македонија и Грузија, ги испитува миграциските политики. Тој ги презентира индивидуални анализи на ситуацијата и политиките на секоја земја, особено во врска со украинската миграција по војната.

Подготвен од:

- Јарослав Михалик, УСМ Трнава, Словачка
- Михал Гарај, УСМ Трнава, Словачка
- Луци Мацкова, Универзитет Палацки Оломоуц, Чешка
- Никола Медова, Универзитет Палацки Оломоуц, Чешка
- Лариса Василеска, Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, Македонија
- Мариам Жикија, Универзитет Сулкхан-Саба Орбелиани, Грузија
- Димитри Гегенава, Универзитет Сулкхан-Саба Орбелиани, Грузија

Овој документ се обезбедува бесплатно.

Овој документ е достапен на 5 јазици (англиски, чешки, словачки, македонски и грузиски).

Publishing House “UNIVERSAL”, 2025

4.A. Politkovskaia st., 0186, Tbilisi, Georgia ☎: 5(99) 17 22 30; 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

ISBN 978-9941-525-24-7

СОДРЖИНА

ИСТРАЖУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ: СЛОВАЧКА

ОПШТ ПРЕГЛЕД НА МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА И УСЛОВИ ВО СЛОВАЧКА	5
МИГРАЦИСКО ЗАКОНОДАВСТВО ВО СЛОВАЧКА	7
МИГРАНТИ И БЕГАЛЦИ ВО СЛОВАЧКА ПРЕД 2022	10
УКРАИНСКИ БЕГАЛЦИ ВО СЛОВАЧКА ПО 2022	13
КАРАКТЕРИСТИКИ НА УКРАИНСКАТА ДИЈАСПОРА ПРЕД И ПО 2022	16
ПРАВНА ПОЗИЦИЈА НА УКРАИНСКАТА ДИЈАСПОРА ВО СЛОВАЧКА	21
ПОЛИТИЧКА ДИМЕНЗИЈА НА МИГРАЦИЈАТА	23
ПРОМЕНИ ВО СЛОВАЧКОТО ЗАКОНОДАВСТВО КАКО РЕАКЦИЈА НА КОНФЛИКТОТ ВО УКРАИНА	24
СТАВОВИ НА ГЛАВНИТЕ ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ И ЗАИНТЕРЕСИРАНИ СТРАНИ	26
УЛОГАТА НА РЕГИОНАЛНИТЕ И ЛОКАЛНИТЕ ВЛАДИ ВО БЕГАЛСКАТА КРИЗА	28
РЕАКЦИИ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО И ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ	30
ЗАКЛУЧОК	34
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	36

ИСТРАЖУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ: ЧЕШКА

ВОВЕД	42
УКРАИНСКА МИГРАЦИЈА	43
ИНСТИТУЦИИ	43
МИГРАЦИСКА СТРАТЕГИЈА	44
ПОЛИТИЧКИ ПРАЗНИНИ	45
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	45

ИСТРАЖУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ: МАКЕДОНИЈА

ИСТОРИСКИ И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ	48
ЕМИГРАЦИЈА И МИГРАЦИЈА НА КВАЛИФИКУВАНА РАБОТНА СИЛА	52
ПРАВНА РАМКА НА МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	54
УКРАИНСКА МИГРАЦИЈА – БЕГАЛСКА КРИЗА И ОДГОВОРОТ НА МАКЕДОНИЈА	59
ГЛАВНИ ДРЖАВНИ И НЕДРЖАВНИ АКТЕРИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА МИГРАЦИЈАТА И БЕГАЛЦИТЕ	62
ПРЕДИЗВИЦИ И КРИТИКИ	63
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	63

ИСТРАЖУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ: ГРУЗИЈА

ИСТОРИСКИ КОНТЕКСТ НА МИГРАЦИЈАТА	66
ТЕКОВНИ МИГРАЦИСКИ ТРЕНДОВИ	67
ПРЕГЛЕД НА ПОСТОЈНАТА ПРАВНА РАМКА	71
МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА НА ГРУЗИЈА ВО РЕГИОНАЛЕН КОНТЕКСТ	74
ПРЕДИЗВИЦИ ВО УПРАВУВАЊЕТО СО МИГРАЦИЈАТА	76
ПОТЕНЦИЈАЛНИ РАЗВОЈНИ РЕФОРМИ ВО МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА	77
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	78

1. ОПШТ ПРЕГЛЕД НА МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА И ПОСТАВКИТЕ ВО СЛОВАЧКА

Овој извештај дава преглед на миграциските трендови, политики и предизвици во Словачка, со посебен фокус на искуствата на украинските бегалци во Словачка. Како членка на Европската унија (ЕУ) и на Шенгенскиот простор, миграцискиот пејзаж на Словачка е обликуван од сложена меѓуигра на национални и супранационални фактори. Извештајот испитува низа клучни аспекти на миграцијата, вклучувајќи ги демографските трендови, законските рамки, стратегиите за интеграција и предизвиците со кои се соочува Словачката Република.

Според својата географска локација, Словачка е континентална земја сместена во Централна Европа, со вкупно пет меѓународни граници: на југозапад, со Австрија; на запад, со Чешка; на југ, со Унгарија; на север, со Полска; и на исток, со Украина. И покрај стратешката локација на Словачка на крстопатот на главните источно-западни и југо-северни рути, Словачка историски не била традиционална дестинација за имигранти, баратели на азил или бегалци.

И покрај тоа, сместена на крстопатот на Централна Европа, Словачка доживеа сложен историски наратив кој значително влијаеше на нејзините современи имиграциски политики. За да се разбере еволуцијата на овие политики, есенцијално е да се направи подлабоко истражување на транзицијата на Словачка од социјалистичка држава до членка на Европската унија (ЕУ) и нејзината улога во рамките на Шенгенскиот простор. Словачките имиграциски политики претрпеа забележливи промени, рефлектирајќи ги променливите геополитички и економски околности на земјата. Пост-социјалистичката ера го означиле појавувањето на нови миграциски модели, при што Словачка премина од земја на емиграција во земја која се справува со предизвиците и можностите што ги претставува имиграцијата.

Може да се забележи дека Словачка доживеа различни миграциски модели, првично карактеризирани со емиграција по расоадот на Чехословачка. Меѓутоа, во последните години (по пристапувањето во ЕУ во 2004), земјата бележи зголемување на имиграцијата, вклучувајќи ја и миграцијата на работна сила и бегалци кои бараат азил. Понатаму, демографските промени имаат структурни импликации за економската и социјалната динамика на нацијата. Во текот на трите децении на независноста на Словачката Република, имиграцијата на странци постепено се зголемуваше, во согласност со еволуцијата на миграциските политики, словачкото членство во ЕУ, економскиот развој и демократската природа на земјата. Баргерова (2016) тврди дека меѓу 1993 (годината на основањето на Словачката Република) и 2004 (годината на нејзиното пристапување во ЕУ), темата за миграција беше практично отсутна од политичкиот, јавниот и медиумскиот дискурс.

Слично на тоа, јавниот и професионалниот дискурс за странската миграција и состојбата на бегалците беше прилично ограничен и маргинален во сите земји од Централна Европа, без никакво забележливо влијание врз вредносните и идеолошките преференции кај населението, како и врз политичките наративи воведени од политичките лидери. (Хлинчикова, Месежников, 2016). Ова претрпе значителна трансформација по значителниот прилив на имигранти во периодот 2015-2016, кој сведочеше за значителен број на индивидуи од земјите од Блискиот Исток и Северна Африка кои бараа азил. Како заклучок, оваа ситуација предизвика нов бран на политички популизам, зголемување на национализмот и крајно-десничарскиот екстремизам, што имаше значително влијание врз политичкиот развој на Централна Европа, вклучувајќи ја и Словачка. Стојарова се согласува со претходното тврдење дека двете држави на Чехословачка беа карактеризирани со емиграција наместо со имиграција, се до Каdifената револуција во 1989 (Стојарова, 2019: 98). За разлика од Чешката, Словачка го задржа својот статус како земја на емиграција дури и по 1993 и остана релативно необична дестинација за мигранти се до денешен ден. Овој статус може да се припише на низа фактори, вклучувајќи го влијанието на словачкиот национализам и популизмот во раните години на формирањето на државата, политичката нестабилност во текот на 1990-тите, трансформацијата на економијата и ниското ниво на приходи на земјата. Како резултат на тоа, Словачка стана земја на транзит наместо финална дестинација за имигранти, со релативно ниски стапки на имиграција и значителен број на високо-квалификувани Словацки кои ја напуштаат својата матична земја.

Општиот преглед на граничната и имиграциската политика може да се опише како што следува:

Во однос на граничната политика, Словачка е членка на Шенгенскиот простор од декември 2007. Ова овозможува патување без пасош меѓу мнозинството од државите-членки на Европската унија. Ова означува дека индивидуите можат да ја преминат територијата на Словачка и другите Шенгенски држави-членки без да бидат подложени на постапки за пасошка контрола на внатрешните гранични премини. Надворешните граници на Словачка се споделени со низа земји, вклучувајќи ги Австрија, Чешката, Унгарија, Полска и Украина. Овие граници се предмет на мониторинг за да се гарантира безбедноста на Шенгенскиот простор и да се регулира движењето на луѓе и стоки. Во февруари 2022, беше воведена специфична мерка како одговор на вонредна ситуација, врз основа на хуманитарни причини и со решението на Словачката Влада (Министерство за внатрешни работи на Словачката Република, 2023). На државјаните од трети земји им е дозволено да влезат од Украина преку надворешната граница во случај да не можат да исполнат еден или повеќе од условите за влез утврдени во Шенгенскиот гранични кодекс, како што е презентирањето на патни документи или виза. Од перспектива на имиграциската политика на Словачката Република, како држава-членка на ЕУ, таа е усогласена со регулативите на Европската унија што се однесуваат на визните политики и визните барања. Накратко, индивидуите од земјите на ЕУ и ЕФТА (Европска асоцијација за слободна трговија) имаат право да влезат и да живеат во Словачка без виза. Граѓаните од не-ЕУ земји обично се должни да добијат виза или дозвола за престој за да живеат и работат во Словачка (Министерство за надворешни и европски работи на Словачката Република, 2023).

Дополнително, Словачка обезбедува низа дозволи за престој за странските државјани, опфаќајќи привремени и постојани дозволи за престој. Овие дозволи обично се издаваат

за цели како што се вработување, образование, семејно обединување или деловни можности и инвестиции. Од перспектива на политиката за азил и бегалци, Словачка е учесничка во Заедничкиот европски систем за азил (ЗЕСА), кој обезбедува заштита на индивидуите кои бараат азил врз основа на меѓународното и правото на ЕУ. Баратели на азил се должни да поминат низ правна постапка за да се утврди нивната подобност за добивање на статус на бегалец. И покрај имплементацијата на бројни иницијативи насочени кон интегрирање на имигрантите и бегалците во словачкото општество, овој домен останува недоволно развиен. Мнозинството од постоечките програми и политики се однесуваат на јазични курсеви и културна ориентација, како што е потврдено во литературата (Плавничка, Шлосар, 2017; Штефанчик, Ленч, 2012; Баргерова, Дивински, 2008; Дивински, 2005).

2. МИГРАЦИСКО ЗАКОНОДАВСТВО ВО СЛОВАЧКА

Правните основи на словачката миграциска политика се втемелени и во националното законодавство и во директивите на ЕУ. Како држава-членка на ЕУ, Словачка ги усогласува своите имиграциски регулативи со пошироките европски рамки, придонесувајќи за хармонизацијата на политиките низ Унијата.

Стојарова го распределува законодавството за миграција во Словачка во пет фази:

- Законот за странци од 1992 кој беше усвоен за време на Чешката и Словачка Федерална Република (Закон бр. 123/1992 Сб.)
- Словачкиот закон за странци (Закон бр. 73/1995 Сб.) и Законот за бегалци (Закон бр. 283/1995) кои беа на сила до 2002 и заменети со Закон бр. 48/2002 Сб. за престој на странци кој го замени оригиналниот Закон за странци и Закон бр. 480/2002 Сб. за азил кој го замени Законот за бегалци
- Концептот за миграција на Словачката Република одобрен во 2005
- Концептот за интеграција на странци во Словачката Република од 2009 и Законот за престој на странци (Закон бр. 404/2011 Сб.)
- Амандмани на Законот за странци и „миграциската криза“ од 2011 (Стојарова, 2019: 101-103).

Меѓу тековните стратешки документи што ја регулираат политиката за миграција и азил, кои ја сочинуваат главната рамка за миграција во Словачка, ги вклучуваме:

- Миграциската политика на Словачката Република со поглед кон 2025.

Во минатото, стратешките документи беа фокусирани на миграциската и азилската политика на Словачката Република:

- Миграциската политика на Словачката Република надгледувајќи ја 2020 година,
- Концептуални намери на миграциската политика на Словачката Република за периодот 2011-2015,
- Концептот за интеграција на странци во Словачката Република 2009-2011,
- Концептот за миграциска политика 2005-2010.

Горенаведените стратегии, концепти и законодавство потврдуваат дека словачките миграциски политики се регулирани со сеопфатна законска рамка. Законот за престој на странци (404/2011) и Законот за азил (480/2002) го формираат камен-темелникот на миграциското право, адресирајќи ги правните аспекти на престојот и барањето азил. Дополнително, придржувањето кон директивите на ЕУ и Шенгенскиот договор го обликува пристапот на земјата кон миграцијата.

Во периодот пред пристапувањето на Словачка во Европската Унија, на национално ниво не беа усвоени значајни законски документи поврзани со миграцијата. Принципите на миграциската политика, усвоени преку Владината резолуција бр. 846/1993, го претставуваа инаугуративниот документ преку кој Словачката Република започна со формулирање на својата миграциска политика по распадот на Чехословачка. Спротивно на тоа, вниманието на словачката влада беше првенствено насочено кон политиката за азил, а не кон пошироката рамка на миграциската политика (Празновска, 2020). Сепак, Принципите на миграциската политика не успеаја да ги адресираат специфичните барања и предизвици поврзани со странската миграција во земјата и следствено беа предмет на подоцнежнo критичко испитување (Дивински, 2009; Болечекова, 2010).

Првичниот стратешки документ за регулирање на миграцијата по пристапувањето на Словачка во ЕУ беше Концептот за миграциска политика на Словачката Република во 2005 година. Овој документ се смета за клучна пресвртница во историјата на Словачка (Болечекова, Олејарова, 2018). Примарната цел на Концептот беше да се олесни транспонирањето на директивите на ЕУ во националното законодавство, со што ќе се придонесе кон напорите на ЕУ да воспостави унифицирани миграциски политики во сите земји-членки. Тој ги дефинираше основните принципи на миграциската политика, со што ја постави основата за последователната еволуција на современата миграциска политика (Словачка Бизнис Агенција, 2015).

По пристапувањето на Словачка во Европската унија, земјата постепено стана дестинација за странски мигранти, наместо само транзитна земја (Андровичова, 2015). Следствено, прашањето на миграцијата мораше да се реши на постратешко и посложено ниво. Ова е потврдено од податоците и статистиките од Меѓународната организација за миграција (МОМ). Од пристапувањето на Словачка во ЕУ во 2004, бројот на легални странски жители во Словачка се зголеми скоро дванаесетпати, од 22.108 мигранти во 2004 на 278.595 во декември 2022 (Меѓународна организација за миграција, 2023). Имајќи ги предвид претходно дискутираните фактори, Словачката Република имплементираше Политика за миграција. Во 2011, беше одобрена Перспективата до 2020 година, која го сочинуваше примарниот документ и ја формираше основата за развој на модерна и наменска политика на Владата на Словачката Република во областа на миграцијата (Миграциска политика на СР: Перспектива до 2020 година, 2011). Во суштина, целта беше да се усогласат националните интереси со стандардите поставени од европската миграциска и азилска политика. Меѓу најзначајните аспекти на политиката се мерките преземени за борба против илегалната миграција и обезбедување усогласеност со принципите на ЕУ, вклучувајќи ги оние што се однесуваат на човековите права и анти-дискриминациските мерки (Празновска, 2020). Спротивно, нова тема се појави во рамките на словачкиот дискурс за миграциската безбедност, имено поимот за културна закана и предложениот модел на интеграција, кој носи сличност со асимилацијата. Ова го има ефектот на создавање предрасуди и стереотипи во однос на мигрантите на негативен начин (Лиѓак, Штефанчик, 2022; Андровичова, 2015: 329-330).

Најновата миграциска политика на Словачката Република е следната: Во септември 2021, словачката влада усвои стратешки документ -- Миграциска политика на Словачката Република со поглед кон 2025. Документот адресира низа клучни прашања, вклучувајќи ги фундаменталните цели и приоритети на словачката миграциска политика во следните области: легална миграција, со посебен фокус на добро-управувана економска и работна

миграција; емиграција од Словачка, со акцент на враќањето на работната сила; меѓународна заштита; интеграција; нерегуларна миграција; постапки за реадмисија и враќања; борба против трговијата со луѓе; хуманитарна и развојна соработка; и комуникација на миграциските теми. Документот поставува перспектива до 2025 година.

Како што е наведено во извештајот од Интегрален човечки развој (2023), примарната цел е да се олесни добро управуваната миграција на работна сила, со што ќе се обезбеди интеграција на странски работници, безбедноста на словачките државјани и промоција на хармоничен долгорочен соживот. Спротивно на тоа, Лигата за човекови права во Словачка (2020) нагласи дека предлогот ги занемарува постојните реалности на миграцијата, му недостасуваат детали и јасност и е неконзистентен со вредностите на отвореното владеење и учеството.

Законодавниот стандард што се однесува на прашањето за миграциската и азилската политика во Словачката Република е Закон бр. 480/2002 Сб. за азил. Содржината на законот е поделена во девет дела кои, покрај основните, заеднички, транзициски и финални одредби, регулираат:

- азилска постапка;
- правата и обврските на апликантите, барателите на азил и странците на кои им е обезбедена дополнителна заштита;
- почетна интеграција;
- привремено засолниште/азил;
- азилски институции;
- соработка со Канцеларијата на Високиот комесар и НВО;
- постапки за реадмисија.

Заедно со Закон бр. 404/2011 за престој на странци, словачката влада воспостави прилично рестриктивна миграциска политика-формирање акцентирајќи ги механизмите за гранична контрола и регулирајќи го влезот како и престојот на странци во Словачка што беше критикувано од НВО главно поради создавањето на „атмосфера на државна и гранична загрозеност од мигранти“ како и „порестриктивна регулатива на влезот и построги услови за доделување привремен престој за државјани од трети земји“ (Кодај, Дубова, 2013; Бахтикова, Баргерова, Грете-Гуличова, 2012).

Согласно член 8 од Законот за азил, Словачката Република ќе додели азил на апликантот кој има во земјата на потекло:

- оправдани загриженост за прогонство по расни, национални или религиски причини;
- поради причини на поседување одредени политички мислења или припаѓање на одредена социјална група и, имајќи ги предвид овие загриженост, не може или не сака да се врати во таа држава;
- ако апликантот е прогонуван поради остварување на политички права и слободи (Министерство за внатрешни работи на СР, 2023).

Азил може да биде доделен и за хуманитарни причини кои може да ги разгледа административниот орган. Меѓутоа, нема правна заложба за овој тип азил. Се разбира,

азилското право исто така го памети доделувањето на оваа форма на заштита за цел на спојување семејства (Министерство за внатрешни работи на СР, 2023).

Согласно член 13а од Законот за азил, Словачката Република ќе обезбеди дополнителна заштита ако на апликантот не му е доделен азил, но постојат сериозни причини да се верува дека би било изложено на реална закана од сериозна неправда ако се врати во земјата на потекло. Сериозна неправда е:

- изрекување смртна казна или нејзино извршување;
- мачење или нечовечко или понижувачко третирање или казнување;
- сериозна и индивидуална закана за животот или неповредливоста на личност поради произволно насилство за време на меѓународен или национален вооружен конфликт (Министерство за внатрешни работи на СР, 2023).

Согласно член 13б од Законот за азил, Словачката Република ќе обезбеди дополнителна заштита за цел на семејно спојување освен ако овој закон не предвидува поинаку:

- на сопругникот на странец на кој му била доделена дополнителна заштита под § 13а, ако бракот трае и траеше дури и во време кога странецот ја напуштил земјата на потекло и овој странец се согласува однапред со спојувањето во писмена форма,
- слободни деца на странец на кој му е обезбедена дополнителна заштита под § 13а, или лице наведено во точка погоре до 18 години или
- родители на слободниот странец кој обезбедил дополнителна заштита под § 13а, помлади од 18 години или лицето доверено на лична грижа, ако странецот на кој му била обезбедена дополнителната заштита се согласува писмено (Министерство за внатрешни работи на СР, 2023).

Значителна разлика во доделувањето азил и обезбедувањето дополнителна заштита е времето за кое се дава заштитата. Во случај на азил, тоа е постојан престој на странец во словачката територија, во случај на дополнителна заштита тоа е привремен престој за една година, кој може да биде продолжен повторно за две години поради оправдани причини (Министерство за внатрешни работи на СР, 2023).

3. МИГРАНТИ И БЕГАЛЦИ ВО СЛОВАЧКА ПРЕД 2022

Генерално, Словачката Република вовеле механизам на преференцијални имиграциски и интеграциски политики, кои вклучуваат концепти на контролирана економска миграција, интеграциска политика и миграција на квалификувана работна сила (Приварова и др., 2022). Пристапувањето на Словачка во ЕУ (2004) и Шенгенскиот договор (2007) резултирале со забележлив пад на илегалната миграција, додека легалната миграција значително се зголеми. Меѓутоа, бројот на странци во Словачка останува релативно низок, сочинувајќи само приближно 5% од вкупната популација (МОМ, 2023). Во текот на 2022 и 2023, Словачка сведочеше континуиран прилив на мигранти, претежно сочинуван од индивидуи кои бегаат од Украина, која доживуваше состојба на војна. Обратно, приливот на Украинци не предизвикува нагло зголемување на имиграцијата во Словачка, бидејќи обично е проследен со одлив на лица кои се враќаат во нивната земја на потекло. Овој феномен ќе биде дополнително објаснет во последователните делови од оваа студија. Табела 1 подолу презентира сеопфатен преглед на бројот на азилски апликации, доделен азил, дополнителна заштита, неповолни одлуки и прекинувања на азилскиот процес во годините 1993-2023.

Табела 1: Број на азилски апликации и одлуки во прва инстанца во години (1993-2023)

Година	Апликации Вкупно	Азил Доделен	Дополнител на Заштита Доделена	Негативни Одлуки	Прекинување на Постапката
1993-2003	33289	459	x	1560	28499
2004	11395	15	x	1592	11782
2005	3549	25	x	827	2930
2006	2849	8	x	861	1940
2007	2642	14	82	1177	1693
2008	909	22	66	416	457
2009	822	14	98	330	460
2010	541	15	57	243	284
2011	491	12	91	120	232
2012	732	32	104	264	340
2013	441	15	34	137	292
2014	331	14	99	99	137
2015	330	8	41	72	128
2016	146	16	12	56	35
2017	166	29	25	34	73
2018	178	5	37	46	69
2019	232	9	19	51	179
2020	282	11	27	40	177
2021	370	29	13	90	212
2022	547	23	48	76	387
31.10.2023	379	28	39	67	285
Total	60621	954	892	8158	50591

Извор: Министерство за внатрешни работи на Словачката Република, 2023а

Табела 1 покажува дека со пристапувањето на Словачка во ЕУ во 2004 доведе до тоа земјата да стане дестинација за меѓународна имиграција и баратели на азил. Бројот на примени апликации достигна годишен врв од 11.395. Од тогаш, бројот на апликации опадна, со само неколку стотици кои добиваат азил секоја година. Полициските извештаи исто така споменуваат нов систем за гранична контрола со соседите од ЕУ, кој започна на 1 јули 2003. Граѓаните на ЕУ сега имаат побрза постапка на граничните премини. Од 1 мај 2004, овие гранични премини функционираат како проверки со една станица, и редовните проверки меѓу Словачка и другите држави-членки на ЕУ беа укинати. Имаше 5.178 илегални гранични премини од мигранти во 2005, што е намалување од 38% во споредба со претходната година. Граничната полиција и полицијата за странци велат дека ова е поврзано со обиди

на нелегални мигранти да транзитираат низ Словачка или да ги искористат процедурите за азил за да го легализираат својот престој и да се подготват за последователен нелегален влез. Оваа хипотеза беше потврдена со повторни случаи на илегални излези од баратели на азил кои имаа цел да ја преминат австриската граница (Годишник на граничната и полицијата за странци, 2005).

Табелите подолу ги презентираат најновите податоци за дозволи за престој за странски и државјани од трети земји, споредувајќи ги 2020 и 2021. Во 2021, мнозинството државјани од трети земји беа Украинци, проследени со Срби, додека граѓаните на ЕУ беа примарно Чеси, проследени со Унгарци.

Табела 2: Број на важечки дозволи за престој за странци (2020/2021)

Тип на националност	на 31.12.2020	на 31.12.2021
Државјани од трети земји	90 806	111 427
Граѓани на ЕУ	59 206	56 092
ВКУПНО	150 012	167 519

Извор: Статистички преглед на легална и илегална миграција на странци во Словачка, 2021, стр. 8

Табела 3: Број на важечки дозволи за престој за државјани од трети земји (2020/2021)

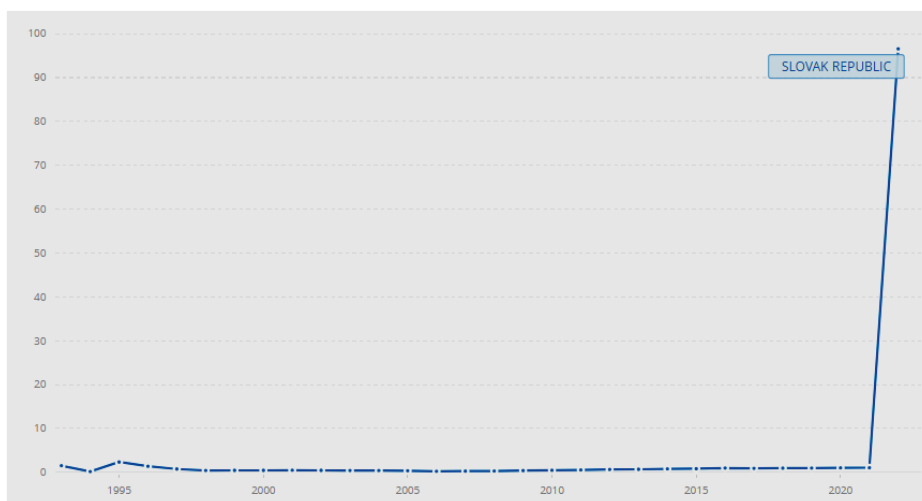
Тип на престој	на 31.12.2020	на 31.12.2021
Привремен престој	69 978	85 286
Постојан престој	20 775	26 066
Толериран престој	53	75
ВКУПНО	90 806	111 427

Извор: Статистички преглед на легална и илегална миграција на странци во Словачка, 2021, стр. 8

Во последните четири години ОН ги проценува бегалците во Словачка како што следува:

- Статистики за бегалци на Словачката Република за 2019 беше 965, зголемување од 2,88% од 2018
- Статистики за бегалци на Словачката Република за 2020 беше 1.006, зголемување од 4,25% од 2019
- Статистики за бегалци на Словачката Република за 2021 беше 1.046, зголемување од 3,98% од 2020
- Статистики за бегалци на Словачката Република за 2022 беше 96.563, зголемување од 9.131,64% од 2021
- Статистики за бегалци на Словачката Република за 2023 (ноември) беше 105.104, зголемување од 8,85% од 2022 (Статистики за бегалци на Словачката Република 1993-2023, 2023).

Графикон 1: Популација на бегалци во Словачка 1993 – 2023 (во илјади)

Извор: Висок комесар на Обединетите нации за бегалци (УНХЦР) и УНПВА преку УНХЦР-овиот Барател на податоци за бегалци на unhcr.org/refugee-statistics

Пред војната во Украина, ОН го процени бројот на бегалци на приближно илјада луѓе годишно во текот на 2019-2021. Мнозинството од овие бегалци потекнуваа од Авганистан и Ирак, проследени со Србија, Косово, Руската Федерација и Романија. Меѓутоа, ситуацијата во 2022 виде драматично зголемување на бројот на луѓе кои бегаат од Украина, со скоро сто илјади индивидуи кои бараат азил. Дополнително, имаше мало зголемување на азилските апликации. Словачка воспостави друг инструмент кој го олеснува азилскиот процес за бегалци од Украина на побрз начин отколку конвенционалната азилска постапка. Овој инструмент е познат како Институт за привремен азил (Интегрален човечки развој, 2023). Графиконот подолу го илустрира текот на бегалци кон Словачка во последните три децении. Додека ситуацијата со бегалци беше релативно стабилна, бројот на вкупни бегалци броени само во стотици во текот на првите 29 години од словачката независност, последните две години покажаа драматично зголемување на бројот на бегалци од Украина.

3.1. УКРАИНСКИ БЕГАЛЦИ ВО СЛОВАЧКА ПО 2022

Министерството за внатрешни работи на Словачката Република е одговорно за водење евиденција на бројот на посети од странски државјани од Украина во Словачката Република за цел на добивање привремена заштита. Податоците во Табела 4 се организирани според три главни возрасни групи и пол, и исто така се презентирани во апсолутна вредност за секоја од структурираните категории, како и вкупниот број на дозволени престои на странски државјани од Украина.

Од јануари 2024, Министерството за внатрешни работи регистрираше 114.343 обезбедувања на привремена заштита на граѓани на Украина. Во најголема мера, раселените граѓани на Украина се обидуваат да одат во регионот Братислава што е можно поблиску до центарот на главниот град Братислава. Нема значајни разлики меѓу половите во возрасната група 0-17. Поважната преваленца на жени над мажи е присутна во двете други возрасни групи од 18-60 години, и 60 или повеќе. Во случај на 18-60 години, жените сочинуваат скоро 75% од обезбедените привремена заштита, во возрасната група од 60

или повеќе, жените претставуваат приближно 66% од сите обезбедени привремени заштити.

Табела 4: Бројот на толерирани престои на странци на територијата на Словачката Република со цел на привремена заштита според регион, возраст и пол (податоци од јануари 2024 од 28.2.2022)

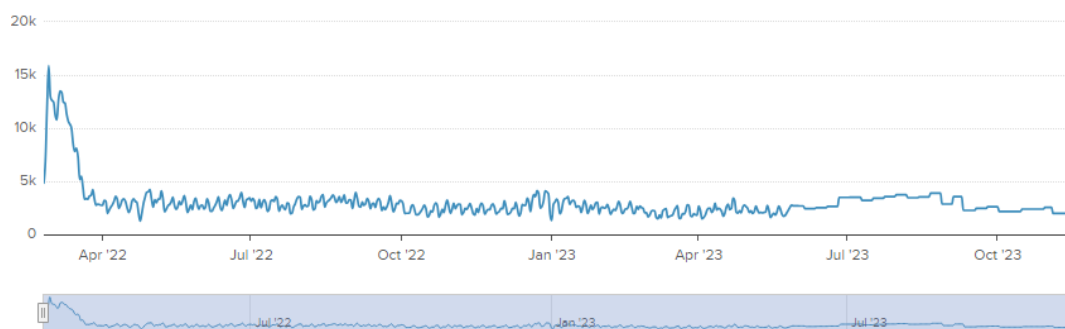
Државно ниво	Возрасни групи									Вкупно
	0-17		0-17 Вкупно	18-60		18-60 Вкупно	60+		60+ Вкупно	
	Мажи	Жени		Мажи	Жени		Мажи	Жени		
BB регион	1 193	1 124	2 317	675	2732	3407	187	424	611	6 335
BA регион	6402	6102	12506	7922	18761	26683	1016	2215	3231	42420
KE регион	2732	2388	5120	1772	6132	7904	521	1088	1609	14633
NR регион	1864	1752	3616	1567	5226	6793	203	537	740	11149
PO регион	1629	1528	3157	1134	3680	4814	311	640	951	8922
TN регион	1485	1440	2925	1134	4275	5409	169	410	579	8913
TT регион	1795	1653	3448	1289	4582	5871	213	579	792	10111
ZA регион	1990	1982	3972	1627	5354	6981	289	618	907	11860
Вкупно	19090	17971	37061	17120	50742	67862	2909	6511	9420	114343

Извор: обработка на авторите според податоци од Министерството за внатрешни работи на Словачката Република, 2024

Легенда: BB – регион Банска Бистрица; BA – регион Братислава; KE – регион Кошице; NR – регион Нитра; PO – регион Прешов; TN – регион Тренчин; TT – регион Трнава; ZA – регион Жилина;

Развојот на бројот на преминати граници од Украина во Словачка од Графикон 2 покажува највисоки вредности на самиот почеток на целосната воена интервенција на територијата на Украина. Повисоки дневни броеви се регистрирани до приближно крајот на март 2022. Следните периоди укажуваат на релативно балансиран броеви. На последната ажурирана дата во декември 2023, вкупниот евидентиран број на гранични преминувања со Украина има вредност од 1.937.690. Од јуни 2023, броевите се евидентираат на неделни интервали, укажувајќи на постепено намалување на бројот на гранични преминувања.

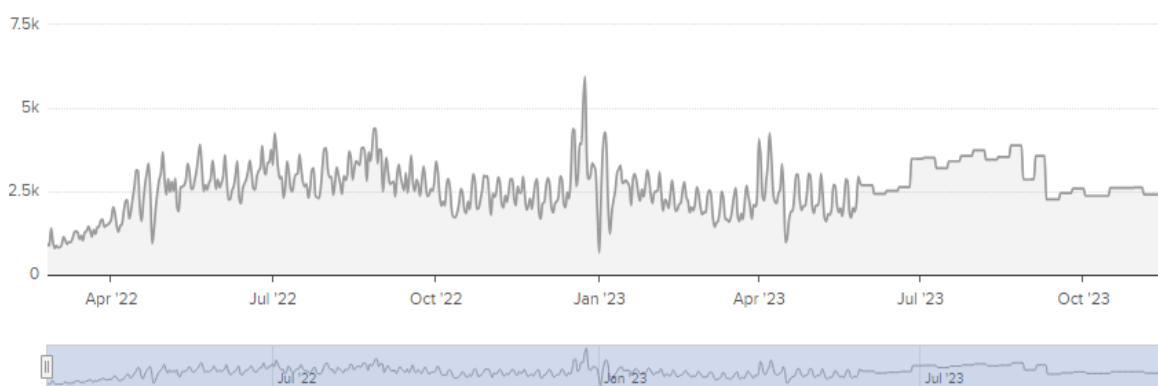
Графикон 2: Гранични премини од Украина – од 24.2.2022 до 16.11.2023 (од јуни 2023 податоците за граничните премини се пријавуваат на неделна основа)

Извор: УНХЦР, 2024.

Бројот на преминување граници од Словачка во Украина има различна развојна крива во споредба со спротивната насока. За разлика од доаѓањата во Словачка, во почетните фази, покажува најниска стапка на заминување кон Украина. Од околу мај 2022, враќањата постепено започнуваат да се враќаат на местото на државата на потекло. Апсолутно највисоката измерена вредност во Графикон 3 е од 24.12.2023 со вредност од скоро 6.000 индивидуи кои ја преминуваат границата. Во подоцнежните фази, од јуни 2023, евидентирањето на статистиките се промени од дневни вредности во недела. Повторно, ова покажува постепено намалување на бројот на дневни гранични преминувања од Словачка во Украина. Според последното ажурирање од декември 2023, вкупниот број на гранични преминувања изнесува 1.779.405.

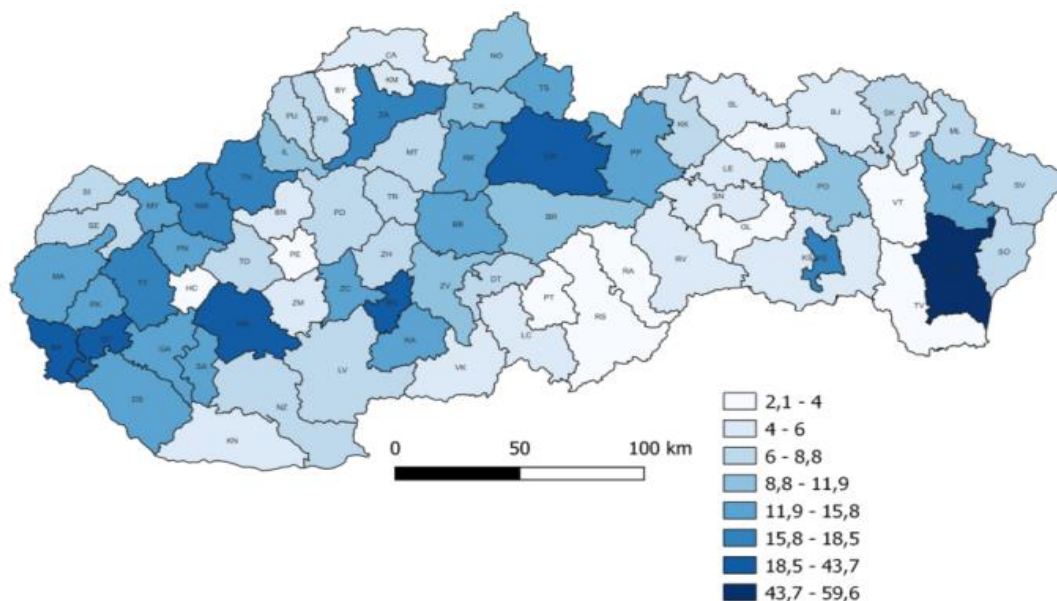
Графикон 3: Гранични премини кон Украина - од 24.2.2022 до 16.11.2023 (од јуни 2023 податоците за граничните премини се пријавуваат на неделна основа)

Извор: УНХЦР, 2024.

Просторната дистрибуција на привремени заштити за луѓе кои доаѓаат од Украина е лоцирана примарно во четири главни региони. Според Слика 1, највисоката концентрација е евидентирана во општината Михаловце во источниот дел на Словачка. Втората најважна област е евидентирана во западните општини во близина на главниот град на Словачка - Братислава. Третиот важен регион е северозападниот дел со општини во Поважие. Како четвртиот регион со горенаведените вредности на привремени заштити е претставен северот на Словачка со главната општина, Липтовски Микулаш и припоените околни општини.

Слика 1: Просторна дистрибуција на доделени привремени заштити (во илјади, податоци од 21.6.2022)

Извор: Министерство за внатрешни работи на Словачката република, 2022: 8.

3.2. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УКРАИНСКАТА ДИЈАСПОРА ПРЕД И ПО 2022

Статистичкиот завод на Словачката Република води евиденција на популацискиот биланс по националност. Достапните статистики се актуелни до крајот на 2022, во времето на обработката на земскиот извештај, со последното ажурирање на 3 април 2023. Инкорпорирањето на податоци од последователната година се очекува во пролетта на 2024. Табели 5, 6 и 7 презентираат податоци од 2014 до 2022, со посебен фокус на ситуацијата во 2022 во споредба со претходните години, во текот на кои започна целосната воена интервенција на Русија во Украина на почетокот на годината. Табела 5 обезбедува разјаснување на состојбата на билансот на жители од украинска националност во апсолутни вредности, без разгледување на полови разлики. Бројот на жители од украинска националност на национално ниво во 2022 не покажува значително зголемување во споредба со претходниот период. Во споредба со податоците од 2021, забележуваме само минимално зголемување. Вредноста за 2022 е најслична со таа од 2017. Овој феномен може да се припише на воведувањето на програмата за привремена заштита за граѓани на Украина од страна на Словачката Република, која е погодена од војната. Мнозинството раселени жители на Украина се одлучуваат за оваа опција по пристигнувањето во Словачката Република. На НУТС2 регионално ниво, источниот дел на Словачка евидентира

највисок број на жители од украинска националност, иако ова значително се намали од 2020. Спротивно, регионот Братислава демонстрираше конзистентен растечки тренд.

Табела 5: Биланс на жители од украинска националност 2014-2022: вкупно за сите полови (последно ажурирање на податоци 4.3.2023)

Државно ниво/Година	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
СР	10 096	9768	11 455	11 025	10 501	10 033	9 639	9 253	8854
Регион Братислава НУТС2	2 272	2 108	1 873	1 647	1 502	1 404	1 288	1 189	1 030
Регион Братислава	2 272	2 108	1 873	1 647	1 502	1 404	1 288	1 189	1 030
Западен регион НУТС2	1 626	1 550	1 386	1 306	1 234	1 155	1 082	1 014	954
Регион Трнава	696	677	483	460	432	392	361	330	313
Регион Тренчин	381	358	415	382	360	344	315	300	281
Регион Нитра	549	515	488	464	442	419	406	384	360
Централен регион НУТС2	1 076	1 060	1 056	1 026	1 007	954	920	887	871
Регион Жилина	473	457	391	358	346	305	290	278	269
Регион Банска Бистрица	603	603	655	668	661	649	630	609	602
Источен регион НУТС2	5 122	5 050	7 140	7 046	6 758	6 520	6 349	6 163	5 999
Регион Прешов	2 911	2 899	4 178	4 180	4 120	4 048	4 012	3 972	3 930

Регион Кошице	2 211	2 151	2 962	2 866	2 638	2 472	2 337	2 191	2 069

Извор: Статистички завод на Словачката Република, 2023а

Најголемиот број на мажи од украинска националност (Табела 6) е концентриран, слично како и во општиот преглед, во источниот дел на републиката на НУТС2 ниво. Вредностите ја копираат разликата во општиот преглед меѓу 2022 година и остатокот од измерениот период, каде што поставуваат само минимални промени во сите индикатори и нивоа. Повисок број мажи постепено се преселуваат во НУТС2 регионот Братислава.

Табела 6: Биланс на жители од украинска националност 2014-2022 по пол: мажи (последно ажурирање на податоци 4.3.2023)

Државно ниво/Година	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
СР	4270	4105	4819	4621	4352	4129	3951	3759	3569
Регион Братислава НУТС2	1006	931	876	780	706	661	607	560	488
Регион Братислава	1006	931	876	780	706	661	607	560	488
Западен регион НУТС2	738	703	567	528	500	464	427	384	355
Регион Трнава	355	346	222	205	192	171	156	138	129
Регион Тренчин	146	136	161	149	140	136	122	111	100
Регион Нитра	237	221	184	174	168	157	149	135	126
Централен регион НУТС2	447	437	423	405	394	367	357	340	334
Регион Жилина	207	196	164	144	137	113	109	105	101
Регион Банска Бистрица	240	241	259	261	257	254	248	235	233

Источен регион НУТС2	2079	2034	2953	2908	2752	2637	2560	2475	2392
Регион Прешов	1147	1124	1696	1705	1669	1635	1627	1609	1590
Регион Кошице	932	910	1257	1203	1083	1002	933	866	802

Извор: Статистички завод на Словачката Република, 2023б

Според податоците во Табела 7, билансот на жени од украинска националност на територијата на Словачката Република бележи преовладување во однос на мажите во сооднос од приближно 42,7% (мажи) наспроти 57,7% (жени). Вредностите од споредбата на 2022 година со претходниот период, регионалната распределба, како и постепената миграција кон регионот Братислава НУТС2, бележат исти тенденции без значителни разлики.

Табела 7: Биланс на жители од украинска националност 2014-2022 по пол: жени (последно ажурирање на податоци 4.3.2023)

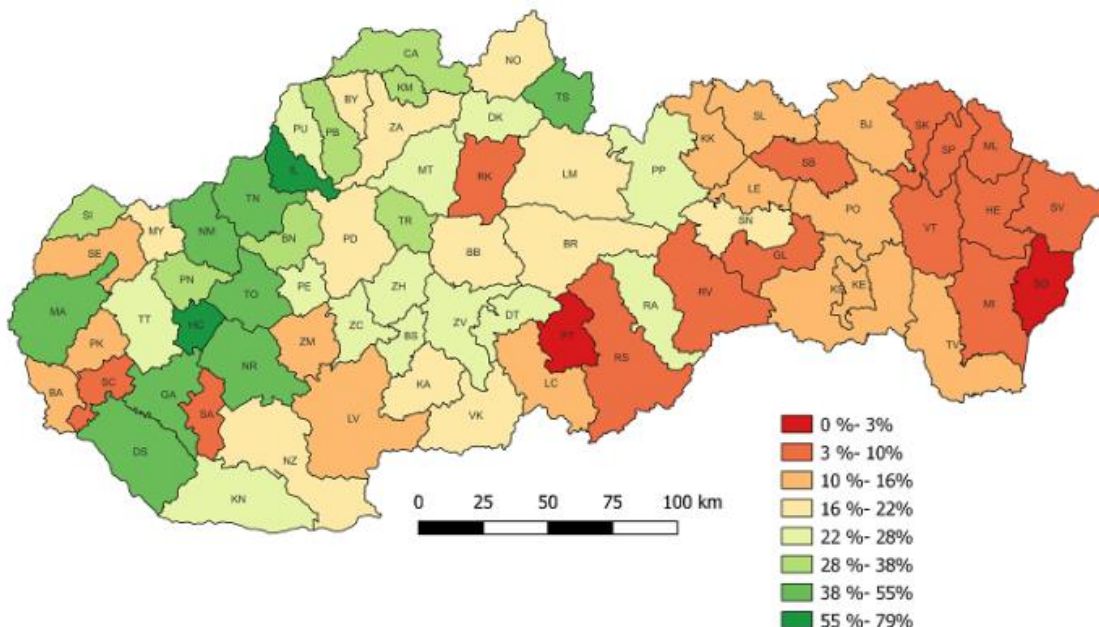
Државно ниво/Година	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
СР	5826	5663	6636	6404	6149	5904	5688	5494	5285
Регион Братислава НУТС2	1266	1177	997	867	796	743	681	629	542
Регион Братислава	1266	1177	997	867	796	743	681	629	542
Западен регион НУТС2	888	847	819	778	734	691	655	630	599
Регион Трнава	341	331	261	255	240	221	205	192	184
Регион Тренчин	235	222	254	233	220	208	193	189	181
Регион Нитра	312	294	304	290	274	262	257	249	234
Централен регион НУТС2	629	623	633	621	613	587	563	547	537

Регион Жилина	266	261	227	214	209	192	181	173	168
Регион Банска Бистрица	363	362	406	407	404	395	382	374	369
Источен регион НУТС2	3043	3016	4187	4138	4006	3883	3789	3688	3607
Регион Прешов	1764	1775	2482	2475	2451	2413	2385	2363	2340
Регион Кошице	1279	1241	1705	1663	1555	1470	1404	1325	1267

Извор: Статистички завод на Словачката Република, 2023в

Како што е илустрирано во Слика 2, вработувањето на индивидуи кои заминаа од Украина покажува забележлива склоност кон западните региони на Словачка. Регионите со највисоките вредности се лоцирани во северозападниот дел на Поважие, како и во централниот западен словачки регион и во Братислава, главниот град на земјата. Овие региони нудат широк спектар на можности за работа низ различни индустрии. Меѓутоа, источниот словачки регион не се чини дека нуди доволно можности за вработување за оние кои ја напуштиле Украина.

Слика 2: Вработување на емигранти од Украина (податоци од јуни 2022)

Извор: Министерство за внатрешни работи на Словачката република, 2022, стр. 13.

Како што е илустрирано во Табела 8, мнозинството од индивидуите кои замина од Украина можеа да обезбедат профитабилно вработување во индустрискиот сектор. Примарно, автомобилската индустрија во Словачка нуди најекспанзивен спектар на можности за работа. Техничкиот сектор, со удел од скоро четвртина, следи блиску. Позиции во здравствениот сектор, социјалниот сектор, образованието и јавната администрација слично претставуваат приближно четвртина од претставените работни сектори.

Табела 8: Вработување на емигранти од Украина по индустрија (податоци од јуни 2022)

Сектор	Индустр ија	Техничка работа	Здравс тво и социјал на работа	Образова ние	Јавна администрациј а	Други
Стапка %	42,5%	24,7%	15,7%	7,3%	2%	7,8%

Извор: обработка на авторите според податоци од Министерството за внатрешни работи на Словачката република (2022).

Според податоци од словачкото Министерство за внатрешни работи во Табела 9, работниците на монтажа во индустријата се најчесто претставената професија. Приближно еднакво значаен удел го сочинуваат работниците во градежната индустрија. Услуги за чистење, линиски оператори или угостителски услуги ги претставуваат останатите најзначајни претставени професии на луѓе кои ја напуштиле Украина.

Табела 9: Најчесто претставени професии на вработени емигранти од Украина (податоци од јуни 2022)

Професија	Работници на линија за монтажа	Помошна работа во градежништво, итн.	Услуги за чистење	Оператори	Угостителски услужни дејности
% Стапка	22,48%	18,61%	8,86%	8,45%	6,75%

Извор: обработка на авторите според податоци од Министерството за внатрешни работи на Словачката република (2022).

3.3. ПРАВНА ПОЗИЦИЈА НА УКРАИНСКАТА ДИЈАСПОРА ВО СЛОВАЧКА

Во постоечката законска шема, прашањата за националните малцинства, миграцијата и азилот се споменуваат исклучително во општа перспектива, без специфики што се однесуваат на одбрани национални малцинства. На највисоко ниво, Уставот на Словачката Република го адресира прашањето за националните малцинства. Моментално, но не постои сеопфатен законски акт за националните малцинства. Меѓутоа, постојат закони кои адресираат специфични под-прашања, како што се употребата на јазикот на националните малцинства или означувањето на општини на јазикот на националните малцинства. Дополнително, системот на закони за националните малцинства е дополнет со законски акт што се однесува на миграциската и азилската политика.

Уставот на Словачката Република ги адресира малцинствата во својата преамбула. Овие индивидуи се граѓани на Словачката Република, кои се согласиле со нејзиниот Устав. Правата на националните малцинства и етничките групи се адресирани во четвртиот дел од втората глава за човекови права. Припадноста кон национално малцинство не смее да резултира со штета за индивидуата. Словачкото право гарантира сеопфатен развој за националните малцинства, вклучувајќи го правото на култивирање и ширење култура, формирање национални асоцијации и воспоставување образовни и културни институции.

Малцинствата имаат право на образование на нивниот јазик, да го користат во официјалната комуникација и да учествуваат во одлуки кои ги засегаат. Овие права не смеат да ја загрозат словачката сувереноста или да дискриминираат други (Устав на Словачката Република, 2023). Националните малцинства и етничките групи се третираат еднакво во однос на економските и работните права. Сите индивидуи имаат право слободно да избираат професија, да воспоставуваат бизнис или да се занимаваат со други платени активности. На сите граѓани им е гарантирано правото на работа. Ако не можат да го остварат ова право, државата е должна да им обезбеди материјална помош. Уставот на Словачката Република дозволува државата легално да воспостави отстапување во горенаведените економски права за странци.

Закон бр. 184/1999 Сб. за употреба на јазиците на националните малцинства воспоставува услови за употреба на малцинските јазици во официјалната комуникација, локални референдуми, јавни информации и поврзани прекршоци. Законодавството е во согласност со словачкото и меѓународното право. Сите словачки малцинства имаат право да го користат својот јазик. Јазик на национално малцинство е посебен јазик што го користат граѓани кои припаѓаат на национално малцинство. Законодавството ги признава следните малцински јазици како официјални: Малцинските јазици се бугарски, чешки, хрватски, унгарски, германски, полски, ромски и рутенски. Закон бр. 191/1994 бара одделни сообраќајни знаци на јазикот на националните малцинства на почетокот и крајот на општини каде најмалку 20% од популацијата е од тоа национално малцинство. Во официјалната комуникација, општините се именувани на државниот јазик. Анексот кон законот обезбедува листа на општини во Словачката Република кои го користат означувањето на општината на јазикот на националното малцинство.

Законодавната норма што се однесува на прашањето за миграциската и азилската политика во Словачката Република е Закон бр. 480/2002 Сб. за азил. Содржината на законот, поделена во девет дела, покрај основните, заедничките, транзициските и финалните одредби регулира: азилски постапки; права и обврски на апликанти, баратели на азил и странци на кои им е доделена дополнителна заштита; почетна интеграција; привремено засолниште; азилски објекти; соработка со Канцеларијата на Високиот комесар и невладините организации и постапки за трансфер во друга држава (Закон бр. 480/2002 Сб. за азил).

Не постои истражување што би ги мапирало ставовите на раселените лица од Украина кои се упатуваат кон Словачка во врска со должината на нивниот престој или следните чекори на почетокот на воената инвазија на Украина. Подоцна во 2022, организацијата МОМ изјави во резултатот од истражувањето дека Словачка беше најчесто наменетата земја за привремено раселување поради почетокот на војната за 71% од испитаниците - украински

граѓани кои дојдоа во Словачка (МОМ, 2022 Меѓународната организација за миграција на Обединетите нации).

Во август 2023, организацијата МОМ објави резиме на резултатите од истражување посветено на перспективите за враќање на раселените лица во Украина како резултат на војната. МОМ-овата матрица за следење на раселувањето (ДТМ) дозволува да се собираат податоци во истражувања на индивидуи во земји соседни на Украина. Целта е да се добијат информации за обрасците на раселување, идните намери и потребите на оние кои се враќаат во Украина. Од вкупниот број од 1.903 испитаници во истражувањето, до 95% беа жени. Во категоријата мажи, уделот на повеќе од 60-годишни испитаници беше до 49%. Според наодите собрани од 10 април до 30 јуни 2023, главната намера за враќање во Украина е кратка посета (56% од испитаниците) и план да останат во Украина (40% од испитаниците). Испитаниците го претпочитаат истиот регион како нивниот регион на потекло како нивна планирана дестинација за враќање (81% од испитаниците). Во случај на избирање региони различни од регионот на потекло, чекорите за враќање се најчесто насочени кон Закарпатскиот регион (75%), регионот Лвов (7%) и градот Киев (6%). Како најважни причини за долгорочен престој во Украина, испитаниците го споменаа подобрувањето на ситуацијата (39%), обединувањето со семејството (22%), тагата за дом (21%) или посетување некого (9%). Според одговорите, најважните потреби барани по враќањето беа здравствената грижа (53%), финансиската поддршка (22%) и вработувањето/работата (15%). Од испитаната група испитаници, до 72% од нив престојуваша примарно во Словачка. Други земји вклучуваа Чешка (5%), Обединетото Кралство (2%) или Ирска (2%). Највисокиот дел од испитаниците одлучи да ја напушти Украина пред и по почетокот на целосната воена инвазија (26%) меѓу јануари и март (2022). Во овој случај, траењето на раселувањето траеше најдолго (14 месеци во просек). Месеците април 2023 и мај 2023, по периоди на процентуално намалување на уделот на испитаници со почетно раселување, повторно беа месеци со значително зголемување на одлуката за преселување од Украина (МОМ, 2023).

4. ПОЛИТИЧКАТА ДИМЕНЗИЈА НА МИГРАЦИЈАТА

Миграциската политика во Словачка се управува од три министерства. Министерството за внатрешни работи, Надворешни работи и Труд. Министерството за внатрешни работи игра клучна улога во прашањата поврзани со миграцијата, воспоставувајќи го и водејќи го Бирото за гранична и странска полиција. Бирото за гранична полиција и полицијата за странци беше воспоставено во 2000 за да ги одржи безбедни границите на Словачка и да се справи со илегалната миграција и трговијата. Бирото има ограничена авторитет во азилските постапки и спроведувањето на Даблинската регулатива (Министерство за внатрешни работи на Словачката Република, 2021). Тоа е одговорно за регулирање на престојот и активностите на странските државјани во Словачка.

Министерството за надворешни и европски работи е одговорно за визите и дозволите за престој. Тоа исто така ги репатрира мигрантите, спроведува депортации и подготвува враќања во согласност со договорите за реадмисија. Од 2015, Министерството дистрибуира хуманитарна помош на бегалците. Тоа исто така воспостави програма за стипендии за бегалците да студираат во странство. Специјален амбасадор за мисија за миграција беше именуван во Министерството, чија надлежност е надворешната миграција (Лига за човекови права, 2020). Министерството за труд, социјални работи и семејство ја

координира интеграцијата на странците и работната миграција (Лига за човекови права, 2020).

Војната во Украина имаше огромно влијание врз Словачка. Словачка, земја нова во управувањето со кризи со бегалци, виде голем прилив на Украинци преку нејзините четири гранични премини. УНХЦР вели дека преку милион Украинци и други државјани од трети земји ја преминале словачката граница. 78% беа жени и деца, вклучувајќи возрасни, инвалиди и оние со итни здравствени потреби (УНХЦР Оперативно ажурирање за ситуацијата со украинските бегалци, 2023). УНХЦР ја поздравува одлуката на словачката влада да ги држи границите со Украина отворени. Сите нивоа на управување одговорија позитивно на приливот на странци, обезбедувајќи информации за заштита, транспорт и хуманитарна помош. Многу волонтери, актери од приватниот сектор, организации од граѓанското општество и персонал од УНХЦР беа витални во обезбедувањето помош (УНХЦР План за регионален одговор на бегалци за ситуацијата во Украина, 2023). До февруари 2022, Словачка регистрираше преку 1,2 милиони премини од Украина, со 10% кои аплицираа за привремена заштита. Овој статус е достапен од 1 март.

Словачката влада работи со УНХЦР и други агенции на ОН, како и со Меѓународната канцеларија за миграција, организации од граѓанското општество, приватниот сектор и волонтери за да им помогне на бегалците. За да го забрза процесот за бегалци, словачката влада воспостави жешки точки на 27 февруари 2022. УНХЦР и УНИЦЕФ воспоставија пет Сини центри за заштита за да им помогнат на бегалците. Тие работат со многу НВО кои поддржуваат човекови права, бегалци и советување (УНХЦР Оперативно ажурирање за ситуацијата со украинските бегалци, 2023).

4.1. ПРОМЕНИ ВО СЛОВАЧКОТО ЗАКОНОДАВСТВО КАКО РЕАКЦИЈА НА КОНФЛИКТОТ ВО УКРАИНА

Според одлуката на Владата на Словачката Република (Влада на Словачката Република, 2022а) од вонредната седница одржана на 28.02.2023, Украинците кои пристигнуваат на територијата на Словачката Република можат да аплицираат за привремена заштита. Привремената заштита е наменета да ги заштити странците од војна, ендемско насилство, последиците од хуманитарна катастрофа или континуирани масовни прекршувања на човековите права во нивната земја на потекло; за цели на доделување привремена заштита, странец е државјанин на трета земја (Закон бр. 480/2002 Сб. за азил). Според усвоената директива за привремена заштита, периодот на важност на привремената заштита првично беше поставен до 4 март 2023. Во резолуцијата на Владата на Словачката Република бр. 185 од 16 март 2022 предвиде автоматско продолжување на привремената заштита до 4 март 2024 (Влада на Словачката Република, 2022б). Закон бр. 92/2022 Сб., исто така познат како Лекс Украина, измени 32 специфични закони за да ја адресира хуманитарната криза и воената ситуација во Украина (УНХЦР План за регионален одговор на бегалци за ситуацијата во Украина, 2023). Привремената заштита е наједноставниот начин за луѓе кои бегаат од војна да добијат заштита која не бара долготрајна постапка. Според Лекс Украина, привремена заштита се дава на украински државјани:

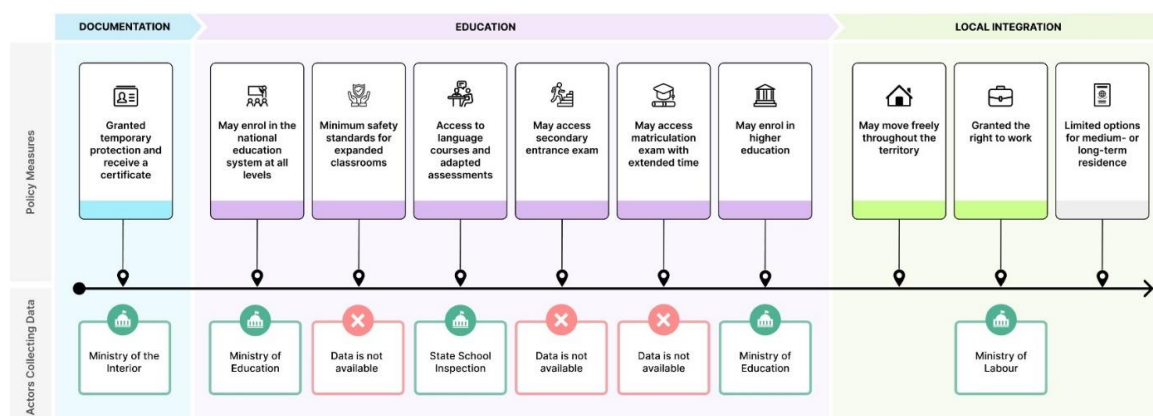
- лице на кое му била доделена меѓународна или еквивалентна национална заштита во Украина пред 24 февруари 2022;
- член на семејството на украински државјанин или лице на кое му била доделена меѓународна или еквивалентна национална заштита во Украина пред 24 февруари

2022 (ако членот на семејството живеел на територијата на Украина пред 24 февруари 2022);

- странец, кој на 24 февруари 2022 имал дозвола за постојан престој во Украина и не може безбедно да се врати во матичната земја (УНХЦР, 2023).

Врз основа на тековниот амандман на Законот за азил бр. 480/2002 Сб., Владата може да им даде заштита на жителите на Украина и да им обезбеди помош и заштита од последиците од воениот конфликт предизвикан од Руската Федерација, дури и без одлука на Советот на ЕУ. Наједноставната форма на заштита е привремената заштита, која не бара комплицирани официјални постапки. Привремената заштита им се дава на украинските граѓани за пристап до пазарот на труд, здравствената грижа и, за нивните деца и за образовниот систем. Тоа е специјална форма на заштита која може да се добие скоро веднаш. За споредба, целиот процес на азил може да трае и до 6 месеци административно. Покрај привремената заштита и постапката за азил, можно е да се користи Институтот за 90-дневен престој врз основа на безвизни патувања меѓу Словачка и Украина. Меѓутоа, за разлика од привремената заштита, Институтот не нуди можност за добивање работна дозвола, здравствена грижа, сместување или храна (Министерство за внатрешни работи на Словачката Република, 2022а).

Шема 1: Политичка патека за украински бегалци во Словачка

Извор: <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/education/slovakia-support>

Привремената заштита е достапна за украински граѓани и за нивните роднини без украинско државјанство. Еден услов кој значително го забрзува процесот на испитување апликација за привремена заштита е способноста да се обезбеди сигурен доказ за идентитет. Покрај лична карта или пасош, апликантите можат да го докажат својот идентитет со возачка дозвола заедно со извод на родени; важечки или неважечки патен документ и документ за идентитет. Алтернативно, украински граѓанин може да го докаже својот идентитет со било кој друг документ со фотографија заедно со извод на родени с. Украински граѓанин не е подобен за привремена заштита ако веќе има постојан или привремен престој на територијата на Словачката Република, аку е барател на азил или веќе му е доделен азил или дополнителна заштита (Министерство за внатрешни работи на Словачката Република, 2022а). Информативниот леток објавен од Министерството за внатрешни работи (2022б) содржи резиме на основните барања на Институтот за привремена заштита, кои се однесуваат на сместување и негова промена, транспорт, здравствена грижа, вработување, образование, помош со материјални средства, финансии, спорт и безбедност.

Платформата за солидарност за Украина ја пофали Словачката Република за нејзиниот пристап кон сместувањето, планирањето за итни случаи и статусот на привремена заштита. Моделот на надомест за сместување е една од најефективните форми на помош. Словачката Република, заедно со Естонија, беше избрана од Европската комисија да презентира примери на добри практики (Министерство за внатрешни работи на Словачката Република, 2023д).

4.2. СТАВОВИ НА ГЛАВНИТЕ ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ И ЗАИНТЕРЕСИРАНИ СТРАНИ

По инвазијата на Русија на Украина, сите главни државни институции го изразија својат став за ситуацијата преку нивните претставници на официјални веб-страници, социјални мрежи и други медиуми. Словачкиот премиер, Едуард Хегер, ги осуди постапките на Путин и го поддржа правото на Украина на самоодбрана (Владина канцеларија на Словачката Република, 2022а).

Премиерот Едуард Хегер и Канцеларијата на Владата на Словачката Република одговорија со свикување вонредна седница на Советот за безбедност на Словачката Република, говор од премиерот на Словачката Република и преговори од Владата на Словачката Република. Предметот беа тековните настани во Украина. Како резултат, беа преземени понатамошни чекори и мерки од словачката влада. На 24 февруари 2022, претседателот на Словачката Република, Зузана Чапутова, издаде изјава реагирајќи на почетокот на руската воена инвазија на Украина. Таа ги осуди дејствата на претседателот на Руската Федерација, Владимир Путин, нагласувајќи го правото на Украина на самоодбрана и рече дека воспоставувањето мир е апсолутен приоритет. Заедно со претседателот на Националниот совет, Борис Колар, тие присуствуваа на седницата на Советот за безбедност на Словачката Република. Изјавата на претседателот на Словачката Република, Зузана Чапутова, беше заедничка изјава со претседателот на Словачката Република, Борис Колар, и премиерот на Словачката Република, Едуард Хегер (Претседател на Словачката Република, 2022). На 25 февруари 2022, вонредна седница за ситуацијата во Украина се одржа во просториите на Националниот совет. Резултатот од вонредната седница беше усвојувањето на нацрт изјава за воената агресија на Русија против Украина. Врз оваа основа, НРСР ги осуди дејствата на Руската Федерација против Украина и, истовремено, издаде изјава повикувајќи ја Русија веднаш да ја прекине својата воена операција (Национален совет на Словачката Република, 2022).

Од тековните политички партии избрани во НРСР во 2023, СМЕР-СД, ГЛАС-СД и СаС зазедоа специфична позиција каде што објавија изјави како одговор на почетокот на воената инвазија. Во случај на Прогресивна Словачка и КДХ, не е можно да се пребара нивна реакција бидејќи нема архива на вести за февруари 2022. Партијата ОЉАНО го смени своето име во партија Словачка, исто така без можност за верификување на нејзината позиција за почетокот на руската воена интервенција во Украина. СНС не реагираше директно на руската воена интервенција во Украина. Во извештај од 23 февруари 2022, СНС реагираше на говорот на претседателот на Словачката Република, Зузана Чапутова, критикувајќи ја за нејзината неспособност да донесе решенија за Словачка (СНС, 2022а), и само во извештај од 4 март 2022 повика сите медиуми објективно да известуваат за конфликтот во Украина (СНС, 2022б). Во објавените статии на нејзините членови, партијата СМЕР-СД ги осуди дејствата на Владимир Путин, но истовремено во изјавата има дополнување за отфрлување на црно-бела перцепција на ситуацијата во Украина (СМЕР-

СД, 2022). Во прес-соопштение од 22 февруари 2022, ГЛАС-СД повика за мирно решение на конфликтот, без директно да ја осуди руската воена интервенција во Украина (ГЛАС-СД, 2022). Во изјава од 22 февруари 2022, СаС силно ги осуди дејствата на Русија против Украина. Партијата го нарече Владимир Путин агресор и рече дека СаС јасно е на страната на Украина. Таа ја поддржа територијалната цврстина и суверенитетот на Украина (СаС, 2022).

Словачката агенција за национална безбедност блокираше четири дезинформациски веб-страници во март 2022. Ова беше резултат на амандман на Кибер законот, кој исто така беше поврзан со мерки преземени како одговор на ситуацијата во Украина. Образложението беше да се спречи ширењето на штетни или заведувачки содржини на интернет. Опозициските партии (СМЕР-СД, ЉСНС и РЕПУБЛИКА) заедно со непарламентарната СНС зборуваа за цензура. Аргументот на коалицијата беше дека Словачка исто така може да биде објект на хибридна војна од Русија (Зверцова, 2022). Оваа информација најдобро ја илустрира позицијата на коалициските и опозициските партии и лидерите на словачката влада во тоа време. Словачката влада предводена од Едуард Хегер (ОЉАНО) и неговите коалициски партнери од САС, СМЕ РОДИНА и ЗА ЉУДИ веднаш ја поддржаа Украина и ја отфрлија руската агресија. Може да се забележи дека сите највисоки претставници на Словачката Република, предводени од претседателот Чапутова, ја нарекоа „непровоцираната инвазија акт на воена агресија и ја осудија војната“ (Министерство за надворешни и европски работи, 2023). Словачката влада исто така ги поддржа санкциите на ЕУ против Руската Федерација, исто така нагласувајќи ја економската и дипломатската изолација на Путиновиот режим. Словачката влада и дипломатијата исто така бараа мировни преговори во Братислава, што беше поддржано и од некои опозициски политичари (Огородник, 2022). Претседателот Чапутова, министрите за надворешни работи Корчок и Качер, како и министерот за одбрана Наѓ одиграа најважна улога во ова.

Од друга страна, опозициските партии и лидери бојкотираа санкции против Руската Федерација, цитирајќи ја нашата економска, политичка и историска зависност од руските фосилни ресурси, вклучувајќи природен гас и нафта. Опозицијата исто така ја покажа својата позиција во политичката и јавната дебата за стационаирањето на НАТО трупи на словачка територија пред руската инвазија, што на крајот ја зајакна антипатијата на дел од словачката популација кон САД и НАТО сојузничките трупи и ја поддржа појавата на поларизација, особено популистичко-националистичка реторика. Фицо и Блаха (СМЕР-СД), Пелегрини (ГЛАС-СД), Котлеба (ЉСНС), Урик и Мазурек (РЕПУБЛИКА) силно се спротивставија на американско-словачкиот договор за одбрана и го нарекоа укинување на националните интереси поради неговата привидно еднострана природа во полза на американската позиција (Месежников, 2022). Ова е исто така една од причините зошто Министерството за надворешни и европски работи се вклучи и создаде секција за митови и факти за Украина. Тие одговараат на главните аргументи формуирани од опозициските партии предводени од Роберт Фицо и Мариан Котлеба (лидер на екстремистичката ЉСНС) како и Андреј Данко од непарламентарната СНС, како што се:

- Испраќањето оружје во Украина ја продолжува војната
- Украина ги отфрла мировните преговори со Русија
- Граѓаните во окупираните територии на Украина гласаа во полза на приклучувањето кон Русија

- руската воена операција е принудителен одговор на провокација од Украина и Западот
- санкциите против Русија не функционираат
- има геноцид на рускоговорната популација во Украина
- Украина произведува биолошко оружје (Министерство за надворешни и европски работи, 2023).

СМЕР-СД, која сега е главната владејачка партија во Словачка по општите избори во септември 2023, ја задржа својата позиција за одржување широка хуманитарна поддршка за Украина и Украинците, но партијата се спротивставува на било каква воена поддршка. Мотивирани од нивниот популистички слоган „Не повеќе куршуми за Украина“, тие аргументираат дека воената поддршка само ќе го продолжи воениот конфликт. Оваа позиција беше споделена од словачката крајна десница и Словачката национална партија (Јар, 2023). Тековниот премиер Роберт Фицо (СМЕР-СД) повторно потврди дека војната меѓу Русија и Украина е замрзнат конфликт кој не може да се реши со испраќање дополнителна муниција и воена опрема во Украина. Опозициското Христијанско демократско движење (КДХ) исто така предлага дека главните активности на Словачката Република треба да бидат хуманитарни, додека Прогресивна Словачка, исто така во опозиција, поддржува и воена и хуманитарна помош, вклучувајќи дипломатска поддршка. Партијата слобода и солидарност (САС) силно ја охрабрува Словачка да ја поддржи Украина против руската агресија, што е во согласност со ОЉАНО наративот, бидејќи тие беа владејачката коалиција за време на почетокот и ескалацијата на полномасштабниот воен конфликт во Украина во февруари 2022. Јар (2023) аргументира дека има нејасна позиција на ГЛАС-СД, предводена од Петер Пелегрини и други политичари кои претходно припаѓаа на СМЕР-СД, и нивните аргументи или позиции кон војната во Украина се прилично популистички ориентирани и нема јасен став на партијата или нејзините лидери.

Од друга страна, тогашните опозициски партии (2020-2023), кои сега формираат коалициска влада или не се во парламентот, тврдеа дека Словачката Република усвои премногу мерки за олеснување, финансиски стимулации и поддршка за Украинците, игнорирајќи ја економската ситуација на Словаците за време на пост-пандемската и енергетската криза. Додека медиумите за вести, Фејсбук објавите и други канали контролирани од политички партии и политичари (особено крајната десница и радикалната левица) се полни со докази за обвинување на украинските бегалци и анти-украински наративи, најмногу внимание беше посветено на други државјани од трети земји - бегалци од Сирија, Авганистан и Ирак (Дубочи, Шкрибова, 2022). Овие социо-економски и политички околности исто така имаа значително влијание врз последните парламентарни избори во Словачка, овозможувајќи ѝ на СМЕР-СД да ги освои изборите во 2023 како про-руски ориентирана партија.

4.3. УЛОГАТА НА РЕГИОНАЛНИТЕ И ЛОКАЛНИТЕ ВЛАСТИ ВО КРИЗАТА СО БЕГАЛЦИ

Регионалните и локалните власти во Словачка припаѓаат на системот на децентрализирана државна власт со дистрибуција на надлежности, финансии и администрација. Има осум самоуправни региони и скоро 3.000 општини во Словачка. Покрај највисоките државни власти, општините и регионалните власти играа клучна улога во управувањето со масивниот прилив на луѓе од Украина кои бегаат од војната. На пример, регионалните и локалните власти обезбедија здравствена грижа, засолништа и сместување, запишување

во градинки, основни и средни училишта, консултации, психолошко советување, вакцинирање деца како и социјална грижа. Како што е интерпретирано во Планот за регионален одговор на бегалци за ситуацијата во Украина (2023: 8): *"локалните заедници зазедоа пријатна позиција, со хуманитарни актери, граѓанското општество, приватниот сектор и заеднички волонтери дополнувајќи ги напорите предводени од владата обезбедувајќи значителна поддршка на граничните рецепциски точки и урбаните области."* Овие напори доведоа до зајакнување на капацитетите на локалните институции кои обезбедуваат услуги и за бегалците и за локалните заедници *"за да се поедностави законската рамка и да се создаде поволна заштитна средина за да се овозможи социо-економската инклузија и интеграција на бегалците"* (План за регионален одговор на бегалци за ситуацијата во Украина, 2023: 14). Слични напори беа воведени од регионалните власти, особено во регионите Прешов и Кошице кои се сместени на границата со Украина. Во Прешов регионот се воспостави сместување за бегалци во поранешното училиште кое исто така вклучува социјално и психолошко советување.

Привременото засолниште тука го користеа украински мајки со деца. Регионот Трнава им обезбеди на бегалците од Украина 51 кревет во студентскиот дом. Тие исто така обезбедуваат храна три пати дневно, како и психолошка и материјална помош заедно со сите важни информации. Тие им помогнаа на бегалците да се справат со сите административни работи во Полицијата за странци и Заводот за труд. Дополнително, регионалниот совет на Самоуправниот регион Трнава откажа меморандум за заемна соработка со владата на Ленинградскиот регион на Руската Федерација. Овој симболичен гест изрази несогласување со неправедната еднострана агресија на Русија против Украина, придружена со бројни цивилни жртви. Истовремено, одобри неколку мерки дозволувајќи ги корисните чекори на регионалната самоуправа против бегалци од Украина, вклучувајќи 100.000 евра за хуманитарни цели (ТАСР, 2022). Регионите Кошице и Прешов воспоставија бесплатно патување за украински граѓани кои се насочуваат кон Словачка.

Сите региони исто така воведоа бесплатни телефонски линии за бегалците од Украина за да бараат помош, советување и воспоставија складишта за хуманитарна помош. Словачка мобилизираше широк бран на солидарност за хуманитарен одговор кој вклучуваше државни агенции, општини, индивидуи и организации од граѓанското општество од почетокот на брз, ефикасен и хуман начин. Агенциите на ОН, како што се УНИЦЕФ, УНХЦР, МОМ и СЗО, кои обезбедија поддршка за одговорот на кризата со бегалци од Украина преку нејзините тековни општински и владини структури беа топло пречекани од словачката влада (УНИЦЕФ, 2023).

Министерството за труд, социјални работи и семејство на Словачката Република, во соработка со Канцеларијата на полномошникот на Владата на Словачката Република за развој на граѓанското општество подготви нова шема за финансирање за регионалните и локалните власти да финансиски придонесат за хуманитарни и интеграциски активности и трошоци поврзани со такви расходи. Примарниот напор беше да се фокусира на неколку клучни области поврзани со квалитетот на живот, и затоа теми како што се домување, образование, вработување, здравство или социјална грижа. Овие компоненти на животот на бегалците од Украина во Словачка се цел на мерки за поддршка на интеграцијата на рефундирања на различни нивоа и така да ѝ помогнат на државата да биде најефективно интегрирана. Претходно, самоуправните ентитети користеа свои ресурси што беше во директна опозиција со владиното ветување за надоместување на такви трошоци. Оваа

шема за финансирање обезбеди финансиска поддршка на локалните власти за да ги одржат нивните активности поврзани со украинските бегалци траејќи до крајот на 2023, но користејќи ретроактивност од февруари 2022. Подобноста на шемата за финансирање беше доделена на општини и самоуправни региони вклучувајќи ентитети воспоставени или основани од нив. Вкупната сума доделена за овој повик беше повеќе од 12 милиони евра (Агенција за имплементација на Министерството за труд, 2023; Европска комисија, 2023).

Друг повик за апликации беше објавен во март 2023 од Министерството за инвестиции, регионален развој и информатизација на Словачката Република како управувачко тело за Интегрираната регионална оперативна програма. Финансиски придонеси за поддршка на операции насочени кон адресирање на миграциските предизвици како резултат на воената агресија против Украина можеа да бидат достигнати од општини со вкупна алокација на фондови од 126.916.400 евра (ЗМОС, 2023).

5. РЕАКЦИИ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО И ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ

Од почетокот на целосната воена интервенција на Руската Федерација на територијата на Украина, различни форми на помош и активности за поддршка на Украина беа обезбедени од Словачката Република. Овие беа обезбедени преку различни нивоа и институции на државната администрација, локалната самоуправа, приватниот и граѓанскиот сектор. До 11.1.2024, беа обезбедени следните:

- од ниво на државна администрација и главни државни институции (Влада на Словачката Република, Национален совет, Претседател на Словачката Република, министерства): експедиција на дипломатскиот конвој на Словачката Република во Киев; хуманитарна и развојна помош; осуда на руската агресија во резолуција на Генералното собрание на ОН (СР гласаше за); прием на амбасадорот на Украина; поддршка за Украина како членка на ЕУ; подготовка за учество во реконструкцијата на Украина; создавање систем на точки за пресретнување; информациска и медиумска кампања за луѓе кои доаѓаат од Украина; создавање институт на привремено засолниште за луѓе раселени од Украина; изјави за анексирањето на украинската територија од Русија со негативен став; поддршка за воспоставување на канцеларија на ОЕЦД и аналитички оддел во Киев; медиумски информации за приказните на бегалци од Украина на јавната телевизија РТВС; обезбедување воена опрема; евидентирање статистики и мониторинг на ситуацијата; шема за финансиска помош за луѓе кои доаѓаат од Украина;
- од ниво на општини: помош со создавањето на детекциски кампови; помош на граничните премини; финансиска и материјална помош; обновување на меѓудржавната соработка меѓу словачки и украински градови;
- од ниво на приватниот и општинскиот сектор: собирања за помош на Украина - финансиски и материјални; подготовка на словачкиот приватен сектор за пост-воената реконструкција на Украина; евидентирање статистики и мониторинг на ситуацијата; обезбедување здравствена грижа; обезбедување психолошка помош; обезбедување социјална помош; помош; далечинска помош; привремено сместување; обезбедување курсеви по словачки јазик; водење интервјуа; обезбедување сместување; образование; социјална инклузија; достава на храна и лекови; финансиска помош за луѓе кои доаѓаат од Украина;

Шемата на главните јавни институции кои учествуваат во обезбедувањето помош и активности за Украина примарно вклучува: Владина канцеларија на Словачката Република; НРСР; Претседател на Словачката Република; Министерство за надворешни работи и европски работи; Оддел за одбрана; Министерство за внатрешни работи; Министерство за здравство; Министерство за труд, социјални работи и семејство; самоуправа (градови и општини).

Во мрежата на други организации од меѓународниот, граѓанскиот и непрофитниот сектор активно вклучени во помошта за Украина, има, на пример: МОМ Словачка; УНХЦР Словачка; АДРА Словачка; Карпатска фондација Словачка; Центар за права на репродукција; КОМИН; FLOWER; Дарусо си помага на Украина; ДХЗ на општини и градови; ИП земја; Фондација Петит академија; Наш пат; Поднеси следно; НИВАМ; Мареена; ЛДИ; КЦ активност; Самаританец Словачка; Скаутинг Словачка; Словачки хуманитарен совет; ТЕНЕТ; Насмевка како подарок; Украинска куќа Жилина; УНИЦЕФ; Ние сме заедно; СЗО; Украинци за Украинци (УНХЦР, 2023).

Истражување за ставовите и јавното мислење на Словаците кон војната во Украина беше спроведено од Папчунова, (2023); Фондацијата Милан Шимечка (2022); ГЛОБСЕЦ (2022); Институтот за политики на Братислава, Агенцијата СТЕМ (2022) и МОМ (2022).

Авторот Папчунова (2023), покрај резимирањето на наодите од истражувањата спроведени од Фондацијата Милан Шимечка (МШФ, 2022) за Европската комисија, Институтот Глобсец со помош на агенцијата Фокус (2022а), ги презентира резултатите од два јавни истражувања во однос на примањето бегалци од Украина во Словачката Република. Овие беа имплементирани во март и декември 2022 од Институтот за социологија ЦСПВ САВ, така што беше можно да се фатат развојните тенденции во мислењата на испитаниците. Од испитаниците, како што е прикажано во Табела 10, беше побарано да ги искажат своите ставови за тоа дали, според нив, на бегалците од Украина треба да им биде дозволено да дојдат во Словачка за кратко време за да работат, а потоа да бидат обврзани да се вратат дома; дали луѓето од Украина кои дошле да живеат во Словачка треба да имаат исти права како и сите други; дали секој бегалец треба да има право да аплицира за азил во Словачка без никакви годишни ограничувања или дали бегалците од Украина треба да имаат можност да дојдат во Словачка за подолг период, за да имаат шанса да се населат и интегрираат. Резимето на развојот на одговорите на испитаниците е презентирано во Табела 10 и покажува постепено зголемување на негативните тенденции за секое од прашањата во истражувањето. Расположенијата на Словаците во дадените аспекти во однос на примањето Украинци се намалуваат. Папчунова (2023) ги дополнува постоечките резултати со истражување од Меѓународната организација за миграција, МОМ (2022), која вели дека за до 71% од испитаниците - украински жители, Словачка беше најчесто наменетата земја.

Табела 10: Поддршка од Словаците за примање бегалци од Украина (март 2022 - декември 2022)

Прашање	% удел на испитаници -- март 2022 (силно се не согласувам + не се согласувам)	% удел на испитаници -- декември 2022 (силно се не согласувам + не се согласувам)
"Луѓето од Украина кои дојдоа да живеат тука треба да имаат исти права како сите други"	15,9	18,7
"Секој бегалец треба да има право да аплицира за азил во Словачка без никакви годишни ограничувања"	26,4	34,5
"Бегалците од Украина треба да имаат можност да дојдат во Словачка за подолг период така што имаат шанса да се населат и интегрираат"	21,2	27,4

Извор: обработка од авторите врз основа на Папчунова (2022)

Институтот за политики на Братислава заедно со Агенцијата СТЕМ (2023) во проектот РевивЕУ се фокусираше на истражување на ставовите на жителите на Словачка за прашањето на подобрување на квалитетот на живот. Истражувањето беше спроведено во февруари 2023 на збир од 1.019 испитаници, година по воената инвазија на Украина од Руската Федерација. Според резултатите, скоро половина од испитаниците ги перципираа дојдовните бегалци од Украина негативно, кои, од нивна гледна точка, немаат позитивно влијание врз подобрувањето на Словачка како место за живеење. Доаѓањето на украински жители значи намалување на квалитетот на јавните услуги и ослабнување на економијата, според 56,6% од испитаниците. 70% од испитаниците рекоа дека чувствуваат дека државата се грижи повеќе за новодојдените бегалци отколку за своите жители.

Според наодите на Евробарометарот, словачките граѓани изразија слично значително пониска подготвеност (53%) да обезбедат финансиска поддршка на Украина во споредба со просечната популација на ЕУ (77%) исто така според достапните статистики на Евробарометарот (2023а). Од друга страна, на преминот на зимата 2022/2023, 81% од Словаците се согласија да ги пречекаат Украинците на територијата на Словачката Република (Евробарометар, 2023а). Одговорите и резултатите на други прашања од истражувањето на Евробарометарот се понудени во Табела 11.

Табела 11: Инвазијата на Украина и нејзините последици

Прашање	Вкупно се согласувам		Вкупно не се согласувам		Не знам	
	СР	ЕУ27	СР	ЕУ27	СР	ЕУ27

Генерално, колку сте задоволни со одговорот на руската инвазија на Украина од..? (%) - ЕУ	39	56	55	38	6	6
Генерално, колку сте задоволни со одговорот на руската инвазија на Украина од..? (%) -- Словачката влада	34	55	61	40	5	5
Обезбедување хуманитарна поддршка на луѓето погодени од војната	86	91	11	7	3	2
Добредојде во ЕУ на луѓе кои бегаат од војната	81	88	15	9	4	3
Обезбедување финансиска поддршка на Украина	53	77	42	19	5	4
Наметнување економски санкции на руската влада, компании и индивидуи	49	74	44	21	7	5
Финансирање на купување и снабдување со воена опрема на Украина	38	65	56	29	6	6
Војната во Украина има сериозни економски последици за нашата земја	95	86	3	11	2	3
Војната во Украина има сериозни финансиски последици за вас лично	78	63	20	35	2	2

Извор: ЕВРОБАРОМЕТАР, 2023б.

Истражувањето на јавното мислење спроведено од Глобсец (2022б) илустрирано во Табела 12, потврдува негативни ставови кон бегалците од Украина. Меѓу земјите од Централна Европа, во споредба со Чешката, Полска и Унгарија, Словачка достигна највисоко ниво (52%) на негативни ставови кон бегалците од Украина. Од друга страна, Полска (85%), Унгарија (82%), Чешката (73%) имаат значително попозитивен став кон украинските бегалци. Дури и на почетокот, веднаш по инвазијата на Украина од Русија, Словаците беа многу поддржувачки кон Украина и бегалците кои доаѓаат од местото на конфликт (МШФ, 2022). Во долгорочна перспектива, меѓутоа, наодите покажуваат постепено намалување на поддршката (Глобсец, 2022а). Словаците (Глобсец, 2022б) понатаму се поделени на два пола кога станува збор за прашањето кој е одговорен за војната во Украина - 43% Русија против 39% САД/НАТО. Дополнително, негативен став кон поддршката на бегалци (68% од испитаниците) како и постојан чувство на страв од бегалци, дури и без специфично искуство (68% од испитаниците), беше демонстриран повторно.

Табела 12: Перцепција на украинските бегалци во В4

Прашање	Одговори
Како В4 ги гледа украинските бегалци? СР	Позитивно – 42%; Негативно – 52%
Дали би се согласиле да дозволите на украински/други бегалци да влезат во земјата?	Украински бегалци – 55%; Други – 54%
Имало ли промени во вашиот живот поради доаѓањето украински бегалци во земјата?	Позитивно – 4%; Нема промена – 65%; Негативно – 29%
Поддршката на украинските бегалци треба да се намали?	Се согласувам – 68%; Не се согласувам – 25%
Кој е одговорен за започнувањето на војната во Украина?	Русија – 43%; Украина – 7%; САД-НАТО – 39%; Не знам – 11%

Извор: Глобсец, 2022б.

Пред парламентарните избори во Националниот совет на Словачката Република во 2023, новинскиот портал actuality.sk спроведе анкета со одбрани политички партии, прашувајќи три прашања за надворешно-политичката насока на Словачката Република. Едно од прашањата од анкетата беше ставот кон продолжувањето на словачката поддршка за Украина, која се соочува со руска воена инвазија. Порталот actuality.sk го постави горното прашање на политичките партии: ГЛАС, КДХ, ОЉАНО, Прогресивна Словачка, САС, СМЕР-СД и СНС. По изборите, сите политички партии успешно влегоа во Националниот совет на Словачката Република. Политичките партии СМЕР-СД и СНС не одговорија на прашањата поставени од новинскиот портал actuality.sk. Политичките партии ГЛАС, КДХ, ОЉАНО, Прогресивна Словачка и САС, кога беа прашани дали се во полза на продолжувањето на словачката поддршка за Украина, која се соочува со руската инвазија, одговорија исто, Да (Aktuality.sk, 2023).

6. ЗАКЛУЧОК

Како што е потврдено во извештајот, Словачка доживеа различни миграциски шеми, првично карактеризирани со емиграција по распаѓањето на Чехословачка. Меѓутоа, во пост-ЕУ пристапувањето во 2004, земјата се соочи со зголемена имиграција, вклучувајќи миграција на работна сила и бегалци кои бараат азил. Исто така постојат видливи демографски промени во словачкото општество кои имаат структурни импликации и за економската и за социјалната динамика. Од 2004, имиграцијата на странци постепено се зголемуваше, што се усогласи со развојот на миграциските политики, словачкото членство во ЕУ, економскиот развој и демократската природа на Словачка. Од друга страна, Словачка остана земја на емиграција по 1993 и не претставува традиционална финална дестинација за мигранти до ден денес.

Тековниот стратешки документ кој ја регулира миграциската и политиката на азил во Словачка е Миграциската политика на Словачката Република со поглед кон 2025. Таа е конструирана врз основите на претходните стратешки документи: Миграциската политика на Словачката Република надгледувајќи ја 2020 година; Концептуални намери на

миграциската политика на Словачката Република за периодот 2011 – 2015; Концептот за интеграција на странци во Словачката Република 2009-2011; Концептот за миграциска политика 2005-2010.

Постојат два главни закони - Законот за престој на странци (404/2011) и Законот за азил (480/2002) кои претставуваат камен-темелник на миграциското право, адресирајќи ги правните аспекти на престојот и барањето азил. Дополнително, придржувањето кон директивите на ЕУ и Шенгенскиот договор го обликува пристапот на земјата кон миграцијата.

По пристапувањето во ЕУ, Словачка постепено стана една од целните, иако на ограничен начин, а не само транзитни земји за странци - бројот на легални странци во Словачка се зголеми скоро дванаесет пати од 22.108 мигранти во 2004 на 278.595 во декември 2022. Словачката Република воведо механизам на преференцијална имиграција имплементирајќи концепти на контролирана економска миграција, интеграциска политика и миграција на квалификувана работна сила.

За време на скорешните случувања и новите бранови на прилив на бегалци во Европа, Словачка се соочи со континуиран проток на мигранти кој главно беше предизвикан од приливот на Украинци кои бегаат од војната. Од друга страна, приливот на Украинци не обезбедува нагол пораст на имигранти во Словачка бидејќи обично е проследен со одлив на луѓе кои се враќаат во својата земја на потекло.

Големото мнозинство од државјаните од трети земји во 2021 се состоеше од Украинци проследени со Срби додека граѓаните на ЕУ се состоеа главно од чешки граѓани проследени со Унгарци. ОН ги процени броевите на бегалци пред војната во Украина приближно на околу илјада луѓе годишно во текот на 2019-2021, главно од Авганистан и Ирак проследени со Србија, Косово, Руската Федерација и Романија; ситуацијата во 2022 се зголеми драматично на скоро сто-илјади луѓе кои бегаат од Украина.

Од јануари 2024, Министерството за внатрешни работи регистрираше 114.343 обезбедувања на привремена заштита на граѓани на Украина. Бројот на жители од украинска националност во 2022 на национално ниво не покажува значително зголемување во споредба со претходниот период. Во споредба со 2021, забележуваме само минимално зголемување. Вработувањето на лица кои ја напуштиле Украина има зголемувачка тенденција во западниот дел на Словачка.

Има три клучни министерства во Словачка кои ги управуваат прашањата за миграција, бегалци и баратели на азил: Министерство за внатрешни работи, Министерство за надворешни и европски работи како и Министерство за труд, социјални работи и семејство. Министерството за внатрешни работи заедно со своите полициски сили и оддели играат клучна улога, особено во рамките на Бирото за гранична и странска полиција на Претседателството на полициските сили (ББФП). Словачката влада соработува исто така со УНХЦР и други агенции на ОН, како и со Меѓународната канцеларија за миграција, граѓанскиот и приватниот сектор и волонтери за да им помогне на бегалците во обезбедувањето на нивните човекови права, хуманитарна поддршка, здравствена грижа и достоинство.

Како одговор на војната во Украина, словачката влада усвои и измени неколку закони за цел да им помогне на украинските бегалци. Најважниот е институтот на привремена

заштита, кој, во споредба со други форми на заштита претставува многу полесен начин за добивање меѓународна и национална заштита. Привремената заштита им служи на целта за заштитување странци од воен конфликт, ендемско насилство, последиците од хуманитарна катастрофа или континуирано, масовно кршење на човековите права во нивната земја на потекло. Најважно, привремената заштита не бара комплицирани официјални постапки. Привремената заштита им обезбедува на украинските граѓани пристап до пазарот на труд, здравствената грижа и за нивните деца, пристап до образовниот систем.

По руската инвазија на Украина, словачките институции вклучувајќи го претседателот, премиерот, министрите за одбрана и надворешни работи изразија едногласна позиција на поддршка на Украина со сите средства. Словачката влада ги поддржа санкциите наметнати од ЕУ на Руската Федерација, нагласувајќи исто така економска и дипломатска изолација. Од друга страна, опозициските партии (2020-2023) сега формирајќи ја коалициската влада сите тврдеа дека Словачката Република усвои премногу помошни мерки, финансиски стимулации и поддршка за Украинците игнорирајќи го економскиот статус на Словаците што ја поларизираше заедницата и на крајот им помогна на партиите да ги освојат септемвриските парламентарни избори во 2023.

Улогата на регионалните и локалните власти во поддршката на украинските бегалци беше незаменлива. Тие обезбедија здравствена грижа, привремени засолништа, сместување, грижа за деца, образование и советување. Сите региони исто така воведоа бесплатни телефонски линии за бегалците од Украина за да бараат помош, советување и воспоставија складишта за хуманитарна помош. Словачка мобилизираше широк бран на солидарност за хуманитарен одговор кој вклучуваше државни агенции, општини, индивидуи и организации од граѓанското општество од почетокот на брз, ефикасен и хуман начин.

Од друга страна, истражувањата на словачката јавност во однос на војната во Украина, позицијата на бегалците и мерките преземени од словачката влада покажуваат горчлив крај – Словаците се помалку склони да ги поддржат Украинците долгорочно, тоа предизвика исто така политички и национален популизам и официјалната позиција на Словачка се врте за 360 степени.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Act No. 123/1992 Coll. on the Stay of Foreigners in the Territory of the Czech and Slovak Federal Republic.

Act No. 184/1999 Coll. on the Use of Languages of National Minorities.

Act No. 191/1994 Coll. on the Designation of Municipalities in the Language of National Minorities.

Act No. 283/1995 Coll. on Refugees.

Act No. 404/2011 Coll. on Residence of Aliens.

Act No. 48/2002 Coll. on Residence of Foreigners.

Act No. 480/2002 Coll. on Asylum.

Act No. 73/1995 Coll. on the Stay of Foreigners in the Territory of the Slovak Republic.

Aktuality.sk. (2023, September). *Anketa: Ako sa politické strany stavajú k pomoci Ukrajine či k inej zahraničnopolitickej orientácie Slovenska?* [Survey: How do political parties approach aid to Ukraine or other foreign policy orientation of Slovakia?]. <https://www.aktuality.sk/clanok/o410oGE/anketa-smer-odmieta-vojensku-pomoc-ukrajine-hlas-chce-s-doterajsou-podporou-pokracovat/>

Androvičová, J. (2015). Sekuritizácia migrantov na Slovensku – analýza diskurzu [Securitization of migrants in Slovakia – discourse analysis]. *Sociológia - Slovak Sociological Review*, 47(4), 319-339.

Bachtíková, I., Bargerová, Z., & Grethe-Guličová, M. (2012). *Organizácia azylovej a migračnej politiky v Slovenskej republike* [Organization of asylum and migration policy in the Slovak Republic]. IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu.

Bargerová, Z. (2016). Migrácia ako spoločenský fenomén: historické, sociálne a právne aspekty [Migration as a social phenomenon: historical, social and legal aspects]. In M. Hlinčíkova & G. Mesežnik (Eds.), *Otvorená krajina alebo nedobytná pevnosť? Slovensko, migranti a utečenci* (pp. 17-36). Inštitút pre verejné otázky, Heinrich-Böll-Stiftung.

Bargerová, Z., & Divinský, B. (2008). *Integrácia migrantov v Slovenskej republike. Výzva a odporúčania pre tvorcov politik* [Integration of migrants in the Slovak Republic. Challenge and recommendations for policy makers]. IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu.

Bolečeková, M. (2010). *Migračná politika* [Migration policy]. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Bolečeková, M., & Olejárová, B. (2018). Instruments of migration policy: A case of the Slovak Republic. *Journal of International Studies*, 11(1), 225-239.

Bratislava Policy Institute. (2023). *RevivEU project*. <https://www.bpi.sk/project/reviveu/>

Conceptual intentions of the migration policy of the Slovak Republic for the period 2011–2015. (2011). https://lrv.rokovania.sk/data/att/117984_subor.rtf

Constitution of the Slovak Republic. (1992). <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/#predpis.hlava-druha>

Divinský, B. (2005). *Zahraničná migrácia v Slovenskej republike – Stav, trendy, spoločenské súvislosti* [Foreign migration in the Slovak Republic – Status, trends, social contexts]. Friedrich Ebert Stiftung.

Divinský, B. (2009). *Migračné trendy v Slovenskej republike po vstupe krajiny do EÚ (2004–2008)* [Migration trends in the Slovak Republic after the country's accession to the EU (2004–2008)]. IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu.

Dubóczi, P., & Škríborová, S. (2022, August). Slovak far-right politicians are spreading false narratives about refugees, the West is being blamed for the ongoing energy crisis. *Friedrich Naumann Foundation*. <https://www.freiheit.org/central-europe-and-baltic-states/slovak-far-right-politicians-are-spreading-false-narratives-about>

Eurobarometer. (2023a). *A strong backing for the EU's response to Russia's invasions of Ukraine*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872>

Eurobarometer. (2023b). *Standard Eurobarometer 98 – Winter 2022-2023 – Country fact sheet: Slovakia*. <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=86516>

European Commission. (2023). *Slovakia: New funding scheme for municipalities and self-governments promotes the integration of people displaced from Ukraine*. https://migrant-integration.ec.europa.eu/news/slovakia-new-funding-scheme-municipalities-and-self-governments-promotes-integration-people_en

GLOBSEC. (2022a). *Perception of Ukrainian refugees in the V4*. https://www.globsec.org/sites/default/files/2022-12/GLTrends_Ukraine_refugees_summary%20v13%20spreads.pdf

GLOBSEC. (2022b). *Slovakia: Attitudes towards those fleeing Ukraine*. https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/slovakia-attitudes-towards-those-fleeing-ukraine_en

Government Office of the Slovak Republic. (2022). *Premiér: Vláda SR odsudzuje konanie Ruska, ide o neospravedlniteľný čin* [Prime Minister: The Government of the Slovak Republic condemns Russia's actions, it is an unjustifiable act]. <https://www.vlada.gov.sk/premier-vlada-sr-odsudzuje-konanie-ruska-ide-o-neospravedlnitelny-cin/?csrt=17877288871590958>

HLAS-SD. (2022). *Vyjadrenie k situácií na Ukrajine* [Statement on the situation in Ukraine]. <https://strana-hlas.sk/aktuality/patricia-medved-macikova/tlacova-sprava-vyjadrenie-k-situacii-na-ukrajine/>

Hlinčíkova, M., & Mesežnik, G. (2016). Úvod [Introduction]. In M. Hlinčíkova & G. Mesežnik (Eds.), *Otvorená krajina alebo nedobytná pevnosť? Slovensko, migranti a utečenci* (pp. 9-16). Inštitút pre verejné otázky, Heinrich-Böll-Stiftung.

Human Rights League. (2020). *Pripomienky Ligy za ľudské práva k návrhu Migračnej politiky Slovenskej republiky s výhľadom do roku 2025* [Comments of the Human Rights League on the draft Migration Policy of the Slovak Republic with a view to 2025]. https://www.hrl.sk/assets/files/obsah/998-Migrac%CC%8Cna%CC%81%20politika%202025_pripomienky%20HRL%20FINAL.pdf

Implementation Agency of the Ministry of Labour. (2023). *Solidarita s Ukrajinou* [Solidarity with Ukraine]. <https://ia.gov.sk/np-pomoc-osobam-z-ukrajiny-pri-ich-vstupe-a-integra>

Integral Human Development. (2023). *Country profiles Slovakia*. <https://migrants-refugees.va/country-profile/slovakia/>

International Organization for Migration. (2023). *Migration in Slovakia*. <https://www.iom.sk/en/migration/migration-in-slovakia.html>

International Organization for Migration Slovakia. (2022). *Assistance to people fleeing the war in Ukraine*. <https://www.iom.sk/en/activities/iom-response-ukraine/overview.html>

International Organization for Migration. (2023). *Slovensko – Návrat na Ukrajinu: prieskumy o destináciách, dĺžke pobytu a pomoci medzi utečencami (apríl – jún 2023)* [Slovakia – Return to Ukraine: surveys on destinations, length of stay and assistance among refugees (April – June 2023)]. <https://dtm.iom.int/reports/slovensko-navrat-na-ukrajinu-prieskumy-o-destinaciach-dlzke-pobytu-pomoci-medzi-utecencami>

Kodaj, D., & Dubová, A. (2013). *An overview of the migration policies and trends – Slovakia*. <https://migrationtothecentre.migrationonline.cz/en/an-overview-of-the-migration-policies-and-trends-slovakia>

Lidák, J., & Štefančík, R. (2022). *Úvod do migračných štúdií: politologické kontexty* [Introduction to migration studies: political science contexts]. Vysoká škola mezinárodných a verejných vzťahů.

Mesežnikov, G. (2022). Slovakia and Russian aggression against Ukraine: Domestic political context. In G. Mesežnikov & Z. Bútorková (Eds.), *Russia's war against Ukraine: A view from Slovakia*. Institute for Public Affairs.

Migration Policy of the Slovak Republic overlooking the year 2020. (2011). Ministry of Interior of the Slovak Republic. <https://www.minv.sk/?zamer-migracnej-politiky-slovenskej-republiky&subor=153851>

Migration Policy of the Slovak Republic with a view to 2025. (2021). Ministry of Interior of the Slovak Republic. <https://www.minv.sk/?zamer-migracnej-politiky>

Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic. (2023a). *Slovakia understands what is at stake in the war in Ukraine*. <https://www.mzv.sk/en/web/en/slovakia/blog/slovakia-understands-what-is-at-stake-in-the-war-in-ukraine>

Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic. (2023b). *Visa for foreigners to enter the Slovak Republic*. <https://www.mzv.sk/en/services/information-for-foreigners/visas-for-foreigners-to-enter-sr>

Ministry of Interior of the Slovak Republic. (2022a). *Report k aktuálnej situácii v súvislosti s vojnou na Ukrajine. Dočasné útočisko* [Report on the current situation in connection with the war in Ukraine. Temporary shelter]. https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=pomoc-ukrajine&subor_spravy=449455

Ministry of Interior of the Slovak Republic. (2022b). *Situation in Ukraine - information and assistance*. <https://www.minv.sk/?ukraine-information-assistance>

Ministry of Interior of the Slovak Republic. (2023). *Formy medzinárodnej ochrany* [Forms of international protection]. <https://www.minv.sk/?formy-medzinarodnej-ochrany>

Ministry of Interior of the Slovak Republic. (2024). *Dočasné útočisko* [Temporary shelter]. <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>

Milan Šimečka Foundation. (2022). *Slovakia: Opinion poll shows increase in negative narratives around long-term support for those from Ukraine*. <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/slovakia-opinion-poll-shows-increase-negative-narratives-around-long-term-support-those>

National Council of the Slovak Republic. (2022). *B. Kollár otvoril mimoriadnu schôdzu k situácii na Ukrajine* [B. Kollár opened an extraordinary session on the situation in Ukraine]. <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=udalosti/udalost&MasterID=55957>

Ogrodnik, L. (2022). Slovakia's response to the Russian invasion of Ukraine. *Spotlight*, 48, 1-8. <https://pism.pl/publications/slovakias-response-to-the-russian-invasion-of-ukraine>

Papcunová, J. (2023). *Podpora Slovákov a Sloveniek k prijatiu odídenčov z Ukrajiny postupne klesá* [Support of Slovaks for accepting refugees from Ukraine is gradually declining]. https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=11059

Plavnická, J., & Šlosár, D. (2017). Situation of the integration of immigrants in Slovakia. *Kontakt*, 19(4), 248-252. <https://doi.org/10.1016/j.kontakt.2017.12.003>

Práznovská, M. (2020). *Europeizácia migračnej politiky Slovenska* [Europeanization of Slovak migration policy]. In I. Boturocová Šindlerová, A. Čajková, & J. Lidák (Eds.), *Sociálne vedy z perspektívy mladých vedeckých pracovníkov IV* (pp. 318-325). Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave.

President of the Slovak Republic. (2022). *Vyhlasenie k ruskej invázií voči Ukrajine* [Statement on the Russian invasion of Ukraine]. <https://www.prezident.sk/article/vyhlasenie-najvyssich-ustavnych-cinitelov-k-zaciatku-ruskej-vojenskej-invizie-voci-ukrajine/>

Přívarová, M., Rievajová, E., Galstyan, A., & Gavurová, B. (2022). Migration processes and determinants: The case of the Slovak Republic. *Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje*, 59(4), 305-322.

SaS. (2022). *Putin je agresor. Ostro odsudzujeme konanie Ruska* [Putin is an aggressor. We strongly condemn Russia's actions]. <https://www.sas.sk/detail/8235/putin-je-agresor-ostro-odsudzujeme-konanie-ruska/obsah>

Slovak Business Agency. (2015). *Správa z mapovania politik a opatrení v oblasti ekonomickej integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín* [Report on mapping policies and measures in the field of economic integration of third-country nationals]. SBA.

SMER-SD. (2022). *Slovensko patrí do EÚ a NATO, no situáciu na Ukrajine odmietam vnímať čierno-bielo!* [Slovakia belongs to the EU and NATO, but I refuse to see the situation in Ukraine in black and white!]. <https://www.strana-smer.sk/archive/210>

Slovak National Party. (2022a). *Slovenská národná strana reaguje na prejav prezidentky pred hosťami* [Slovak National Party reacts to the president's speech to guests]. <https://www.sns.sk/slovenska-narodna-strana-reaguje-na-prejav-prezidentky-pred-hostami-ktorych-si-pozvala/>

Slovak National Party. (2022b). *Slovenská národná strana vyzýva všetkých zástupcov a vlastníkov médií, aby objektívne informovali o konflikte na Ukrajine* [Slovak National Party calls on all representatives and media owners to objectively inform about the conflict in Ukraine]. <https://www.sns.sk/slovenska-narodna-strana-vyzyva-vsetkych-zastupcov-a-vlastnikov-medii-aby-objektivne-informovali-o-konflikte-na-ukrajine/>

Statistical Office of the Slovak Republic. (2024a). *Bilancia obyvateľstva podľa národnosti a pohlavia: spolu muži a ženy – SR, oblasť, kraj, okres* [Population balance by nationality and gender: men and women together – Slovak Republic, region, district]. https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7002rr/v_om7002rr_00_00_00_sk

Statistical Office of the Slovak Republic. (2024b). *Bilancia obyvateľstva podľa národnosti a pohlavia: muži – SR, oblasť, kraj, okres* [Population balance by nationality and gender: men – Slovak Republic, region, district]. https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7002rr/v_om7002rr_00_00_00_sk

Statistical Office of the Slovak Republic. (2024c). *Bilancia obyvateľstva podľa národnosti a pohlavia: ženy – SR, oblasť, kraj, okres* [Population balance by nationality and gender: women – Slovak Republic, region, district]. https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7002rr/v_om7002rr_00_00_00_sk

Stojarová, V. (2019). Migration policies of the Czech and Slovak republics since 1989 — Restrictive, liberal, integrative or circular? *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 15(56), 97-114.

Štefančík, R., & Lenč, J. (2012). *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka* [Young migrants in Slovak society. International migration, Muslims, state and public opinion]. Tribuna EU.

TASR. (2022). *Trnavský kraj schválil balík opatrení na pomoc Ukrajine* [Trnava region approved a package of measures to help Ukraine]. <https://www.teraz.sk/utok-na-ukrajinu/ttsk-zastupitelstvo-schvalilo-balik/622550-clanok.html>

The concept of migration policy 2005–2010. (2005). https://lrv.rokovania.sk/data/att/117984_subor.rtf

The concept of the integration of foreigners in the Slovak Republic 2009–2011. (2009). https://lrv.rokovania.sk/data/att/117984_subor.rtf

UNESCO. (2023). *Slovakia's education responses to the influx of Ukrainian refugees.* <https://www.unesco.org/en/ukraine-war/education/slovakia-support>

UNHCR. (2023a). *Slovakia: Refugee response plan 2023.* <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/286?sv=54&geo=10785>

UNHCR. (2023b). *Ukraine refugee situation operational update.* <https://data.unhcr.org/en/documents/details/102321>

UNHCR. (2024). *Ukraine refugee situation – Slovakia.* <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10785>

UNICEF. (2023). *UNICEF emergency response office Slovakia.* <https://www.unicef.org/eca/unicef-emergency-response-office-slovakia>

Yar, L. (2023). *Politické strany sa pri vojne na Ukrajine zhodnú len na tom, že je „príležitosťou“ pre zbrojársky priemysel* [Political parties agree on the war in Ukraine only that it is an "opportunity" for the arms industry]. <https://euractiv.sk/section/obrana-a-zahranicie/news/politicke-strany-sa-pri-vojne-na-ukrajine-zhodnu-len-na-tom-ze-je-prilezitostou-pre-zbrojarsky-priemysel/>

Yearbook of Border and Alien Police. (2005). Presidium of the Police Force, Bureau of Border and Alien Police. https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranicna_a_cudzinecka_policia/rocenky/rok_2005/2005-rocenka-uhcp-en.pdf

ZMOS. (2023). *Výzva pre miestne samosprávy na riešenie migračných výziev v dôsledku vojenskej agresie voči Ukrajine* [Call for local governments to address migration challenges as a result of military aggression against Ukraine]. <https://www.zmos.sk/vyzva-pre-miestne-samospravy-na-riesenie-migracnych-vyziev-v-dosledku-vojenskej-agresie-voci-ukrajine-oznam/mid/405616/html>

Zvercová, D. (2022). *Vypnutie dezinfo webov nie je cenzúra, treba to však riadne zdôvodniť, hovorí výskumníčka* [Shutting down disinformation websites is not censorship, but it needs to be properly justified, says researcher]. <https://www.attelier.sk/nbu-vypol-dezinformacne-weby/>

1. ВОВЕД

До 1990-тите, Чешка првенствено служеше како извор на емигранти и транзитна земја за мигранти, а Германија, Франција и други западноевропски нации беа главни дестинации (European Commission, 2024). Сепак, оттогаш, Чешка еволуираше во земја-дестинација, која сега е домаќин на приближно 14 пати повеќе мигранти отколку во 1989 година. Првично, зголемувањето на бројот на имигранти во голема мера се должеше на приливот на постсоветски граѓани кои бараат меѓународна заштита. За време на комунистичката ера, миграцијата кон и од Чешка беше многу ограничена, со ограничен прилив и одлив на луѓе. Сепак, по транзицијата кон демократија во 1989 година и последователната интеграција во Европската Унија, земјата доживеа значајни промени во моделите на миграција (Европска комисија, 2024).

Денес, Чешка има значителна имигрантска популација, со најголемите групи кои доаѓаат од Украина, Словачка и Виетнам (Министерство за внатрешни работи, 2023). Клучните причини за миграција во Чешка вклучуваат можности за работа, семејно обединување и барање азил или привремена заштита. Во доцните 2000-ти, работничката миграција стана значаен фактор бидејќи земјата доживеа брз економски раст (Европска Комисија, 2024). Приливот на украински бегалци значително се зголеми по руската инвазија на Украина во февруари 2022. Ова доведе до фактот дека Чешка ја има една од најголемите популации на бегалци вкупно и по глава на жител во ЕУ, бидејќи е клучна дестинација за украински бегалци. Вкупно, над 530.000 Украинци добија статус на привремена заштита во земјата до крајот на јуни 2023 (УНХЦР, 2024). Денес, Чешката Република прима над 340.000 мигранти под привремена заштита, што ја прави членка на ЕУ со најголем број украински бегалци по глава на жител (Klimešová et al., 2022). Овој пораст стави значително оптоварување на различни сектори во земјата, вклучувајќи го здравствениот систем, пазарот на трудот и домувањето. Исто така изложи празнини во политиките за интеграција на земјата.

Миграцијата и вработувањето на странски државјани во Чешка се уредени со два клучни законски акти. Закон бр. 326/1999 Сб. за престојот на странски државјани (Ministry of Foreign Affairs, 1999) прави разлика помеѓу граѓани на ЕУ и граѓани кои не се од ЕУ. Тој им овозможува на граѓаните на ЕУ слободно движење и пристап до пазарот на трудот, додека државјаните кои не се членки на ЕУ мора да се снајдат низ специфични процеси за добивање виза, како што се добивање картички за вработени и долгорочни визи. Закон бр. 435/2004 Сб. за вработување (Ministry of Labor and Social Affairs, 2004) го регулира вработувањето на странски работници, обезбедувајќи заштита на пазарот на трудот за чешки и ЕУ работници. Овој закон вклучува тест на пазарот на трудот, кој налага дека работните места можат да се понудат на граѓани кои не се од ЕУ само ако нема соодветни кандидати од ЕУ.

Првата таква програма за поддршка беше воведена во 1994, шест години пред создавањето на првата политика за интеграција на имигрантите. Овие иницијативи даваа приоритет на јазичните и обучувачките курсеви, заедно со помошта во пристапувањето до пазарите на трудот и домување. Во 2012, чешката влада објави годишни акциски планови кои ги

истакнуваат приоритетите како владењето со чешкиот јазик, ориентацијата во општеството, економската самодоволност, зголемените интеракции во мигрантските и локалните заедници, или постепено стекнување права (European Commission, 2024).

Т.н. Lex Ukraine (European Commission, 2022) беше првиот воспоставен закон на институционално ниво кој стапи во сила на 21 март 2022 и ја уредува привремената заштита. Тој е важен бидејќи поставува услови за привремената заштита на раселеното лице (во согласност со правото на ЕУ) и исто така ги дели надлежностите меѓу трите нивоа на државните актери кога станува збор за сместувањето и пристапот до здравствена заштита (Filipcs et al., 2024). На 12 јуни 2024, владата го одобри амандманот на законот Lex Ukraine 7, кој беше подготвен од Министерството за внатрешни работи. Амандманот им овозможува на украинските бегалци кои се економски самодоволни и независни од системот на бенефиции да добијат редовен статус на престој. Наместо привремена заштита, тие сега ќе можат да добијат долгорочен престој според Законот за престој на странци (Ministry of Foreign Affairs, 1999). Ова ќе им овозможи на оние Украинци кои се економски независни и кои не примаат никакви бенефиции и кои сакаат да живеат во Чешката Република долго време, да останат и да добијат долгорочен престој (Ministry of the Interior, 2024a).

2. УКРАИНСКА МИГРАЦИЈА

Со приливот на украинските бегалци, Чешка мораше да усвои многу нови мерки и политики за управување со ситуацијата која се појави речиси веднаш по руската инвазија во Украина во февруари 2022. Вклучувањето на украинските деца во чешките училишта беше една од многуте прашања поврзани со оваа тема што беше внесена во јавната дискусија. Сепак, случајот на Чешката Република и нејзиното искуство е важен бидејќи го покажува ангажманот на учесниците на владино и регионално ниво (European Commission, 2024).

Мигрантите од Украина претежно се населија во главните урбани центри како Прага, Брно и Пилзен. Овие мигранти се млади и поседуваат напредни вештини. Приближно 67% од оние кои се активни на пазарот на трудот се вработени. И покрај ова, повеќе од половината од нив работат на позиции со ниски вештини кои се слабо компензирани (PAQ Research, 2023). Различни фактори придонесуваат за оваа ситуација, вклучувајќи непосредни очекувања за работа по пристигнувањето, бирократски препреки, ограничено владење со чешкиот јазик и предизвици во признавањето на дипломите (т.н. нострификација).

Еден од клучните фактори кои влијаат на изборот на дестинации за бегалци е присуството на семејство или пријатели. Многумина Украинци избираат дестинации со голема украинска дијаспора, правејќи ги овие локации примарни цели за миграција. Статистиките за дозволи за престој значително варираат, со многу дозволи кои се краткорочни, комплицирајќи ја проценката на вистинскиот број луѓе во земјата во кое било време. И покрај тоа што не е доминантна дестинација за време на предвоената миграциска криза, Чешка се рангира како важна дестинација за украински бегалци (Botlík and Botlíková, 2022).

3. ИНСТИТУЦИИ

Министерството за внатрешни работи (MOI) е клучниот играч во имплементирањето на државните миграциски политики. Во рамките на министерството, Одделот за азил и миграциска политика (OAMP) се справува со престојот и статусот на бегалци за странски државјани. Министерството за внатрешни работи (2024b) развива стратегии,

законодавство и насоки за имиграција, азил и интеграција на мигранти, и ја управува државната програма за интеграција на бегалци. Тоа ги регулира визите и дозволите, вклучувајќи работни дозволи, студентски вити и семејно обединување, и ги надгледува долгорочните вити и дозволите за престој. Министерството за внатрешни работи преговара меѓународните договори за миграција и го користи концептот за интеграција на странци за водење на политиката за интеграција, скицирајќи цели и идентификувајќи препреки. Полицискиот директорат ги поддржува овие напори со справување со проверки на престој, верификација на идентитет, депортации и информациски системи за миграција.

Регионалните центри за интеграција (2024) нудат советување, правни совети, јазични курсеви и курсеви за адаптација-интеграција за мигранти, без оглед на националноста. Повеќето од овие центри се под Министерството за внатрешни работи, освен оние во Прага, Јужна Моравија, Храдец Кралове и Усти над Лабем.

Министерството за труд и социјални работи (MoLSA) формулира политики за работничка миграција и регулативи поврзани со вработувањето. Тоа ги определува условите за авторизација за вработување, обезбедува информации за вработување и социјална сигурност на странци и работодавачи, и обезбедува законски приспособувања (Ministry of Labor and Social Affairs, 2024). Чешкиот завод за труд, под MoLSA, го регулира пазарот на трудот, обезбедувајќи услуги за вработување и олеснувајќи ја работничката миграција. Министерството за индустрија и трговија (2024) е важен инволвиран креатор на програмите за високо квалификувани мигранти.

Првите НВО кои работеа на миграција во Чешката Република ја вклучуваа Организацијата за помош на бегалци во 1991 (OPU, 2024), Здружението на граѓани кои се занимаваат со емигранти во 1992 (SOZE, 2024), и Советодавниот центар за интеграција (PPI) во 1997 (Counselling Center for Integration, 2024). Други значајни организации, како SIMI (2024), Мултикултурниот центар Прага (2024), и Експат центарот Брно (2024), следеа. Конзорциумот на организации за помош на мигранти (2024), воспоставен во 2003, е најголемата платформа за НВО во областа на миграцијата. Тој вклучува осумнаесет главни организации и ја координира соработката, застапувањето и придонесите кон законодавниот процес. Конзорциумот се фокусира на правата на мигрантите, фер условите и обезбедува препораки за политики засновани на докази. Постојат други значајни организации во областа (People in Need, 2024; META, 2024; Центарот за интеграција на странци, 2024; AMIGA, 2024; InBáze, 2024 и Каритас, 2024).

4. МИГРАЦИСКА СТРАТЕГИЈА

Миграциската стратегија на Чешката Република (Ministry of the Interior, 2015), е наведена во "Стратегијата за миграциска политика на Чешката Република" (одобрена во 2015), се фокусира на балансиран и флексибилен пристап кон легалната и нелегалната миграција. Нејзините клучни принципи ја вклучуваат потребата за интеграција на странски државјани, безбедност и општествена кохезија. Стратегијата ја препознава миграцијата како динамичен процес. Понатаму, Чешка има за цел да ги подобри патеките за семејно обединување и да ја подобри мобилноста на работните места за високо квалификувани работници. Дополнително, земјата работи на развивање секторски приоритети за подобро усогласување на миграциската политика со економскиот раст и долгорочното планирање.

Стратегијата за работничка миграција на Чешка сè повеќе се фокусира на задоволувањето на потребите на пазарот на трудот додека се обезбедува транспарентност и контрола на политиките. Системите засновани на квоти го дефинираат максималниот број работници

кои не се од ЕУ примени годишно, ефикасно управувајќи со економската миграција. Значајна стратегија се појави како одговор на украинската бегалска криза, каде Директивата за привремена заштита им овозможи на над сто илјади украински бегалци да работат под исти условите како чешките граѓани. Владините иницијативи, како платформата nasiukrajinci.cz, го олесниле поврзувањето на работни места и интеграцијата, иако предизвиците како сместувањето и грижата за деца сè уште постојат. (European Commission, 2024; nasiukrajinci.cz, 2024)

Чешката Република развиваше стратески одговори на миграцијата од Украина по руската инвазија во 2022. Почетната фаза беше фокусирана на непосредна поддршка, додека тековната среднорочна фаза даде приоритет на стабилизирање на условите за бегалците, како јазични курсеви, домување, вработување, здравствена заштита и образование. Третата фаза ќе се фокусира на долгорочна интеграција, во зависност од напредокот на војната. Стратегијата вклучува подобрување на сместувањето, интегрирање на бегалците во пазарот на трудот и подобрување на образовните системи за приспособување на голем прилив на студенти. Исто така ќе се фокусира на здравствената заштита и социјалните услуги за бегалците (European Website on Integration, 2022).

5. ПРАЗНИНИ ВО ПОЛИТИКАТА НА СПРОВЕДУВАЊЕ.

Меѓу можните празници во политиката на спроведување, може да биде недостигот на споделување информации помеѓу различните агенции и министерства. Подобрувањето на државните интеграциски услуги (и обезбедувањето повеќе бесплатни јазични курсеви) може да биде друг начин за помош на странците да се интегрираат во Чешка. Државната програма за интеграција (SIP) е достапна само за признати бегалци и не за носителите на привремена заштита (Masková, 2024). Понатаму, овозможувањето можност за промена на статус на признатите мигранти е друга клучна иницијатива која би можела да им помогне на носителите на привремена заштита. Во моментот, опцијата се дискутира за економски активните носители на привремена заштита, но не за сите.

Пристапот до образование, особено во рани детски установи како градинки, останува значаен предизвик. Според чешката училишна инспекција, една петтина од градинките не се во можност да ги обезбедат потребните места за сите деца. Овој недостиг влијае не само на образованието и развојот на малите деца, туку влијае и на способноста на родителите целосно да учествуваат на пазарот на трудот (European Commission, 2024).

Слично, здравствениот систем е под значително оптоварување, со зголемената побарувачка која доведува до подолги времиња на чекање и преоптоварени објекти. Мигрантите често се соочуваат со дополнителни бариери, како јазични тешкотии и недостиг на запознаеност со здравствениот систем, што може да им попречи на пристапот до потребните медицински услуги. Справувањето со овие прашања е од клучно значење за обезбедување на благосостојбата и успешната интеграција на мигрантите во чешкото општество (European Commission, 2024).

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

AMIGA. (2024). Homepage. <https://www.amiga-migrant.cz/>

Botlík, J., & Botlíková, M. (2022). Ukrainian crisis - regional analysis of migration in the context of Czechia. In *XXV. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách* [25th International Colloquium on Regional Sciences]. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/2157/6239/3634-1>

Caritas Czech Republic. (2024). *Homepage*. <https://www.charita.cz/en/>

Center for Integration of Foreigners. (2024). *Homepage*. <https://www.cicops.cz/en/>

Consortium of Migrants Assisting Organizations. (2024). *Homepage*. <https://migracnikonsorciium.cz/en/>

Counselling Center for Integration. (2024). *About us*. <https://p-p-i.cz/o-nas/?lang=en>

European Commission. (2022). *Czech Republic: 'Lex Ukraine' law package enters into force*. https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/czech-republic-lex-ukraine-law-package-enters-force_en

European Commission. (2024). *Governance of migrant integration in Czechia*. https://migrant-integration.ec.europa.eu/country-governance/governance-migrant-integration-czechia_en

European Website on Integration. (2022). *Czech Republic: Determination of strategic priorities of the government of the Czech Republic to deal with the refugee wave related to the invasion of Ukraine by the Russian Federation*. https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/czech-republic-determination-strategic-priorities-government-czech-republic-deal_en

Expat Center Brno. (2024). *Homepage*. <https://www.brnoexpatcenter.eu/>

Filipec, O., Macková, L., & Medová, N. (2024). The role of the regional administration in helping Ukrainian refugees in the Czech Republic. *Scienze Regionali*, 2, 1-24. <https://doi.org/10.14650/112973>

InBáze. (2024). *Homepage*. <https://inbaze.cz/>

Klimešová, M., Šatava, J., & Ondruška, M. (2022). *Situace uprchlíků z Ukrajiny* [The situation of refugees from Ukraine]. MPSV ČR. https://migrant-integration.ec.europa.eu/system/files/2023-04/Vyzkumna_zprava_uprchlici-z-Ukrajiny_2023_0.pdf

Macková, L. (2024). *Case study: Czech Republic*. ICMPD. <https://www.migrationpartnershipfacility.eu/knowledge/resources/47-mapping/212-mapping-legal-pathways-czech-republic-summary-2024>

META. (2024). *Homepage*. <https://meta-ops.eu/>

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. (1999). *Act No. 326/1999 Coll., on the residence of foreign nationals in the territory of the Czech Republic*. https://mzv.gov.cz/file/517833/Act_on_the_Residence_of_Foreign_Nationals_1.pdf

Ministry of Industry and Trade of the Czech Republic. (2024). *Homepage*. <https://www.mpo.gov.cz/en/>

Ministry of Labor and Social Affairs of the Czech Republic. (2004). *Act No. 435/2004 Coll., on employment*. <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1060370/Act+on+employment+6.9.2019.pdf/62d6b861-d871-b52e-44d5-9aa765965d1a>

Ministry of Labor and Social Affairs of the Czech Republic. (2024). *Homepage*. <https://www.mpsv.cz/web/en>

Ministry of the Interior of the Czech Republic. (2015). *Strategie migrační politiky* [Migration policy strategy]. <https://mv.gov.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

Ministry of the Interior of the Czech Republic. (2023). *Roční zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v České republice za roky 2001-2023* [Annual reports on the situation in the field of migration and integration of foreigners in the Czech Republic for 2001–2023]. <https://mv.gov.cz/migrace/clanek/rocnizpravy-osituacivoblastimigraceaintegracecizincu-vceske-republice-za-roky>

1. ИСТОРИСКИ И ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ

Уникатната геополитичка и геостратешка позиција на Македонија во центарот на Балканскиот Полуостров, и на раскрсницата на миграциските рути од Азија и Африка кон Централна и Западна Европа ја прави земјата ранлива на незаконска миграција.

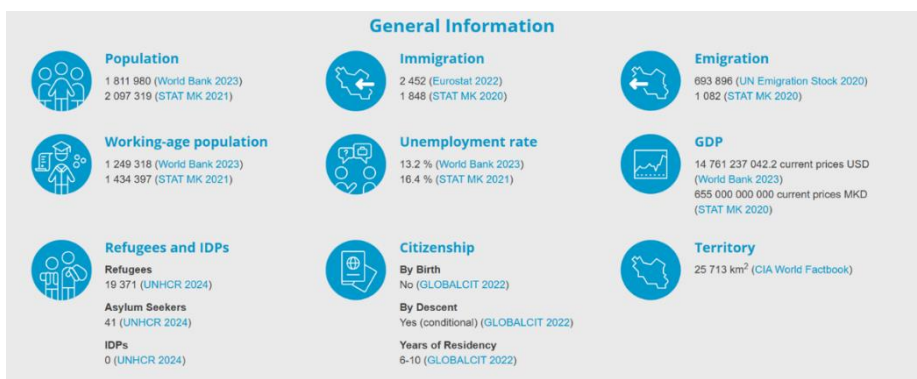
Македонија е релативно мала земја без излез на море која граничи со Албанија, Бугарија, Грција, Косово и Србија, со историски записи што се протегаат 2.500 години, во текот на кои била под римска, византиска, отоманска и југословенска доминација.

Низ историјата, Република Македонија била регион на постојана миграција. Овој епитет е резултат на географската локација на земјата, како и на нејзините регионални и стратешки карактеристики, кои биле доволни да го привлечат интересот на различни освојувачи. Историските настани и геополитичките промени на територијата се совпаѓале со бранови на миграција кон и од Македонија.

Во последните години од втората деценија на 21 век, значителни промени во миграциските обрасци се забележани низ земјите на Балканскиот Полуостров, особено во рамките на Западниот Балкан. Редовната миграција значително влијае врз политичкиот, безбедносниот, социјалниот, економскиот и демографскиот пејзаж на една нација, претставувајќи суштински процес кој е предизвикувачки за регулирање и уште потешко за запирање.

Анализирајќи го геополитичкиот пејзаж, балканскиот регион, особено подрегионот Западен Балкан, функционира примарно како транзитна зона кон ЕУ. Значително помалку се карактеризира како земја на потекло и минимално се смета како финална дестинација за нелегални мигранти.

Република Македонија, сместена во клучната геополитичка и геостратешка раскрсница во срцето на Балканскиот Полуостров, се соочува со прашања поврзани со незаконската миграција.

Средоземната криза од 2015 година ја истакна виталната улога на Македонија во миграциските рути, со преку 800.000 луѓе кои ги преминаа нејзините граници за време на европската бегалска и мигрантска криза. Таа служи како клучна точка за мигрантските патишта кои потекнуваат од Азија и Африка, насочувајќи се кон Централна и Западна Европа. Македонија служи како централно јадро на Балканот, функционирајќи не само како

клучна сообраќајна и трговска раскрсница која ја поврзува Азија со Европа, туку и како значајна точка за различни рути поврзани со тероризам, незаконска миграција, шверц на мигранти и трговија со нелегални дроги, оружје и луѓе од Азија и Африка кон Западна Европа. Годишното зголемување на нелегални мигранти од овие региони било забележливо, достигнувајќи врв за време на значајната мигрантска криза од 2015 година, која била предизвикана од конфликтот во Сирија (Mileski & Rasemska, 2022).

Македонија, сместена во срцето на Балканскиот Полуостров и водена од нејзините политички амбиции кон Европа, служи како клучна транзитна земја за значителни миграциски текови.

Речиси една деценија луѓе кои бегаат од војни, економска нестабилност и глад - сега често поттикнувани од климатските промени - ја преминуваат Македонија како мигранти и бегалци. Повеќето доаѓаат од Средниот Исток или Северна Африка. Македонија игра клучна улога во т.н. балканска рута, која се движи главно од Турција и Грција, низ Југоисточна Европа до централноевропските земји кои обично се финална дестинација на мигрантите.

Во почетокот на овој истражувачки извештај, од суштинско значење е да ги дефинираме термините "миграција", "емиграција", "мигрант" и "бегалец".

Меѓународната организација за миграција (ИОМ) ја дефинира миграцијата како "движење на лице или преку меѓународна граница (меѓународна миграција) или во рамките на државата (внатрешна миграција) за повеќе од една година, без оглед на причините - дали се доброволни или недоброволни - и средствата, дали се редовни или нерегуларни, користени за мигрирање." Оваа дефиниција опфаќа широк спектар на типови на миграција, вклучувајќи доброволна и принудна миграција, како и внатрешни и меѓународни движења, без оглед дали се долгорочни или краткорочни. Таа ги зема предвид различните мотиви за миграција, како што се економски причини, политичко прогонување и стремежот кон подобра животна средина, семејно обединување, конфликт или комбинација од овие фактори, без оглед на законитоста на миграцискиот процес.

Од друга страна, емиграцијата се дефинира како чин на напуштање на земјата на живеење или местото на живеење со намера да се населите на друго место (трајно да ја напуштите земјата). Во однос на дефинирањето на „мигрант“, тоа е „општ термин, кој не е дефиниран според меѓународното право, кој го одразува општоприфатеното разбирање на луѓето за лице кое се сели од своето место на вообичаено живеење, без разлика дали во рамките на

една земја или преку меѓународна граница, привремено или трајно, и од различни причини". (Vitorino & Touzenis, 2019)

Бегалците, од друга страна, се луѓе кои избегале од нивната земја на потекло поради околности како што се насилство, конфликт, прогонување или други ситуации кои значително го нарушиле јавниот ред и имаат потреба од меѓународна заштита. Концептот на бегалец е дефиниран на меѓународно ниво, како што е наведено во Конвенцијата од 1951 година, различните регионални инструменти за бегалци и Статутот на УНХЦР.

Често ги гледаме фразите "мигрант" и "бегалец" кои се користат наизменично во јавниот дискурс, и покрај фактот што постои значајна правна разлика помеѓу нив. Усогласувањето на оваа терминологија е проблематично бидејќи може да доведе до погрешни претстави не само во разговорите за миграција и азил, туку и меѓу самите бегалци и барателите на азил, како и земјите кои мора да одговорат на овие различни движења. Луѓето често дискутираат дали можеме да го користиме терминот "мигрант" а да мислиме на "бегалци" генерално.

Република Македонија има долга историја на справување со мигранти и бегалци. Од крајот на деветнаесеттиот век, конфликтите, вклучувајќи ги Балканските војни (1912-1913), Првата и Втората светска војна, грчката граѓанска војна (1945-1949), косовскиот конфликт и внатрешната безбедносна криза од 2001 година, предизвикаа последователни бранови на миграција. Неодамна, мигрантската криза од 2015 година, која беше предизвикана од вооружениот конфликт на Средниот Исток, особено во Сирија и Украина, предизвика мигрантска и бегалска криза која длабоко ја погоди Македонија.

За време и по грчката граѓанска војна од 1946-1949 година, членовите или поддржувачите на поразените комунистички сили избегаа од Грција како политички бегалци. Се проценува дека до 1949 година, преку 100.000 луѓе ја напуштиле Грција за Југославија и Источниот блок, особено СССР и Чехословачка. Егзодусот на Македонците од Грција се однесува на раселувањето на етничките Македонци од Грција поради граѓанската војна.

Комунистичката партија на Грција тврди дека вкупниот број на политички бегалци бил 55.881, се проценува дека 28.000-32.000 деца ја напуштиле земјата за време на грчката граѓанска војна. Документ од 1951 година од Социјалистичка Федеративна Република Југославија наведува дека вкупниот број на македонски бегалци кои ја напуштиле Грција поради прогонувањето за време на граѓанската војна бил над 213.000 (Human Rights Watch/Helsinki, 1994).

По независноста од Југославија во 1991 година, миграциските обрасци на земјата биле силно под влијание на социо-економските фактори. Процесот на транзиција значително влијаеше врз крвката економија, која доживеа период на закрепнување поради прекиниот или реструктурирањето на економските односи со земјите од поранешна Југославија. (Madjevikj, Apostolovska Toshevskа, Gorin & Ljakoska, 2016). Настаните во Косово во 1999 година и конфликтот во Македонија во 2001 година имаа значителни влијанија.

Косовската бегалска криза во Македонија во 1999 година беше единствена по своите невидени размери во однос на нејзиното кратко траење. Македонија во 1999 година имаше вкупно население од речиси 2.200.000 жители. Кон крајот на март 1999 година, по почетокот на воздушната кампања на НАТО против Сојузна Република Југославија, првите бегалци од Косово почнаа да влегуваат во Република Македонија. Во рок од 9 недели,

земјата прими 344.500 бегалци - 15 пати повеќе од очекуваното, што значително ја промени демографијата на земјата.

Во 2015 година се случи значителна промена, особено во Република Македонија, која стана централна точка по должината на Балканската рута за нерегуларните имигранти кои се обидуваат да влезат во ЕУ. Проценките покажуваат дека над 1,2 милиони лица влегле во Европската Унија преку Балканот (Glied, 2020). (Glied, 2020). Територијата на Македонија се појави како клучна транзитна рута за значителен прилив на лица кои се движат кон север, ставајќи ја земјата во позиција на зголемена контрола од ЕУ во однос на подобрувањето на нејзините мерки за гранична контрола. Беше прогласена вонредна состојба на границите, придружена со усвојувањето на специјален акт од страна на владата. Овој акт им дозволуваше на мигрантите да ја регистрираат нивната "намера за барање азил" при влегувањето во земјата, давајќи им привремена дозвола да останат 72 часа. Оваа мерка се базира на претпоставката дека овие поединци потоа ќе заминат за ЕУ. Во 2014 година, имаше 1.289 поднесени барања за азил, што резултираше со 13 позитивни одлуки. Во 2015 година, оваа бројка скокна на 435.907 барања, но само 3 позитивни одлуки беа дадени. Потоа, бројот на барања падна на 89.152 во 2016 година, со 6 позитивни одлуки. Овие бројки ги илустрираат значајните флукуации во имиграциските трендови во овој период (Greider, 2017).

Високиот комесар на Обединетите нации за бегалци (УНХЦР) забележа во својот извештај од 2015 година дека земјата се придржувала кон меѓународните стандарди во својата правна рамка и административни процедури поврзани со азилот. Сепак, извештајот продолжува: "И покрај овие позитивни развојни настани, УНХЦР верува дека значајни слабости остануваат во азилскиот систем во пракса..." За жал, оваа слабост остануваше проблем и денес.

Македонија служи како транзитна земја за луѓе кои патуваат во мешани движења. Официјалните статистики покажуваат дека 19.895 поединци транзитираа низ земјата во 2021 година, проследени со 27.425 во 2022 година, и приближно 8.882 до крајот на август 2023 година. Ова рефлектира речиси 50% намалување во споредба со преку 40.000 поединци кои транзитираа и во 2019 и во 2020 година. Интересот за барање азил во Македонија меѓу поединците во движење е релативно низок, што се потврдува со поднесувањето на само 100 барања за азил во 2021 година, 168 во 2022 година, и 206 барања до крајот на јули 2023 година. Примарните земји на потекло за овие барателе вклучуваат Сирија, Мароко, Авганистан, Пакистан и Ирак. Стапката на признавање е забележливо ниска, со само два поединци (еден од Авганистан и еден од Мароко) кои добија супсидијарна заштита во 2023 година. Стапката на бегство значително се зголеми, од 77% на крајот од 2022 година до 99% до крајот на јули 2023 година (UNHCR's Global Law and Policy Database, 2024b).

УНХЦР, во соработка со државните власти и другите релевантни чинители, е посветен на обезбедување заштита на принудно раселените лица и лицата без државјанство. Според извештаите и статистичките податоци добиени од УНХЦР од Министерството за внатрешни работи, од почетокот на 2024 година, до октомври, 269 лица поднеле барања за признавање на правото на азил и во истиот период, 6 лица се признаени како бегалци. Од лицата кои поднесуваат барања за азил во Република Македонија, најбројни се оние кои доаѓаат од Сирија, Мароко, Турција, Конго и Кина. (Податоците беа обезбедени од претставникот на УНХЦР во Македонија преку лична комуникација, 12 декември 2024)

2. ЕМИГРАЦИЈА И МИГРАЦИЈА НА КВАЛИФИКУВАНИ КАДРИ

Република Македонија доживеа значителни промени во областа на легалната миграција во годините по 2015 година. Овие промени се покажаа во форма на постојан пораст на емиграцијата и забележливи промени во составот на миграцискиот контингент. Имиграцијата бележи скроман раст, карактеризиран со релативно мал обем што претежно вклучува привремено престојување на странци, додека покажува забележливи промени во нивните структурни атрибути. Набљудуваните промени и сегашниот обем и атрибути на легалните миграции, нивната условност, заедно со последиците и импликациите за развојот на земјата, се испитани во рамките на мерките и активностите воспоставени од Резолуцијата за миграциската политика на Република Македонија 2015-2020 и новата за 2021-2025.

Македонија низ својата историја доживеа значителна емиграција. Преку 700.000 македонски граѓани живеат во странство, што претставува приближно 38% од вкупното население што живее во земјата. Приливот од овие емигранти придонесува за националната економија, претставувајќи приближно 2 проценти од БДП, врз основа на најновите проценки (Министерство задолжено за дијаспора, 2019).

Современите миграциски трендови во странство, претежно карактеризирани со економска емиграција која започна во средината на 1960-тите, траат со неослабена сила до денес. Моментно нема релевантни податоци за "старата" миграција, нивните потомци (второ и трето поколение), или оние кои се вратија назад во државата поради долгата историја на оваа емиграција (која во некои семејства се повторува во повеќе генерации). Дополнителен проблем во однос на обезбедувањето статистики за емиграција е отсуството на релевантни податоци од домашни извори во врска со обемот и фундаменталните карактеристики на поединците кои привремено или трајно ја напуштаат земјата. Под овие услови, само податоците од меѓународни извори можат да служат како основа за идентификување на обрасците и особеностите на заминувањето на македонскиот народ во странство.

Отсуството на релевантни податоци во врска со обемот и структурните карактеристики на емиграцијата во странство во последните децении се должи на фактот што само мал дел од граѓаните на Република Македонија формално го декларираат своето транзитно и трајно живеалиште во странство. Обидите да се поправи оваа ситуација беа неуспешни. Затоа, базата на податоци на Министерството за внатрешни работи и редовното статистичко истражување на Државниот завод за статистика моментно ги одразуваат само бројот на поединците кои формално го пријавиле своето заминување и живеалиште во странство. Последователно, нивната покриеност е крајно ограничена. И покрај тоа, овие податоци обезбедуваат вредни увиди во демографските, социјалните и економските промени на поединците кои емигрирале во странство, како и основните фактори кои ги обликуваа овие миграции по 2015 година.

Во периодот 2015-2019, податоците на Државниот завод за статистика покажуваат дека 2104 македонски граѓани отишле во странство. Бројот на луѓе кои се преселиле во странство секоја година се движи од 141 во 2017 до 612 во 2019 година (Државен завод за статистика на Република Македонија, н.г.). И покрај фактот што овие податоци не го одразуваат вистинскиот обем на емиграцијата, тие се потврда дека најчесто посетуваните европски земји на прием од македонски граѓани се Германија, Швајцарија, Италија, Австрија и Словенија. Во однос на прекуокеанските земји, сè уште постои значителен

интерес за емигрирање во Канада, Соединетите Американски Држави и Австралија. Во исто време, бројот на нашите граѓани во Обединетите Арапски Емирати, Катар и други земји е во пораст.

Податоците од странски извори, вклучувајќи меѓународни организации, институции и земји на прием, нудат попрецизни проценки на обемот и составот на емиграцијата од Република Македонија. Подетални информации во врска со бројот на имигранти и емигранти во одредени земји на прием и потекло можат да се добијат од Обединетите нации и Светската банка, бидејќи нивните нумерички вредности обично се совпаѓаат. Податоците покажуваат постојан пораст во вкупниот број на македонски граѓани кои живеат во странство во последните десет години: 527.075 во 2010; 562.907 во 2015; 658.264 во 2019; и 693.900 во 2020 година. Нивниот удел во земјите на прием од ЕУ е 35,3% (2010), 38,4% (2015), и 37,5% (2019), додека во други земји ширум светот изнесува 64,7%, 61,6%, и 62,5%, соодветно (Обединети нации, 2020).

Според податоците од ОН и Светската банка, од 2019 година има 411.000 македонски граѓани кои живеат во неевропски земји.. Ова исто така може да се смета како потценето, особено во однос на земјите на прием кои се надвор како што се САД, Канада, Австралија и Нов Зеланд. Официјалните статистики од овие земји покажуваат дека бројот на имигранти од Република Македонија значително ги надминува бројките пријавени од ОН, Светската банка и други меѓународни организации (Влада на Македонија, 2021).

Во 2019 година, податоците на ОН покажаа дека Македонија имаше 658.264 емигранти, што претставува 31,7% од вкупното население. Во просек, емиграцијата се состои од повисок процент на мажи (53,09%) во споредба со жените (46,90%). Емигрантите од Македонија примарно се преселуваат во Турција (29,69%), Германија (13,75%), Италија (11,14%), Швајцарија (10,16%) и Австралија (7,84%). Дополнителни дестинациски земји се Соединетите Држави, Австрија, Хрватска, Словенија и Канада (Datos Macro, 2019).

Мнозинството македонски емигранти се млади, паѓајќи во возрастниот опсег од 25-49 години, што се совпаѓа со нивната работна возраст. Типичниот миграциски образец забележан меѓу домаќинствата вклучува мажи кои заминуваат прво, често во потрага по работни можности кои се совпаѓаат со нивните образовни квалификации. Потоа, жените и децата имаат тенденција да мигрираат подоцна, откако ќе се акумулираат доволно средства за управување со нивните трошоци за патување. Во однос на образованието, значителен дел од македонските мигранти, конкретно 43%, се класифицираат како нискоквалификувани, додека 30,7% паѓаат во категоријата на средни вештини. Ситуацијата се менува во зависност од дестинациската земја. Високо квалификуваните Македонци обично се преселуваат во континенталните земји како САД, Канада, Австралија и Нов Зеланд, додека нискоквалификуваните мигранти претежно се насочуваат кон Европа, особено Германија и Швајцарија. Друг забележлив аспект за разгледување е тоа што овие миграциски текови примарно потекнуваат од југоисточните, југозападните, полошките, вардарските и источните региони. Овој феномен обично произлегува од следните фактори на поттикнување како што се невработеноста, ниските плати, несигурноста на работното место и долгите периоди на чекање за вработување во јавниот сектор, заедно со фактори на привлекување кои вклучуваат атрактивни плати и секторски бонуси во земјите-дестинации, како и поволното управување поврзано со овие позиции (Секција за мигранти и бегалци, 2022). Стратегијата на владата на Македонија во врска со миграциската политика за 2021-2025 година експлицитно ја идентификува значителната емиграција на висококвалификувани работници како фактор што придонесува за

недостигот на работна сила, особено во областите како што се програмирањето, инженерството, медицината, компјутерските науки, технологијата, градежништвото, електротехниката и негата на стари лица.

РЕЗОЛУЦИЈАТА ЗА МИГРАЦИСКА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2025 се однесува на предизвиците поврзани со податоците за емиграција, регистрацијата на нерегуларни мигранти и различните методологии користени од релевантните државни институции во регистрацијата и управувањето со мигрантите. Исто така се фокусира на надминување на сегашната ситуација на голема трајна емиграција на македонски граѓани во странство, особено млади и високо образован кадар, како и ефективно управување со имиграцијата, конкретно справување со предизвиците на растечката нелегална имиграција. Усвојувањето на нова сеопфатна и конзистентна миграциска политика за периодот 2021-2025 одговара на промените во легалната и нелегалната миграција и се обраќа на геополитичката позиција на земјата како транзитна област каде што се вкрстуваат миграциските текови во овој дел од европскиот континент.

Република Македонија нема сеопфатни податоци за емиграцијата. Во согласност со Законот за евиденција на живеалиште и привремено живеалиште (Службен весник 302/2020), граѓаните кои планираат да живеат во странство повеќе од 3 месеци или да работат во странство повеќе од 12 месеци мора да го пријават своето заминување во локална канцеларија на Министерството за внатрешни работи, гранични премини или конзулати во странство. Сепак, македонските граѓаните на честопати не успеваат да го регистрираат своето заминување поради лични причини или недостаток на свест за нивната законска обврска да го сторат тоа. (Република Македонија, 2022).

3. ПРАВНА РАМКА НА МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Според европското и меѓународното право, државите се обврзани да го почитуваат правото на поединците да бараат азил без оглед на нивната земја на потекло. Сите членки на ЕУ, како потписнички на Конвенцијата од 1951 година за статусот на бегалци и нејзиниот Протокол од 1967 година, бараат од државите да обезбедат заштита на поединци кои имаат "добро основан страв од прогонување поради раса, религија, националност, припадност на определена социјална група или политичко мислење."

На меѓународно ниво, Македонија е потписничка на Конвенцијата на МОТ за миграција за вработување од 1949 година од 1991 година, како и на Конвенцијата за работници мигранти од 1975 година истата година. Сепак, Македонија не ја ратификуваше Меѓународната конвенција на Обединетите нации за заштита на правата на сите работници мигранти и членови на нивните семејства од 1990 година. Натаму, државата ја ратификуваше Конвенцијата на ОН за статусот на бегалци од 1951 година во 1994, Конвенциите на ОН за лица без државјанство од 1954 и 1961 година во 1994 и 2020 година, и Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца, како и Протоколот против шверцот на мигранти по копно, море и воздух во 2005 година.

На национално ниво, Република Македонија поседува одлична правна рамка за регулирање и на легалните и на нелегалните миграциски движења, инкорпорирајќи релевантни инструменти на миграциска политика. Од усвојувањето на првата Резолуција за миграциска политика во 2009 година, миграциското законодавство постојано се усогласува со европското законодавство како и со меѓународното право и стандарди.

Миграциските закони на Македонија се обликувани од геополитичката ситуација на земјата, нејзините аспирации да се приклучи на Европската унија (ЕУ), и нејзината улога како транзитна земја за мигранти кои се движат од Средниот Исток, Африка и Јужна Азија кон Европа. Правната рамка што се однесува на миграцијата во Македонија покрива области како азил, гранична контрола, заштита на бегалците и управување со нерегуларна миграција. Еве преглед на клучните аспекти на миграциските закони во земјата:

УСТАВОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (член 29) обезбедува дека странците во Република Македонија уживаат слободи и права заштитени со Уставот, под услови утврдени со закон и меѓународни договори. Основните права и слободи на легалните мигранти, како што се наведени во Уставот, се деталizирани во различни правни документи: правото да влезат и да престојуваат во Република Македонија, заедно со нивните права и одговорности.

Примарниот закон за миграција во Р. Македонија е **ЗАКОНОТ ЗА СТРАНЦИ** - Во 2023 година беше донесен нов Закон за странци за да се регулираат правата и обврските на странците во Република Македонија, како и условите за влез, излез, заминување, престој и враќање на странци со недозволен престој. Одредбите на законот се применливи на сите странци, со исклучок на оние кои: бараат меѓународна заштита од Македонија во согласност со Законот за меѓународна и привремена заштита (освен ако поинаку не е наведено со овој закон) или оние кои уживаат привилегии и имунитети под меѓународното право, ако примената на овој закон е во нарушување на преземените меѓународни обврски и принципот на реципроцитет. Законот за странци се спроведува во согласност со меѓународните договори што ги ратификуваше Република Македонија во согласност со Уставот, кои му обезбедуваат на странецот поповолна позиција.

Законот за странци е тесно усогласен со применливите регулативи на Европската унија. Тој очертува поширок опсег на опции за добивање привремен престој преку регионални канцеларии и усвојува пристап на проценка од случај до случај. Законот бара властите проактивно да обезбедуваат информации. Се врши континуирана евалуација за да се испита практичната имплементација на законодавството, истакнувајќи ги увидите на вклучените страни, службениците кои го управуваат прашањето и гледиштата на невладините групи. Новиот Закон за странци вклучува одредби дизајнирани да ја подобрат позицијата на странците во однос на добивањето дозволи за привремен и постојан престој. Ревизиите на Законот за вработување на странци ја поедноставија процедурата за самовработени странци да добијат работни дозволи и обезбедија подобра јасност за правилата за престој. Членовите на невладиниот сектор прашани за оваа проценка тврдат дека континуираното подобрување е од витално значење за зголемување на ефикасноста и ефективноста на процесите.

Врз основа на Законот за странци, се усвоени следните подзаконски акти за негова примена:

1. Правилник за странци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 190/2019),
2. Правилник за патни и други документи на странец ("Службен весник на Република Македонија" бр. 124/2020),
3. Правилник за куќниот ред на Прифатниот центар за странци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 93/2020),
4. Правилник за начинот на издавање визи за странци, продолжување, скратување на нивната валидност, одземање и поништување на визи, како и за визната форма и за водењето евиденција ("Службен весник на Република Македонија" бр. 71/2007),

5. Уредба за начинот на водење на Интегрираната база на податоци за странци, вклучувајќи податоци за азил, миграција и визи, како и за меѓусебните односи на надлежните органи во процесот на водење на базата ("Службен весник на Република Македонија" бр. 119/2012),
6. Уредба за обезбедување доверливост, заштита и безбедност на податоците содржани во Интегрираната база на податоци за странци, вклучувајќи податоци за азил, миграција и визи ("Службен весник на Република Македонија" бр. 119/2012),
7. Уредба за начинот на давање пристап, нивоа на пристап, критериуми за определување на нивото на пристап, времетраење на пристапот, постапка за определување престанок и одземање на пристапот до податоците во интегрираната база за странци, вклучувајќи податоци за азил, миграција и визи ("Службен весник на Република Македонија" бр. 119/2012).

ЗАКОН ЗА ВРАБОТУВАЊЕ И РАБОТА НА СТРАНЦИ Вработувањето на странци се регулира со овој закон. Тој претрпе бројни модификации од неговото усвојување во септември 2007 година. Тие беа дизајнирани да ја поедностават процедурата за добивање работна дозвола и да ја подобрат мобилноста на странските вработени кои се вработени во компании во Република Македонија. Сепак, овој закон, покрај одредбите кои забрануваат секаков облик на дискриминација против странци, исто така обезбедува заштита на домашниот пазар на труд. Законот за вработување на странци последен пат беше изменет во 2016 година. Тој, исто така, ги дефинираа условите и постапката за вработување или вработување на странци во Република Македонија, освен ако ратификуван меѓународен договор не е определено поинаку. Ако странец стапи во работен однос со работодавач чие седиште или место на живеење е во Република Македонија врз основа на договор за вработување, или ако стекне статус на самовработено лице во согласност со овој или друг закон, се смета дека е вработен (Закон за вработување и работа на странци, 2007).

ЗАКОНОТ ЗА ГРАНИЦА И ЗАКОНОТ ЗА ДВИЖЕЊЕ И ПРЕСТОЈ НА СТРАНЦИ ги регулираат сите движења и престој на странци во Македонија. Во јуни 2021 година беше развиена нова Резолуција за миграциска политика (2021-2025) за одржлива и сеопфатна рамка за управување со миграцијата. Резолуција за миграциска политика за 2021-2025 и Акциски план за нејзина имплементација/Национална стратегија за борба против трговија со луѓе и незаконска миграција за 2021-2025/ Стратегија за интеграција на бегалци и странци (2017-2027), одговорни тела Министерство за внатрешни работи/Оддел за гранични работи и миграција.

ЗАКОН ЗА АЗИЛ И ПРИВРЕМЕНА ЗАШТИТА (2019) - Азилски процедури: Законот за азил и привремена заштита ги регулира азилските процеси во Македонија. Тој ги дефинира процедурите преку кои лицата можат да аплицираат за азил, правата на барателите на азил и одговорностите на владата во обезбедувањето заштита.

Типови на заштита: Законот дефинира различни типови на заштита, вклучувајќи статус на бегалец: Даден на поединци кои избегале од нивната родна земја поради страв од прогонување базиран на раса, религија, националност, политичко мислење или припадност на определена социјална група. Супсидијарна заштита: Понудена на лица кои не се квалификуваат како бегалци но сè уште се соочуваат со реален ризик од сериозна штета во нивната родна земја, како што е смрт, тортура или нечовечко третирање. Привремена заштита: Овој статус може да биде даден во случаи на масовно раселување, како за време на кризи. Им дозволува на луѓето кои бегаат од вооружени конфликти или голема насилност привремено да останат во земјата.

Правото на азил е меѓународна заштита дадена од Република Македонија, под условите и во постапката дефинирана со овој закон, на следните категории лица: признаен бегалец (бегалец според Конвенцијата од 1951 година за статусот на бегалци и Протоколот од 1967 година за статусот на бегалци) и лице под супсидијарна заштита (Закон за азил и привремена заштита, 2003).

Амандманите на Законот за азил (2019) им дозволија на мигрантите да аплицираат за азил, давајќи им период од седумдесет и два часа да определат дали да го продолжат азилот или да ја напуштат земјата. Оваа законодавна реформа беше "менувач на играта" за Македонија бидејќи ѝ даде на владата правно оправдување да ги регистрира мигрантите и да ги легитимизира додека кажат дека имаат намера да аплицираат за азил.

ЗАКОНОТ ЗА МЕЃУНАРОДНА И ПРИВРЕМЕНА ЗАШТИТА (ЗМПЗ), донесен во април 2018 година, генерално е усогласен со меѓународните стандарди; сепак, остануваат две претходно покренати области на загриженост: двегодишното одложување на семејното обединување за лица на кои им е доделена супсидијарна заштита и спроведувањето на мерките што ја ограничуваат слободата на движење за барателите на азил. Отсуството на личен идентификациски број за барателите на азил е значителна пречка за ефикасно остварување на законски заштитените права, вклучувајќи го правото на работа, можноста за отворање банкарска сметка и потврдувањето на образовните квалификации, меѓу другото.

Законот за меѓународна и привремена заштита (2018) им дозволува на барателите на азил да присуствуваат и учествуваат во основно и средно образование во согласност со Законот за образование, "додека не се донесе конечна одлука во врска со нивниот статус". Законот за социјална заштита мандатира дека институцијата која го сместува барателот на азил е одговорна за олеснување на пристапот до образование. Децата мигранти без статус на бегалец или супсидијарна заштита добиваат неформално образование организирано во нивниот прифатен центар каде што живеат.

ЗАКОНОТ ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ (2019) го прогласува фундаменталниот принцип дека децата со странско државјанство кои живеат во Република Македонија имаат право на основно образование под исти услови како децата кои се граѓани на Република Македонија, "бесплатно и квалитетно образование." Законодавството забранува дискриминација врз основа на пол, раса, боја на кожа, национално или етничко потекло, попреченост, сексуална ориентација, родов идентитет, државјанство, социјална позадина, образование, религија или верување, политичко верување, други верувања, возраст, брачен статус, имотен статус, здравствен статус, социјален статус или било кои други критериуми. Приемот во основно училиште бара поединците да претстават доказ за имунизација. Барањето се однесува подеднакво и за државјани и за странци, без оглед на нивниот статус.

ЗАКОНОТ ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ (1995) предвидува дека "странски граѓани и лица без државјанство можат да добијат средно образование, на начините и под условите наведени во овој закон," без понатамошно објаснување. Законодавството забранува дискриминација врз основа на "пол, раса, боја на кожа, национално и социјално потекло, политички и религиозни убедувања, имотен и социјален статус" и тврди дека странците и лицата без државјанство имаат право да "спроведат нострификација или признавање на еквивалентност на сведоштво добиено во странство."

За време на годините 2020 и 2021, значителен напредок беше направен во имплементацијата на правната рамка, потврден со амандманите усвоени на Законот за меѓународна и привремена заштита како и Законот за странци. Воведувањето на нови правни решенија во последните две години од граѓанското општество и академската заедница претставува значителен чекор кон усогласување на националните регулативи со меѓународните инструменти, промовирајќи поправичен пристап во справување со потребите на мигрантите и барателите на азил.

НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА БОРБА ПРОТИВ ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ И НЕЗАКОНСКА МИГРАЦИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2021-2025 беше одобрена во април 2021 година. Националната комисија за борба против трговија со луѓе и незаконска миграција го надгледува спроведувањето на политиката. Примарната институционална цел на Националната комисија е да постигне децентрализација преку формирањето локални комесари на општинско ниво.

ЗАКОН ЗА МЕЃУНАРОДНА И ПРИВРЕМЕНА ЗАШТИТА - Регулацијата ги дефинира условите и процедурите за стекнување право на меѓународна заштита за барателите на азил, поединци со статус на бегалец, оние под супсидијарна заштита или поединци под привремена заштита. Поединците погодени од трговија со луѓе се признаени како ранливи, и нивните специфични потреби ќе бидат идентификувани преку персонализирана проценка на нивните околности спроведена од соодветна јавна институција одговорна за социјална заштита. Овој закон исто така ги дефинира условите под кои Република Македонија може да даде привремена заштита, заедно со правата и одговорностите на поединците кои добиваат привремена заштита.

ДОГОВОРИ ЗА РЕАДМИСИЈА - Договори за реадмисија: Македонија има потпишано договори за реадмисија со неколку земји, вклучувајќи ја ЕУ и нејзините соседни држави, за да се олесни враќањето на лица кои нелегално влегле во земјата или за кои се утврди дека не ги исполнуваат критериумите за азил. Овие договори обезбедуваат дека луѓе кои нерегуларно престојувале во земјата можат да бидат вратени во нивната земја на потекло или во земјата каде што последно легално живееле.

По ратификацијата на **НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИ И МИГРАНТИ** (понатаму Стратегијата) во 2017 година, која служи како главен документ на Министерството за труд и социјална политика што го управува пристапот на нацијата кон признаени бегалци и странски државјани, Акциски план за интеграција на бегалци и странци покривајќи го периодот 2017-2027 беше развиен во 2018 година (понатаму Акцискиот план).

Акцискиот план е поделен на 6 различни области на дејствување во согласност со Стратегијата: Системска интеграција, Рана интеграција, Сместување, Образование, Вработување и Натурализација. Секоја цел наведена во акцискиот план е закажана во определена временска рамка, со назначена институција одговорна за нејзиното извршување.

Акцискиот план предвидува бројни активности што ќе го подобрат системот за заштита на правата на бегалците во земјата, преку воспоставување на убедлив и оперативен меѓуминистерски субјект задолжен за периодично вршење правни анализи на системските нееднакости, вклучително и истраги за миграциските трендови. Учеството на институциите во акцискиот план е клучно, бидејќи тие мора да спроведуваат чести комуникациски кампањи за подобрување на јавната свест за прашањата поврзани со

бегалците. Ова е особено важно кога се испитуваат говорот на омраза и ксенофобијата насочени кон бегалците и мигрантите во последните години, покрај обидите на политичарите да влијаат на јавното мислење, создавајќи несигурност и страв меѓу граѓаните, што често кулминираше со злосторства од омраза против мигрантите и бегалците кои транзитираат низ територијата на Република Македонија (Македонски хелсиншки комитет, 2019).

Соработка со ЕУ: Како дел од процесот на пристапување кон ЕУ, Македонија работи на хармонизирање на своите миграциски политики и политики за гранична контрола со стандардите на ЕУ, што вклучува имплементација на договори за реадмисија.

Меѓународна соработка за миграција - Frontex и гранична соработка со ЕУ: Македонија соработува со Европската агенција за гранична и брегова стража (Frontex) за зајакнување на граничната контрола и управување, особено во контекстот на нерегуларните миграциски текови од Средниот Исток и други региони. Оваа соработка вклучува заеднички операции, техничка поддршка и обука. Високиот комесар на Обединетите нации за бегалци (УНХЦР) е активен во Македонија, обезбедувајќи насоки за третманот на бегалците, поддржувајќи го азилскиот процес и обезбедувајќи дека земјата ги исполнува меѓународните стандарди за заштита на бегалците.

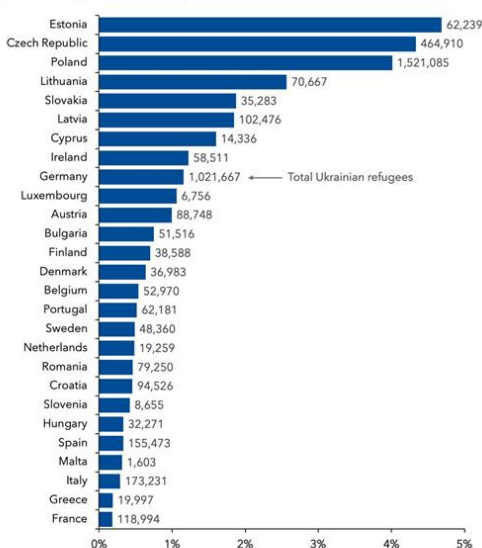
УСОГЛАСУВАЊЕ СО ЕУ - Како дел од својот процес на пристапување кон ЕУ, Македонија постепено ги усогласува своите миграциски закони и практики со стандардите на ЕУ. Ова вклучува: Зајакнување на азилските системи во согласност со Заедничкиот европски азилски систем (ЗЕАС), Усвојување на визни политики на ЕУ и мерки за безбедност на границите и зајакнување на соработката со земјите членки на ЕУ за управување со миграцијата, трговија со луѓе и гранична контрола.

4. УКРАИНСКА МИГРАЦИЈА -- БЕГАЛСКА КРИЗА И ОДГОВОРОТ НА МАКЕДОНИЈА

Војната во Украина од 24 февруари 2022 година предизвика најлошата бегалска криза во Европа од крајот на Втората светска војна. Како резултат, Европа ги отвори своите врати за повеќе од осум милиони бегалци кои бегаат од Украина за нивната безбедност.

Share of refugees

Almost 8 million people have fled Ukraine since Russia's invasion, with the majority now in the European Union.
(Ukrainian refugees as a share of population)

Source: UNHCR; Eurostat; WEO Database; and IMF Staff Calculations.
Note: Refugee numbers as of December 1st.

Како одговор на воената инвазија на Русија во Украина на 24 февруари 2022 година, ЕУ постапи брзо и покажа солидарност помагајќи им на оние во невоља. Европската унија ја активираше Директивата за привремена заштита, воспоставувајќи правни рамки за справување со "масовниот прилив на бегалци".

Директивата ја дефинира привремената заштита како исклучителна процедура дизајнирана да понуди непосредна и привремена безбедност на раселени луѓе од трети земји кои се соочуваат со масовен прилив или непосреден масовен прилив, особено кога постои ризик азилскиот систем да биде преоптоварен.

Македонија, и покрај тоа што е надвор од ЕУ, исто така ја активираше привремената заштита и ја инкорпорираше во своите домашни закони, особено во Актот од 2018 година за меѓународна и привремена заштита на странци (глава VIII).

На 2 март 2022 година, Владата на Република Македонија одлучи да даде привремена заштита од хуманитарни причини на украински граѓани, што беше обновено од македонската влада со Одлука бр. 41-6564/3 од 30 јули 2024 година, која влезе во сила на 9 август 2024 година, го продолжи важењето на привремената заштита за една година до 8 август 2025 година.

Новодонесената владина одлука обезбедува привремена заштита на граѓани на Украина и нивните членови на семејство кои: А) влегуваат на територијата на Македонија поради војна, закана по животот или ескалација на воените дејствија против цивилното население; Б) се на територијата на Македонија и не можат да се вратат на територијата на Украина поради војна, закана по животот или ескалација на воените дејствија против цивилното население.

Македонија не е земја членка на ЕУ; но сепак, таа прави сè за да ги поедностави регулативите за украински граѓани кои сакаат да влезат на нејзината територија. Последователно, можно е да се премине границата без странски пасош. Доволен е национален идентификационен документ, како што е украинскиот пасош или извод од матичната книга на родените.

За да добиете привремена заштита во Македонија, треба да аплицирате во Министерството за внатрешни работи - Сектор за странци на Министерството за внатрешни работи, или кај инспекторатот за странци во полициски станици во други градови за привремена дозвола за престој од хуманитарни причини.

Граѓани кои добиле привремена заштита имаат право на:

- престој за период од 1 година со можност за продолжување
- финансиска поддршка во РМ, во согласност со економските можности на земјата
- вработување, пензиско и инвалидско осигурување
- основни медицински услуги
- основно и средно образование"

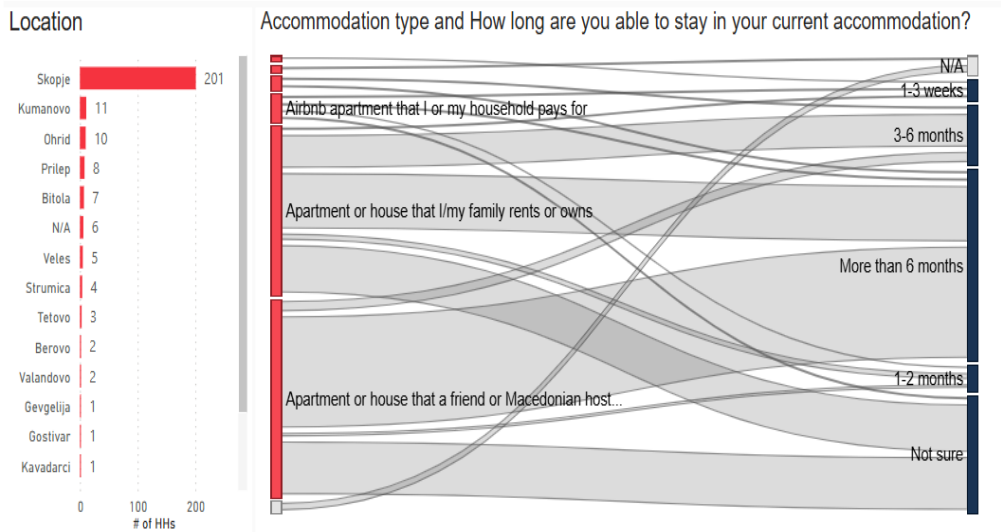
Од март 2022 година, Македонија прими бегалци од Украина. Според УНХЦР, до септември 2023 година, 67.151 Украинци стигнаа во Македонија, од кои 47.846 ја напуштија земјата. До 30 април 2024 година, според УНХЦР има 19.305 бегалци регистрирани во Македонија.

Other European countries

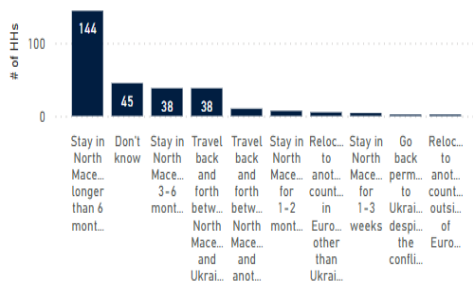
Country	Data Date	Refugees from Ukraine recorded in country as of date ⁽¹⁾	Refugees from Ukraine who applied for Asylum, TP or similar national protection schemes to date ⁽²⁾
Albania	5/31/2024	8,930	35
Armenia	7/17/2023	605	605
Austria	10/31/2024	84,620	122,975
Azerbaijan	10/1/2024	4,655	195
Belgium	9/30/2024	85,465	90,165
Bosnia and Herzegovina	10/31/2024	265	265
Croatia	10/31/2024	27,130	28,525
Cyprus	9/30/2024	18,740	23,425
Denmark	10/27/2024	37,825	57,760
Finland	10/31/2024	68,620	76,625
France	9/30/2024	64,840	111,220
Georgia	8/30/2024	28,640	1,625
Germany	11/2/2024	1,222,695	1,147,875
Greece	9/30/2024	32,315	32,570
Iceland	9/30/2024	3,950	4,790
Ireland	9/29/2024	110,960	110,960
Italy	9/30/2024	173,870	200,605
Liechtenstein	11/6/2024	675	1,085
Luxembourg	10/18/2024	3,855	7,160
Malta	9/30/2024	2,565	3,010
Montenegro	8/31/2024	21,245	12,155
Netherlands	9/30/2024	120,100	163,495
North Macedonia	4/30/2024	19,305	425
Norway	10/31/2024	77,005	88,610
Portugal	9/30/2024	64,125	71,615
Serbia and Kosovo: S/RES/1244 (1999)	10/31/2024	10,400	3,345
Slovenia	11/1/2024	12,670	12,230
Spain	10/31/2024	216,955	226,500
Sweden	10/30/2024	26,655	74,105
Switzerland	11/7/2024	67,530	111,485
Türkiye	11/14/2024	36,235	2,930
United Kingdom	11/12/2024	251,835	1,435
Total		2,905,280	2,789,805

Кога станува збор за сместување на луѓе во Македонија, спроведено во јули-август 2022 година, покажа дека само 4% останале во сместувачки објекти за прием, 46% биле сместени кај семејство или пријатели и 49% останале во изнајмени објекти (ИОМ Македонија, 2022).

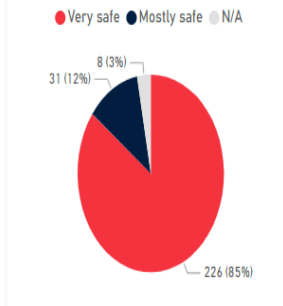
Според ИОМ во Македонија, помеѓу февруари и август 2022 година, главниот град Скопје сместуваше 67% од бегалците, следен беше градот Охрид со (8%), Прилеп (6,6%), Битола (5,6%). Во овој случај, овие четири града апсорбираа 87% од сите оние кои пристигнаа по 24 февруари.

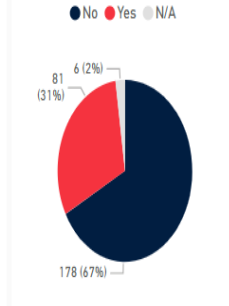
What is your and your HH's plan for the coming months?

How safe do you feel in current accommodation?

Temporary protection status in North Macedonia

Специјални мерки наменети за олеснување на граничните премини од украински бегалци беа имплементирани во фазата на прием во Македонија. Владата најави дека украинските граѓани ќе бидат ослободени од барањето да поднесат негативен резултат од ПЦР тест при преминување граници. Украинците имаат опција да се регистрираат во Фондот за здравствено осигурување, со владата да ги покрива нивните месечни такси.

Според извештаите и статистиките што УНХЦР ги доби од Министерството за внатрешни работи во времето на пишување на овој извештај во декември 2024 година, приближно 1071 поединец од Украина моментно живее во Република Македонија, уживајќи регулиран статус на различни основи. Досега, најголемата група се состои од 685 поединци кои имаат привремен престој од хуманитарни причини, како што е предвидено со Законот за странци.

5. ГЛАВНИ ДРЖАВНИ И НЕДРЖАВНИ АКТЕРИ РЕЛЕВАНТНИ ЗА МИГРАЦИЈА И БЕГАЛЦИ

Владата на Македонија и Министерството за внатрешни работи, кое ги вклучува Одделот за гранични работи и миграции, Секторот за странци и Секторот за азил, се главните државни актери релевантни за миграција и бегалци. Министерството за внатрешни работи е одговорно за прашања поврзани со контролата на движењето и престојот на странци во државата.

Open Gate - La Strada и Македонската асоцијација на млади правници (МАМП) беа две од најактивните организации во Македонија, специјализирани за работа со мигранти и

обезбедување помош на украински бегалци. Нивната посветеност на борбата против трговијата со луѓе и обезбедувањето правна помош на барателите на азил ги направи овие организации значајни обезбедувачи на правна поддршка на оние кои бегаат од Украина.

Асоцијацијата на Украинци Леся Украинка во Скопје, која ја претставува украинската дијаспора во Р. Македонија, стана позната како поддржувач на бегалците и застапник за украинската кауза во земјата. Пристигнувањето на бегалци поттикна создавање на нова украинска НВО, 'Заеднички дом за мајки и деца од Украина--Скопје,' која обезбедува хуманитарна помош на жени и деца.

6. ПРЕДИЗВИЦИ И КРИТИКИ

На аспектот на имплементацијата на азилските процедури, мора да додадеме дека иако правната рамка постои, имаше предизвици во имплементацијата на азилските процедури, како што се доцнења во обработката на барањата и ограничен пристап до услуги за бегалци и мигранти.

На аспектот на нерегуларна миграција и управување со границите, како клучна транзитна земја за мигранти кои патуваат низ Западниот Балкан кон Европската унија, Македонија се соочува со значајни предизвици во управувањето со нерегуларната миграција. Ова вклучува преполни бегалски кампови, третманот на мигрантите и притисокот од управувањето со голем број луѓе со ограничени ресурси.

На 8 август 2023 година, Владата на Македонија ја активираше привремената заштита за лица од Украина за период од една година, а на 30 јули 2024 година, го продолжи нејзиното важење за уште една година, т.е. до 9 август 2025 година. Во моментот, земјата даде привремена заштита на вкупно 35 поединци.

И покрај активирањето на привремената заштита и признавањето на овој вид статус, Законот за меѓународна и привремена заштита не им обезбедува на луѓето од Украина ефективен пристап до права како што се социјална заштита, вработување и здравствено образование. Ова се должи на недоследноста на правните норми во други закони кои ги регулираат овие права, вклучувајќи го Законот за социјална заштита, Законот за вработување на странци и Законот за здравствено осигурување.

Во пракса, јазичните бариери претставуваат предизвици, а Скопје служи како централно јадро за услуги, особено за поединци од различни градови низ земјата кои мора да дојдат во Скопје за да аплицираат за привремена заштита или да ги обноват своите лични документи. Во исто време, документот за идентификување на привремена заштита често не е препознаен од службениците, вклучувајќи ги оние кои работат во банки, и затоа тие немаат пристап до одредени услуги.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Council of the European Union. (2022). *Council implementing decision [EU] 2022/328 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022D0382>

Donev, D., Onceva, S., & Gligorov, I. (2002). Refugee crisis in Macedonia during the Kosovo conflict in 1999. *Croatian Medical Journal*, 43(2), 184-189.

European Asylum Support Office & Ministry of Interior of North Macedonia. (2020). *Roadmap for cooperation EASO - North Macedonia (2020–2022): Strengthening the asylum and reception systems in line with the common European asylum system and EU standards*. https://euaa.europa.eu/sites/default/files/2022-02/MK_RM_Cover.pdf

Glied, V. (2020). *Az európai migráció két arca* [Two faces of European migration]. Ad Librum.

Government of North Macedonia. (2021). *Resolution on migration policy of the Republic of North Macedonia 2021–2025*. <https://north-macedonia.iom.int/sites/g/files/tmzbd12301/files/documents/2023-02/Resolution%20on%20Migration%20Policy%20of%20The%20Republic%20of%20North%20Macedonia.pdf>

Greider, A. (2017). *Outsourcing migration management: The role of the Western Balkans in the European refugee crisis*. Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/article/outsourcing-migration-management-western-balkans-europes-refugee-crisis>

Human Rights Watch. (1994). *Denying ethnic identity: The Macedonians of Greece*. Human Rights Watch.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies North Macedonia. (2023, April 17). Ukraine and impacted countries crisis — Emergency appeal no MGR65002, federation-wide national society response plan — North Macedonia.

International Organization for Migration North Macedonia. (2022, July–August). *Rapid impact assessment: Refugees from Ukraine – North Macedonia, round #01*. <https://dtm.iom.int/reports/north-macedonia-refugees-ukraine-rapid-impact-assessment-round-01-jul-aug-2022?close=true>

Migrants & Refugees Section. (2022). *Migration profile: North Macedonia*. <https://migrants-refugees.va/it/wp-content/uploads/sites/3/2022/08/2022-CP-North-Macedonia.pdf>

Mileski, T., & Pacemska, D. (2022). The geopolitical context of migrant routes and its impact on organised crime in the Republic of North Macedonia. *International Studies: Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, 29(1), 49-67. <https://doi.org/10.18778/1641-4233.29.04>

North Macedonia for Ukrainians. (2024). *Temporary protection in 2024*. <https://visitukraine.today/departure/north-macedonia/ukraine-citizenship/temporary-protection?srsId=AfmBOor40Qh18SKbhkgcf8zWjrzp8JXTSDVFW3AtpTCCquuLYe5JggoT>

Republic of North Macedonia, Ministry of Foreign Affairs. (2022). *Review of the implementation status of the global compact for migration (GCM) in the Republic of North Macedonia*. <https://migrationnetwork.un.org/system/files/docs/North%20Macedonia%20-%20Voluntary%20GCM%20Review.pdf>

Smilevska-Kcheva, M., Kochovski, I., & Macedonian Young Lawyers Association. (2018). Refugees as a security concern in the Republic of Macedonia — reality or misuse of law? In B. Bozhinovska (Ed.), *Refugees as a security concern in the Republic of Macedonia — reality or misuse of law?* (pp. 1-10). Macedonian Young Lawyers Association. <https://myla.org.mk/wp-content/uploads/pdf/Refugees-as-a-security-concern-in-the-Republic-of-Macedonia.pdf>

UNHCR. (2024, November 15). *UNHCR submission for the universal periodic review – North Macedonia – UPR 46th session*. UNHCR's Global Law and Policy Database.

Vitorino, A., & Touzenis, K. (2019). Glossary on migration. In A. Sironi, C. Bauloz, & M. Emmanuel (Eds.), *Glossary on migration* (pp. 1-244). International Organization for Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf

1. ИСТОРИСКИ КОНТЕКСТ НА МИГРАЦИЈАТА

Грузија, сместена на пресекот помеѓу Европа и Азија, има единствен миграциски пејзаж под влијание на нејзината географска позиција, историски настани и социо-политички фактори. Во текот на последните неколку децении, земјата доживеа различни миграциски трендови, вклучувајќи значителна емиграција на нејзините граѓани кои бараат подобри можности во странство и прилив на мигранти од соседните региони. Оваа динамика создаде и предизвици и можности за државата.

Важноста од разбирањето на миграциската политика и законодавство на Грузија не може да се потцени. Тоа има импликации на пазарите на трудот, социјалната интеграција и заштитата на човековите права. Понатаму, пристапот на Грузија е усогласен со меѓународните стандарди и практики, бидејќи земјата настојува да се позиционира во пошироките европски и глобални рамки.

Разбирањето на историскиот контекст на миграцијата во Грузија бара поглед на неколку клучни фази и настани кои значително влијаеле на миграциските обрасци низ годините:

Советски период (1921-1991) - За време на советскиот период, Грузија беше дел од поголем политички ентитет кој промовираше внатрешна миграција низ Унијата. Многумина Грузијци се преселија во други советски републики за работа или стекнување образование, додека поединци од различни делови од СССР се населија во Грузија. Политиките на советскиот режим имаа за цел да ја редистрибуираат популацијата и да го индустријализираат регионот, што доведе до значителни демографски промени. Како резултат, Грузијците доживеаја и економски можности и предизвици поради контролираните миграциски политики на државата (Kveshenava, 2010).

Независност и граѓански конфликт (1991-2000) - По колапсот на Советскиот Сојуз во 1991, Грузија ја стекна својата независност, што го означи почетокот на бурен период карактеризиран со политичка нестабилност, економски тешкотии и граѓански конфликт. Војните во Абхазија и Јужна Осетија во раните 1990-ти резултираа со масовно раселување, при што стотици илјади луѓе, вклучително и етнички Грузијци, побегнаа од овие региони. Економските борби доведоа до значителна емиграција бидејќи многумина Грузијци бараа подобри можности во странство, особено во Западна Европа, Соединетите Американски Држави и соседните земји (Shenfield, 2015).

Пост-конфликтна реконструкција и ЕУ аспирации (2000-денес) - Раните 2000-ти ја означиле фазата на обновување. Розовата револуција во 2003 донесе демократски реформи и обновен фокус на интеграцијата во европските и евро-атлантските структури. Многумина Грузијци продолжија да мигрираат за работа, движени од економска неопходност. Работничката миграција стана значителна, особено во земји како Грција, Италија и Русија, создавајќи дијаспора која придонесува за економијата на Грузија преку дознаки.

Истовремено, Грузија се обиде да привлече странски мигранти, особено квалификувани работници и инвеститори, како дел од нејзината стратегија за економски развој.

Демографското влијание беше забележливо, со илјадници раселени од конфликтните зони и многумина кои бараа засолниште или подобри економски можности во странство. Особено, раселувањето од Абхазија и Јужна Осетија создаде голема популација на внатрешно раселени лица (IDPs), составена од приближно 300.000 и 40.000 жители, соодветно (Georgia UNHCR, 2020). Овие раселени заедници значително влијаеја на миграциските трендови и политики.

Низ 1990-тите и раните 2000-ти, Грузија главно доживеа надворешна миграција движена од економски тешкотии. Многумина млади професионалци емигрираа во Русија и Турција, барајќи можности за вработување недостапни домашно. Овој период исто така го виде појавувањето на грузијската дијаспора, главно во Русија, која останува една од најголемите грузијски заедници во странство (Grosse & Quitzow, 2018).

2. ТЕКОВНИ МИГРАЦИСКИ ТРЕНДОВИ

Денес, миграцискиот пејзаж на Грузија рефлектира комплексна интеракција на внатрешни движења, влезна миграција и активности на дијаспората, со импликации за социо-економскиот развој на земјата.

Дијаспората на Грузија се проценува на околу 1,5 до 2 милиони лица, што претставува една од најголемите во регионот во однос на нејзината популација (World Bank, 2022). Русија е домаќин на најголемата грузијска заедница поради историјата и географската близина. Други значајни заедници постојат во Грција, Турција, Израел и Соединетите Американски Држави. Дијаспората игра клучна улога во економијата на Грузија преку дознаки, кои сметаат за приближно 10-15% од бруто домашниот производ на земјата (World Bank, 2022). Овие финансиски текови поддржуваат семејства, финансираат мали бизниси и промовираат развојни иницијативи.

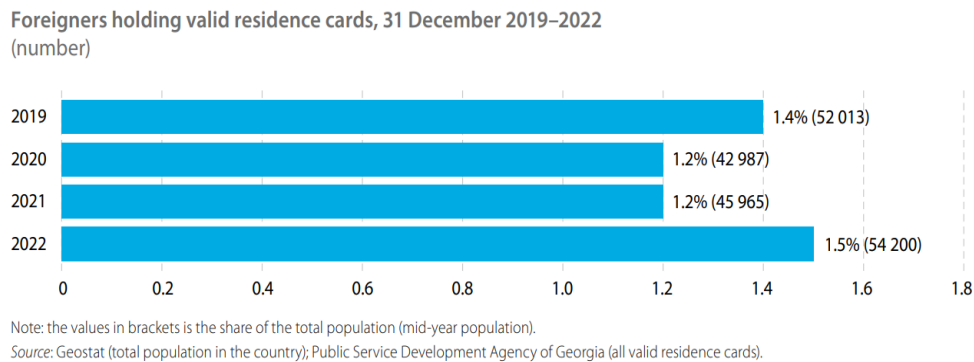
Миграцијата во Грузија е претежно рурална-кон-урбана. Урбаните центри како Тбилиси, Батуми и Кутаиси доживеаја брз раст на популацијата, поттикнат од економски можности и внатрешно раселување. Руралното депопулирање претставува предизвици за регионалниот развој, инфраструктурата и социјалните услуги (Kveshena, 2010). Младите луѓе се особено склони да мигрираат во урбани области или во странство за подобри можности за вработување и образование, што доведува до стареење на руралната популација.

Работничката миграција останува истакната, со многумина Грузијци кои се ангажираат во сезонска или привремена работа во странство. Секторите како земјоделството, градежништвото и туризмот често зависат тешко од работничката миграција, особено во врвните сезони (Grosse & Quitzow, 2018).

Во последните години, Грузија сè повеќе привлекува мигранти од соседните земји засегнати од конфликти како Сирија и Украина, иако во помал обем споредено со нејзините соседи. Репутацијата на земјата за политичка стабилност, релативна безбедност и олеснување на визи ја направи привлечна дестинација за барателите на азил и бегалците (UNHCR, 2020). Дополнително, развивачката репутација на Грузија како туристички центар

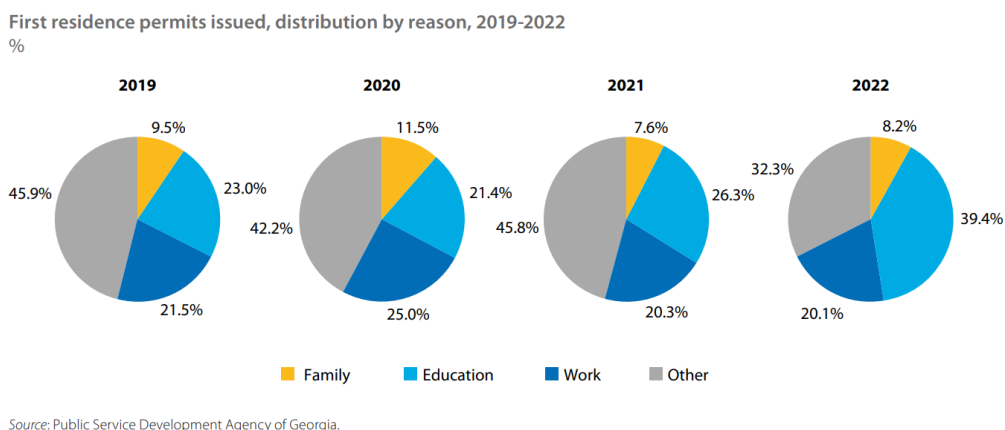
и нејзините отворени имиграциски политики доведоа до зголемено странско живеење, особено меѓу меѓународните студенти и сезонските работници.

Според статистичките податоци на EMN, визуелизацијата на миграциските приливи е следнава:

Од 31 декември 2022, 54.200 странски државјани имаа важечки грузијски картички за престој, што е речиси исто како бројките видени во 2018 и 2019. Споредено со 2020, кога бројот значително се намали поради пандемијата COVID-19, имаше зголемување од 26% до 2022. Во 2022, имаше повеќе важечки картички за привремен престој отколку постојани, промена од 2021 (EMN Annual Report, 2023). Таа година, 55% од странските држатели на важечки картички за престој беа машки, родова распределба која останува релативно конзистентна во последните пет години.

Во 2022, најголемиот дел од дозволите за престој доделени на странски граѓани беа привремени и главно издадени за студии (43%), работа (20%) и семејно обединување (8%). Од 2019, трендот се смени, со дозволите за студии кои ги надминаа работничките дозволи за престој. Дополнително, бројот на дозволи за престој за студии издадени во 2022 беше двојно од претходната година (EMN Annual Report, 2023).

Во 2022, беа издадени 4.712 привремени работнички дозволи за престој на странски државјани. Во 2019, бројот на овие дозволи паѓа споредено со 2018 и ја достигна најниската точка во 2020. Од тогаш, бројките се во пораст, достигнувајќи предпандемски

нивоа до 2022. Таа година, мнозинството од работничките дозволи за престој беа доделени на граѓани од Кина, Русија и Турција (EMN Annual Report, 2023).

Distribution of work residence permits issued by year and citizenship

2018		2019		2020		2021		2022	
Iran	2 449	China	1 333	China	1 274	China	1 518	China	969
China	1 294	Turkey	616	Turkey	540	Turkey	737	Russia	755
Turkey	1 190	Iran	525	Ukraine	210	Russia	249	Turkey	720
India	404	India	259	Russia	203	Iran	173	Belarus	411
Russia	294	Russia	241	Iran	195	Ukraine	162	India	339
Other	1 545	Other	1 083	Other	863	Other	1 058	Other	1 518
Total	7 176	Total	4 057	Total	3 285	Total	3 897	Total	4 712

Source: PSDA

Од 1 септември 2022, "Истражувањето за вештини во претпријатијата" покажа дека 8% (3.884) од претпријатијата вработуваа вкупно 17.851 странски државјани, што претставува 2% од вкупното вработување. Споредено со претходната година, бројот на странски работници во Грузија се зголеми за 78% во 2022 (EMN Annual Report, 2023).

Во 2022, беа издадени вкупно 10.046 дозволи за престој за студии, речиси удвоструваќи го бројот од 2021 и надминувајќи ги предпандемските нивоа забележани во 2019. Мнозинството (52%) од овие дозволи за студии беа доделени на граѓани од Индија (EMN Annual Report, 2023).

Distribution of study residence permits issued by year and citizenship

2018		2019		2020		2021		2022	
India	4 486	India	4 068	India	2 292	India	1 917	India	5 259
Iran	326	Iran	607	Iran	456	Nigeria	475	Jordan	735
Nigeria	268	Nigeria	321	Nigeria	316	Iran	440	Egypt	682
Egypt	158	Egypt	215	Egypt	213	Egypt	435	Nigeria	541
Jordan	96	Jordan	158	Jordan	167	Jordan	371	Russia	513
Other	723	Other	663	Other	701	Other	1 273	Other	2 316
Total	6 057	Total	6 032	Total	4 145	Total	4 911	Total	10 046

Source: PSDA

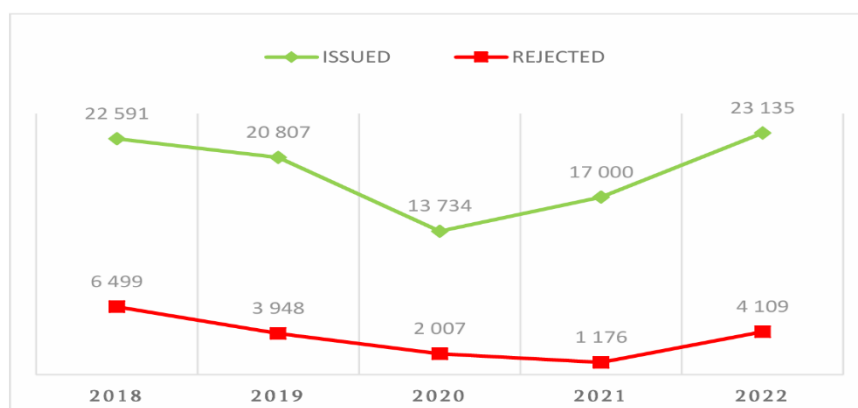
Во 2022, беа издадени 1.826 дозволи за привремен престој за цели на семејно обединување, што се изедначи со предпандемското ниво од годините 2018-2019.

Distribution of family reunification residence permits issued by year and citizenship

2018		2019		2020		2021		2022	
Iran	907	Iran	856	Iran	381	Russia	336	Russia	641
Turkey	219	Russia	171	Russia	260	Iran	273	Iran	267
Russia	137	Turkey	149	Ukraine	160	Ukraine	160	Belorussia	192
India	128	India	124	Turkey	132	Turkey	156	Turkey	151
Azerbaijan	86	Azerbaijan	80	India	102	Azerbaijan	102	Ukraine	135
Other	400	Other	362	Other	414	Other	511	Other	440
Total	1 877	Total	1 742	Total	1 449	Total	1 538	Total	1 826

Source: PSDA

Во врска со одбивањата за доделување дозволи за престој, во 2022 тоа исто така значително се зголеми споредено со 2021 година.

Миграцијата во Грузија е движена од множество фактори - економски, политички и социјални - кои често се преклопуваат.

- **Економски фактори** - Економските тешкотии се примарен потиснувачки фактор. Стапката на невработеност во Грузија историски флукуира помеѓу 15-20%, а платите останува релативно ниски споредено со европските стандарди (National Statistics Office of Georgia, 2023). Ограничената индустриска диверзификација и неразвиената инфраструктура создаваат опкружување каде многумина млади Грузијци бараат можности во странство. Дознаките, кои служат како спас за семејствата, понатаму ја укажуваат важноста на економската миграција (World Bank, 2022).
- **Политички фактори** - Тековниот конфликт во региони како Абхазија и Јужна Осетија имаше длабоко влијание на миграциските обрасци во Грузија. Раселувањето од овие конфликтни зони создаде голема внатрешно раселена популација, која продолжува да влијае на миграциските политики и социо-економските услови во земјата (UNHCR, 2020). Политичката нестабилност и регионалните тензии го обесхрабруваат странското инвестирање и економскиот развој, поттикнувајќи многумина Грузијци да бараат подобри можности во странство. Понатаму, аспирациите на Грузија за потесна интеграција со европските институции и Европската унија стимулираа желба за миграциски можности кои се усогласуваат со либерализацијата на визите и договорите за мобилност.

- **Социјални фактори** - Социјалните мрежи и семејното обединување се значајни аспекти кои влијаат на миграциските одлуки. Многумина Грузијци мигрираат за да се приклучат на роднини во странство или за да пристапат до подобра здравствена заштита, образование и социјални услуги кои се сметаат за недостапни локално. Дијаспората, со нејзините опсежни мрежи, ја олеснува миграцијата со обезбедување информации, финансиска поддршка и социјални врски. Дополнително, пристапот до меѓународното образование и перцепцијата на Грузија како чекор кон понатамошни миграциски можности придонесуваат за тековните трендови на мобилност.
- **Надворешни движачи** - Глобалните економски услови исто така ги обликуваат миграциските обрасци. Економските кризи во дестинациските земји, флукуирачките плати или рестриктивните миграциски политики можат да ги променат миграцискиот поток на Грузија. Дополнително, климатските промени и деградацијата на животната средина ги загрозуваат руралните средства за живот, туркајќи ги жителите кон урбани области или во странство во потрага по алтернативни извори на приход (Grosse & Quitzow, 2018). Неодамнешната пандемија COVID-19 понатаму ги комплицираше овие динамики, привремено обрнувајќи ги миграцискиот поток и влијаејќи на средствата за живот кои ги одржуваат многу мигрантски семејства.

3. ПРЕГЛЕД НА ПОСТОЈНАТА ПРАВНА РАМКА

Грузија развиваше сеопфатна правна рамка за регулирање на миграцијата, усогласувајќи го своето законодавство со меѓународните стандарди и регионалните обврски. Правната рамка опфаќа национални закони, прописи, клучни институции одговорни за управување со миграцијата и меѓународни договори на кои Грузија е страна.

Примарните правни норми кои ја регулираат миграцијата во Грузија се следниве:

- Устав на Грузија;
- Органски закон на Грузија за грузијското државјанство;
- Закон на Грузија за правниот статус на странци и лица без државјанство;
- Закон на Грузија за работничката миграција;
- Закон на Грузија за меѓународната заштита;
- Закон на Грузија за борба против трговијата со луѓе;
- Закон на Грузија за окупирани територии;
- Закон на Грузија за постапката за регистрирање граѓани на Грузија и странци кои живеат во Грузија, за издавање лична карта (карта за престој) и пасош на граѓанин на Грузија;
- Закон на Грузија за сонародниците кои живеат во странство и организациите на дијаспората;
- Закон на Грузија за државната граница на Грузија;
- Закон на Грузија за правилата и постапките за излегување и влегување на грузијски граѓани во Грузија.

Клучна карактеристика на миграцискиот закон на Грузија е нејзиниот акцент на олеснување и либерализација на визните режими, особено по воведувањето на аранжманите за патување без виза со Европската унија и шенгенските земји (European Commission, 2019). Земјата исто така одржува регулативи во врска со граничната контрола, вклучувајќи

употреба на биометриски податоци и гранично набљудување, за спречување на нерегуларна миграција и обезбедување усогласеност со меѓународните безбедносни стандарди.

Покрај примарниот закон, грузијското законодавство вклучува амандмани на Законот за системот на дозволи, кој ги регулира работничките дозволи, дозволите за престој и издавањето долгорочни виси. Правната рамка предвидува диференцирани постапки за различни категории мигранти, вклучувајќи работнички мигранти, студенти и бегалци, рефлектирајќи го пристапот на Грузија кон политичката инклузивност (Government of Georgia, 2019).

Грузија ратификуваше бројни меѓународни договори кои влијаат и го дополнуваат нејзиниот национален миграциски правен оквир. Забележливо, Грузија е држава членка на Конвенцијата за бегалци од 1951 и нејзиниот Протокол од 1967, кои ги дефинираат правата на бегалците и ги воспоставуваат обврските на државите да ги заштитат. Нејзиниот национален закон за азил е усогласен со овие договори, нагласувајќи го правото на барање азил и обезбедувајќи правни заштити за бегалците (UNHCR, 2020).

Дополнително, Грузија е потписничка на Европската конвенција за човекови права (ECHR), која ја обврзува земјата да ги почитува стандардите за човекови права независно од миграцискиот статус. ECHR има импликации за постапките за притвор, правните средства и заштитите за мигрантите и барателите на азил според грузијското право (Council of Europe, 2010).

Грузија активно соработува со Европската унија преку Акцискиот план за либерализација на визите (VLAP), кој бара придржување кон одредени правни стандарди поврзани со граничната контрола, договорите за реадмисија и управувањето со миграцијата. Земјата исто така склучила билатерални договори со соседни држави, како Русија и Турција, во врска со управувањето со границите и миграцискиот прашања.

Понатаму, Грузија е дел од регионални иницијативи како Заедничката платформа за миграција и азил во регионот на Црното Море, насочена кон зајакнување на правната соработка и хармонизација на миграцискиот политики меѓу соседните земји (Voка & Kandelaki, 2020).

Годишниот извештај на Европската мрежа за миграција (EMN) за миграција и азил 2022 нуди вредни увиди во напорите на Грузија за управување со миграцискиот поток, заштита на ранливите популации и усогласување со меѓународните стандарди.

Извештајот ги истакнува клучните развоја во миграцискиот пејзаж на Грузија во текот на 2022. Еден од најзначајните аспекти е влијанието на војната во Украина на системот за азил на Грузија. Со пораст на барањата за азил, особено од украински граѓани, извештајот ја подвлекува улогата на Грузија во обезбедувањето поддршка и заштита на оние кои бегаат од конфликтот (EMN Report, 2023). Како одговор, владата имплементираше мерки за поедноставување на постапките за влез и обезбедување суштински услуги, демонстрирајќи приврзаност кон хуманитарните принципи.

Во однос на легалната миграција, извештајот ги нагласува континуираните напори на Грузија за модернизација на нејзината рамка за работничка миграција. Амандманите на Законот за работничка миграција имаат за цел да го подобрат управувањето со работничкиот поток, да го подобрат собирањето податоци и да ја зајакнат заштитата на

работничките мигранти (EMN Report, 2023). Со регулирање на работничката имиграција и воспоставување електронски систем за регистрација на странски вработени, Грузија се стреми да го формализира својот пазар на трудот и да го намали експлоатацијата.

Извештајот, исто така, дава увид во предизвиците на нерегуларната миграција и трговијата со луѓе. И покрај напорите за зајакнување на управувањето со границите и борбата против трговијата со луѓе, бројот на странци за кои е утврдено дека нелегално се присутни во Грузија значително се зголеми во 2022 година (Годишен извештај на EMN, 2023). (EMN Annual Report, 2023). Извештајот, исто така, се осврнува на идентификуваните жртви на трговија со луѓе на двајца државјани на Азербејџан и еден државјанин на Грузија (EMN Annual Report, 2023). Ова укажува на постојаната потреба од подобри механизми за откривање, зајакната соработка со соседните земји и насочени интервенции за спречување и справување со трговијата со луѓе.

Понатаму, извештајот на EMN ги обработува политиките и програмите на Грузија поврзани со интеграцијата и инклузијата. Препознавајќи ја важноста на јазичните вештини за успешна интеграција, владата развиваше нова програма за државен јазик за мигрантите, дизајнирана за промовирање на лингвистичките и граѓанските компетенции (EMN Annual Report, 2023). Програмите за интеграција и поддршка ја нагласуваат социјалната кохезија и учеството на пазарот на трудот, рефлектирајќи ја приврзаноста на Грузија кон негување на инклузивни заедници.

Извештајот понатаму ги деталзира правните и политичките промени во врска со државјанството и бездржавјанството. Амандманите на Органскиот закон за грузијското државјанство имаат за цел да го олеснат пристапот до државјанство за поранешни грузијски граѓани и поединци кои потекнуваат од Грузија. Дополнително, укинувањето на трошоците за услуги за определување на статусот на лице без државјанство ја рефлектира посветеноста на Грузија кон справување со бездржавјанството, особено преку соработка со UNHCR (EMN Annual Report, 2023).

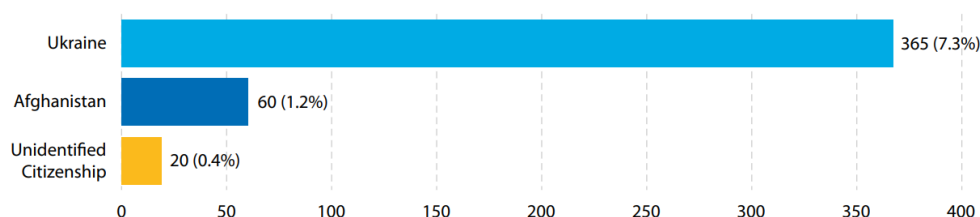
Информативниот лист на EMN за земјата за 2022 година, објавен во август 2023 година, ги презентира најновите податоци и ажурирања на политиките, нудејќи преглед на еволутивната динамика на миграцијата во земјата.

Еден од клучните заклучоци од информативниот лист за земјата е усвојувањето на Грузија на "Визијата 2030 стратегија за развој", која вклучува цели поврзани со миграциската стратегија 2021-2030. Оваа интеграција на миграцијата во пошироко развојно планирање рефлектира стратегиски пристап кон користењето на миграцијата за економски и социјален прогрес (EMN Factsheet, 2023).

Информативниот лист исто така обезбедува статистички податоци за клучните миграциски трендови. Додека странците кои имаат важечки картички за престој се зголемија во 2022, бројот на издадени краткорочни виси се намали. Овие трендови нудат вредни сознанија за променливите модели на миграциските текови и информираат за политичките одговори. Политичките одговори се однесуваат на активностите што ги преземаат владите и организациите за решавање на специфични проблеми или предизвици, честопати како реакција на настани како што се миграциите. Трите земји чии граѓани најчесто добивале визи за краток престој се Кина, Египет и Индија (Информативен лист на EMN, 2023). (EMN Factsheet, 2023).

Друг значаен развој е поедноставената постапка за влез имплементирана за лица кои бегаат од војната во Украина. Обезбедувањето на привремено сместување, финансиска помош, здравствена заштита и образовни можности ја демонстрира приврзаноста на Грузија кон обезбедување непосредна поддршка на ранливите популации засегнати од конфликтот (EMN Factsheet, 2023). Овој проактивен пристап ја подвлекува улогата на Грузија како хуманитарен актер во регионот.

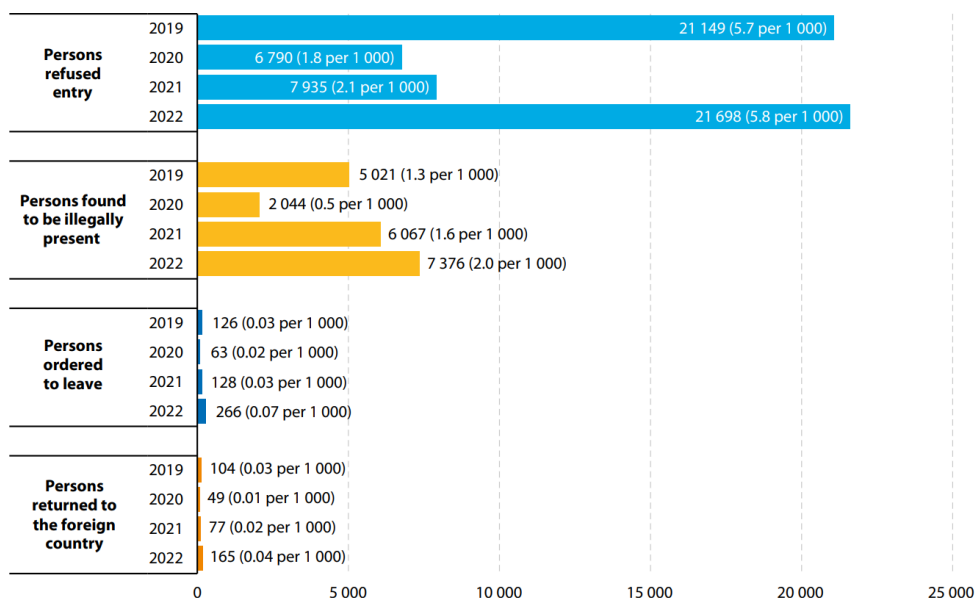
Three countries whose citizens most often received positive first instance asylum decisions, 2022 (rounded number of decisions)

Note: the values in brackets is the share of all positive first instance decisions.
Source: Ministry of Internal Affairs of Georgia.

Значаен тренд е значителното зголемување на бројот на странци кои подлежат на спроведување на законот за имиграција, при што растечкиот број од нив се соочува со одбивање за влез. Ова ја нагласува потребата од зајакнато управување со границите и регионална соработка за справување со нерегуларните миграциски текови.

Number of foreigners subject to immigration law enforcement, 2019–2022

Note: the value in brackets is the number of foreigners subject to immigration law enforcement per 1 000 people.
Source: Ministry of Internal Affairs of Georgia.

4. МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА НА ГРУЗИЈА ВО РЕГИОНАЛЕН КОНТЕКСТ

Миграциската политика на Грузија е вградена во пошироките регионални контекст на Кавказ и Источна Европа, рефлектирајќи ја нејзината стратесиска географска позиција, геополитичка значајност и аспирациите за европска интеграција. Нејзиниот пристап кон управување со миграцијата се усогласува со регионалните иницијативи за соработка,

меѓународните стандарди и партнерствата насочени кон негување на стабилност и развој во областа.

Регионален контекст

Миграциската политика на Грузија мора да се справи со сложената регионална динамика, вклучувајќи ги прекуграничните текови, заедничките предизвици поврзани со конфликтот и соработката меѓу соседните земји. Кавкаскиот регион се карактеризира со значајни миграциски движења, вклучувајќи миграција на работна сила, раселување поради конфликти и транзитна миграција. Грузија споделува граница со Русија, Турција, Ерменија и Азербејџан, секоја со свои миграциони политики, кои влијаат на пристапот на Грузија кон управување со границите, безбедност и миграциска соработка (Boka & Kandelaki, 2020).

Во контекстот на поширокиот источноевропски регион, миграциските политики на Грузија се фокусираат на балансирање на безбедносните грижи со економскиот развој. Земјата усвои флексибилна визна политика, вклучувајќи безвизни режими со Европската Унија и неколку соседни држави, за да промовира легална миграција и да го олесни патувањето за бизнис, туризам и врски во заедницата. Овие политики се дизајнирани да бидат заемно корисни, поддржувајќи го економскиот раст на Грузија и напорите за регионална интеграција. (European Commission, 2019).

Дополнително, Грузија се соочува со предизвици поврзани со трговијата со луѓе и нерегуларната миграција, кои се распространети низ Кавказ и Источна Европа. Земјата учествува во регионални рамки насочени кон борба против трговијата, како **Иницијативата за управување со границите на Црното Море и Регионалната конференција за миграција**. Овие платформи поттикнуваат споделување информации, заеднички патроли и хармонизација на мерките за гранична безбедност за ефикасно справување со трговијата и нерегуларните миграциски текови (Boka & Kandelaki, 2020).

Меѓународни партнерства

Ангажманот на Грузија со меѓународните организации игра клучна улога во обликувањето на нејзините миграциски политики и зајакнувањето на регионалната соработка. Земјата одржува тесна соработка со **Високиот комесар на Обединетите нации за бегалци (УНХЦР)**, кој го поддржува развојот на заштитата на бегалците, процедурите за азил и програмите за интеграција. Партнерството се фокусира на градење капацитети, правна реформа и подобрување на закрепнувањето и социјалната интеграција на внатрешно раселените лица од регионите погодени од конфликт. (UNHCR, 2020).

Понатаму, Грузија соработува со **Меѓународната организација за миграција (ИОМ)** за управување со миграцијата, програми за доброволно враќање и модернизација на управувањето со границите. Активностите на ИОМ имаат за цел да ги подобрат легалните патеки за миграција, да се борат против трговијата и да развијат капацитет во грузијските миграциски власти (ИОМ, 2021). Техничката и финансиската помош на организацијата била витална за имплементирање реформи како Дигиталната платформа за миграција, која го поедностави процесирањето на визите и дозволите за престој.

Партнерството на Грузија со **Европската унија (ЕУ)** е особено истакнато. Преку **Акцискиот план за либерализација на визите (VLAP)**, Грузија се обврза да ги усогласи своите миграциски политики со стандардите на ЕУ за управување со границите, договорите за

реадмисија и мерките против трговијата. Ова партнерство ја подвлекува стратегиската цел на Грузија за потесна интеграција со европските институции и идните аспирации за членство во ЕУ (European Commission, 2019).

Дополнително, Грузија активно учествува во **регионални форуми и мултилатерални иницијативи**, вклучувајќи ја **Црноморската економска соработка (BSEC)** и **Регионалната безбедносна платформа на Јужен Кавказ**, кои имаат за цел да поттикнат соработка во областа на безбедноста на границите, борбата против тероризмот и управувањето со миграцијата.

Овие мултилатерални рамки ѝ овозможуваат на Грузија да споделува најдобри практики, да ги хармонизира политиките и да ја зајакне регионалната стабилност (Бока и Канделаки, 2020). (Boka & Kandelaki, 2020).

5. ПРЕДИЗВИЦИ ВО УПРАВУВАЊЕТО СО МИГРАЦИЈАТА

Системот за управување со миграцијата на Грузија е соочен со низа предизвици кои влијаат и на мигрантите и на пошироката заедница. Справувањето со овие предизвици е од клучно значење за развивање ефикасни политики кои го промовираат благосостојбата на сите вклучени поединци. Еве некои од клучните предизвици:

- **Нерегуларна миграција** - Многумина поединци се обидуваат да влезат или да останат во земјата без соодветна документација, компликувајќи ги напорите за управување со границите и спроведување на имиграциските закони. Нерегуларните мигранти можат да бидат поранливи на експлоатација и злоупотреба, компликувајќи ги напорите за заштита на човековите права и ставајќи притисок на јавните услуги.
- **Управување со азил и бегалци** - Зголемениот број баратели на азил и бегалци претставува предизвик во ефикасното обработување на барањата, а воедно и обезбедување на правична постапка и заштита на правата. Доцнењето во времето на обработка и недоволните ресурси можат да доведат до преполни прифатни центри и несоодветни услови за живот, со што ќе се намалат ресурсите и ќе се намали јавната поддршка за политиките за азил.
- **Прашања со интеграцијата** - Интегрирањето на мигрантите, особено бегалците и барателите на азил, во грузиското општество останува комплексна задача. Јазичните бариери, културните разлики и ограничениот пристап до вработување можат да ја попречат успешната интеграција. Без ефикасни политики за интеграција, мигрантите можат да се соочат со социјална исклученост, што доведува до тензии со заедниците домаќини и им попречува да придонесуваат за економијата.
- **Грижи за човековите права** - Мигрантите, особено барателите на азил и нерегуларните мигранти, често се соочуваат со злоупотреби на човековите права, вклучувајќи дискриминација, експлоатација и ограничен пристап до правдата. Заштитивањето на правата на сите мигранти е суштинско, бидејќи прекршувањата можат да доведат до социјални немири и да ги поткопаат меѓународните обврски на Грузија за човекови права.
- **Јавна перцепција и ксенофобија** - Јавната перцепција на мигрантите во Грузија може да биде мешана, со некои сегменти од општеството кои изразуваат ксенофобични чувства или ги гледаат мигрантите како економски конкуренти. Негативната јавна перцепција може да ги комплицира напорите за создавање

инклузивни политики и програми. Медиумската репрезентација и политичката реторика можат да влијаат на општествените ставови кон мигрантите и бегалците, влијаејќи на нивното прифаќање и интеграција.

- 6. Политики за интеграција** - Иако постојат иницијативи за поддршка на интеграцијата на мигрантите во локалните заедници, предизвиците остануваат во области како што се усвојувањето на јазикот, можностите за вработување и пристапот до социјалните услуги. Ефективните стратегии за интеграција се од суштинско значење за поттикнување на социјалната кохезија и обезбедување дека мигрантите можат позитивно да придонесат за општеството, но ограничените ресурси и досегот можат да ги попречат овие напори.

7. ПОТЕНЦИЈАЛНИ РАЗВОЈНИ РЕФОРМИ ВО МИГРАЦИСКАТА ПОЛИТИКА

И покрај различните прогресивни чекори што ги направи Грузија во изминатите 10 години, сè уште постојат некои празнини во правните рамки, што од своја страна влијае на миграциската политика на земјата. Спомнатите предизвици треба некако да се надминат, што е невозможно без сериозни понатамошни развоја, особено:

- **Подобрени постапки за азил** - Имплементирање побрзи и поефикасни постапки за барања за азил за намалување на времињата за чекање и подобрување на условите за живеење за барателите на азил. Зајакнување на способностите на институциите одговорни за процесирање азил и донесување одлуки преку обука и алокација на ресурси.
- **Сеопфатни програми за интеграција** - Развивање робусни програми за јазично и стручно образование за опремување на мигрантите со вештините потребни за интеграција на пазарот на трудот. Промовирање иницијативи кои поттикнуваат интеракција и разбирање помеѓу мигрантите и локалните заедници за негување на социјалната кохезија.
- **Приспособување на пазарот на трудот** - Спроведување анализи на пазарот на трудот за идентификување сектори со недостиг на работна сила и создавање патеки за квалификувани мигранти да ги пополнат тие празнини. Поедноставување на визните процеси и процесите за работни дозволи за странски работници за привлекување талент додека се обезбедува заштита на работничките права.
- **Зајакнати заштити на човековите права** - Ревизија и амандмани на миграцискиот закони за усогласување со меѓународните стандарди за човекови права, обезбедувајќи заштита на сите мигранти. Воспоставување механизми за мониторинг и известување за да се обезбеди транспарентност и одговорност во третманот на мигрантите.
- **Подобрено собирање податоци и истражување** - Инвестирање во подобри системи за собирање податоци за следење на миграцискиот трендови, оценување ефикасноста на политиките и информирање за идното планирање. Промовирање истражување за разбирање на влијанието на миграцијата на локалните заедници и економијата.
- **Зајакнато управување со границите** - Модернизирање на граничните контроли и подобрување на соработката со соседните земји за справување со нерегуларната миграција и трговијата со луѓе. Користење технологија за подобрување на ефикасноста и безбедноста на граничните операции.

- **Политики за враќање и реинтеграција** - Развивање хумани и ефикасни политики за враќање за лица кои не се квалификувани за останување, вклучувајќи поддршка за доброволно враќање. Создавање програми за реинтеграција за да се помогне на вратените лица да се реинтегрираат во нивните земји на потекло.
- **Јавна свест и образование** - Спроведување кампањи за јавна свест за промовирање разбирање и толеранција кон мигрантите и бегалците. Работа со медиумите, граѓанското општество и образовните институции за борба против стереотипите и промовирање позитивни наративи за миграцијата.
- **Регионална и меѓународна соработка** - Продлабочување на соработката со соседните земји и меѓународните организации за справување со заедничките предизвици и споделување најдобри практики. Учество во регионални иницијативи за развивање хармонизирани пристапи кон управувањето со миграцијата.
- **Економска интеграција на мигрантите** - Создавање политики кои ја олеснуваат економската интеграција на мигрантите, вклучувајќи признавање на странски квалификации, поддршка за претприемништво и пристап до финансиски услуги.

Овие реформи би требало да бидат водени од принципите на човекови права, недискриминација и одржливост, обезбедувајќи дека миграциската политика на Грузија им служи на интересите на сите засегнати страни додека ги решава сегашните предизвици и се подготвува за идните можности.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Boka, K., & Kandelaki, K. (2020). Regional cooperation on migration in the Black Sea region. *Caucasus Analytical Digest*, 112, 15-19. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3668050>

Council of Europe. (2010). *European Convention on Human Rights*. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a3a4>

European Commission. (2019). *Georgia report on visa liberalization*. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/policies/eu-list-restrictions/docs/georgia_report_en.pdf

European Migration Network. (2023a). *EMN annual report on migration and asylum 2022: Georgia*. Tbilisi.

European Migration Network. (2023b). *EMN country factsheet 2022: Georgia*. European Union.

Government of Georgia. (2013). *Law of Georgia on the Legal Status of Aliens and Stateless Persons*. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/2298853>

Government of Georgia. (2018a). *Annual report on internally displaced persons*. Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories, Accommodation and Refugees. <https://mra.gov.ge/en>

Government of Georgia. (2018b). *Annual report on migration policy*. Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories, Accommodation and Refugees. <https://mra.gov.ge/en>

Government of Georgia. (2019a). *Law on the Anti-Trafficking and Exploitation of Migrants*. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/4649625>

Government of Georgia. (2019b). *Law on the Migration Code*. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/4649625>

- Grosse, T., & Quitzow, R. (2018). *Migration and development in Georgia: Opportunities and challenges*. European University Institute. <https://doi.org/10.2870/374723>
- International Organization for Migration. (2021). *Migration governance in Georgia: Policy and program overview*. <https://iom.ge>
- Kveshenava, N. (2010). Migration and demographic change in Georgia. *Caucasus Analytical Digest*, 22, 10-12. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1678079>
- Migration Service of Georgia. (2022). *Annual report on migration management*. <http://migration.gov.ge>
- National Statistics Office of Georgia. (2023). *Labour market overview*. <https://www.geostat.ge/en>
- Ombudsman of Georgia. (2021). *Report on migrants' rights and legal protections*. <https://ombudsman.ge/en>
- Shenfield, F. (2015). Georgia's displacement crisis: The long-term impact of regional conflict. *Journal of Refugee Studies*, 28(3), 385-402. <https://doi.org/10.1093/jrs/fev015>
- UNHCR. (2020a). *Georgia country profile*. <https://www.unhcr.org/georgia.html>
- UNHCR. (2020b). *Global refugee trends: Georgia profile*. <https://www.unhcr.org/ga/>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2000). *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>
- World Bank. (2022). *Remittances to Georgia. World Bank Migration and Development Brief*. <https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiaspora>

Publishing House **“UNIVERSAL”**

4, A. Politkovskaia st., 0186, Tbilisi, Georgia ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: gamomcemlobauniversal@gmail.com; universal505@ymail.com